ભેદ ભરી

સ્ત્રીચરિત્રની વાર્તા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્ત્તા.

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર

[illegible] પાનકોર નાકા—અમદાવાદ

આવૃત્તિ ૧ લી   પ્રત ૨૦૦૦

અમદાવાદ—શાહપુર વનમાળી વાંકાની પોળમા હરિભાઈ
દલપતરામે પોતાના ' ગ્રન્થોદય " પ્રેસમા છાપી

સંવત ૧૯૮૧   સને ૧૯૨૫

કીમત રૂ ૦-૮-૦

ભેદ ભરી

સ્ત્રી ચરિત્રની

વાર્તા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર

૩૦૩૫, પાનકોર—અમદાવાદ.

સવત ૧૯૮૧ સને ૧૯૨૫.

આવૃત્તિ ૧ લી. પ્રત ૨૦૦૦

કીંમત રૂ ૦–૮–૦.

સ્ત્રી ચરિત્રની નવીન વાર્તાઓ.

વારતા ૧ લી.

કુલીનસિંહ રાઠોડ અને નીમચંદશાહ તથા તેની સ્ત્રી ચચળમતિનું ચરિત્ર

પૂર્વે સુરસેન નામે ગામમા જાલીમસિંહ અને કુલીનસિંહ નામના બે રજપુત ભાઇઓ રહેતા હતા એક સમે તે ગામપર સરાઇ લોકો ચડી આવીને ગામની મિરાત એટલે ઢોર ઢાખર વાળી ચાલતા થયા તેથી ચૈયન બે ભાઇ પાસે ફરીઆદ કરવા આવો. આ જાતે અસલ રાઠોડ હતા, તેથી જેવી રીતે મેઘનાદ કરીને સિંહ તેના જંગલને ગર્જનાથી ગજાવી મેલે છે, તેવી રીતે આ બે શૂરવીરો ખળભળી ઉઠયા જોતજોતામા તેઓ નાગા ખાડા સજીને ચોકમા આવી ઉભા. તેઓ નાના ગામના ઠાકોર હતા, તેથી તેમને સેના હોય શાની કે તેમની પછવાડે ચઢે ? પણ તેઓ જાતે કઠોર રાઠોડ

રજપુતના બેટા હતા એટલે સખ્યાબધ શત્રુ સામે પણુ તેઓ એકલા પવનવેગે સ્વાર થઇને ચાલ્યા

આવી તેમની હિમ્મત અને બહાદુરીથી ગામના લોકો તેમની વારે ચઢયા, મેદાનમા જઇને તેઓએ રણશિગડા ફુકયા તેથી તે શત્રુને જાણ થયુ કે કોઇ વાગ્મો લેવાને આગ્યો છે, તો હવે તેને જમને સ્વાધીન સોપવો એટલુ બોલતામા પાચ હજાર માણસ સામે આવી ઉભુ તે જોઇને કુશીનસિહ ક્રોધથી બોલ્યો "રે કોઇ રાડ ભુડણે આ જણુતર જણી મેલ્યુ છે? આમા કોઇ રજપૂત બચ્યો નથી કાયર વર્ણશકર ભેગા થયા છે"

કુશીનસિહની આવી કડવી ઝેરી બોલી સાભળીને પ્રતિપક્ષનો સરદાર શિરોઇ ઉગામીને એકદમ ધસી આવ્યો ને જેવો ઘા કરવાને જાય છે તેવામા તો જાલમસિહના ઝટકાની સાથે તેનાજ ત્રણ ખડ છુટા થઇને ઉડયા એટલે સામાવાળા લશ્કરે તેમને ઘેરીને માર માર કરવા લાગ્યા બને ભાઇઓ મહાશૂર અને પુરા ખેનાડી હતા તેમને શત્રુનો એક ઝટકો વાગ્યો નહિ અને સુરજ આથમતા પહેલા સરાઇબા (લુટારાની)ની અડધી ફોજના માણસને વિષ્ણુલોકમા મોકલ્યા

આવા હિગામમા કોઇ એક સ્ત્રી હથીયારબધ જમીન પર લોટતી લોટતી છેક જાલિમસિહના પગ નીચે આવી અને સૂતા સૂતા, તેણીએ એક એવો કારી ઘા જાલિમસીહની છાતી સરસો માર્યો કે તેનું અડધુ શરીર વચ્ચેથી ચીરી નાખ્યુ તેથી કરીને તે લથડીયુ ખાઇ નીચે પડયો તે જોઇને કુશીનસિહની આખમા ખુમારી ભરાઇ આવી ડોળા લાલચટક થઇ ગયા અને ભાઇનું વેર લેવાને સારૂ હવે બીજે હાથે તેણે ભાલો નીચે પાડી તેણીને

ઝાલી લઇ ખભે અંતરીક્ષ લટકાવી ! તે જોઇને મર્દ કોઇને ધીરજ ના રહી અને ત્યા ભગાણુ પડ્યુ, તેઓ પોતાનો જાન લઇને નાઠા

એવામા જાલિમસિંહ રણમા ખપ્યા એ વાતની ખબર એની સ્ત્રી ભટિયાણીને થઇ કે તે આવીને સતી થઈ ત્યારે કુલીનસિંહને એક આખમા શ્રાવણ અને બીજીમા ભાદરવો લુગી પડ્યો

જે લોકો તેમની વાસે ચડયા હતા તેમને મરઘ્યા લોકે નારાજ કર્યાથી ગામમા મન્દનુ નામ દીઠામા આવતુ ન હતુ એથી કરીને કુલીનસીંહને બહુ કલ્પાંત થયુ તેથી ગામ મેલીને ચાલી નીસર્યા, કે હવે આપણુ અહિ પુરૂ થવાનુ નથી તે ચાલ્યો ચાલ્યો કકાવતી નગરીમા આવી પહોચ્યો તેની પાસે પૈસો ટકો રહ્યો ન હતો તેથી અહિ કેમ નિવાહ ચલાવવો તેના શોચમા પડ્યો વટેમાર્ગુઓને જોઇ કુલિનસિંહે પુછ્યુ કે આ શહેરમા નોકર રાખે એવો કોણ છે ? એક બે જણે કહ્યુ કે તમને ચાકરી ગખી ભાખરી આપે એવો તો આ ગામનો ફક્ત નગરશેઠ મોતીશાહ છે

કુલીનસિંહ ચાલ્યો ચાલ્યો નગરશેઠને ઘેર આવી સલામ કરીને ઉભો, તેને જોઇને મોતીશાહ મનમા વહેમાયો પણ વાણીયા ભાઇ એટલે જાને ચતુર, એટલે ચત્યો કે આ કોઇ મહાન પુરૂષ જણાય છે ખરો, પણ વખાનો માર્યો આવેલો દીસે છે, માટે કદાચ આશ્રય માગે છે આપણે એને આપીએ તો કોઇ દીવસ કામનો છે એવી ધારણાથી તેમને પુછ્યુ આવો ભાઇ ! તમે કયે ગામથી આવ્યા ? તમારૂ નામ શુ અને તમારે શુ જોઇએ છે ?

કુલિનસિંહ—હુ સુરસેન ગામનો રહેવાસી, જાતનો રજપૂત, ને કુલીનસિંહ મારૂ નામ છે અને ચાકરીના લોભે હુ તમારે ઘેર આવ્યો છુ

નગરશેઠ—(હસીને) તમારી ચાકરી કરવાની જ મરજી છે તો હુ તમને રાખીશ દશ રૂપીયાનો પગાર આપીશ ને કોઇપણ પાતીનું મારે ત્યા તમારે દુખ રહેશે નહિ, નગરશેઠની આવી ચાહના જોઇને કુલીનસિહે તેની ચાકરી કબુલ કરીને ત્યા રહ્યા હવે શેઠને નીમચદશાહ નામે એકનો એક છોકરો હતો, તે ડુગ દેશાવર પરણ્યો હતો, અને તેની વહુ આણાજોગ થઈ હતી પણ માર્ગમા ઘણો ભો હોવાને લીધે આણુ વાળવાને ત્યા જવાતુ નહિ તેથી શેઠે ફરીને હવે પોતાના દીકરા માથે આ નવા રજપુત સિપાઇને વહુને તેડવાને મોકલ્યો

તે કેટલેક દીવસે ડુગરપુર વાસુવાળે આવ્યા ત્યાથી ખેપીયા સાથે વધાઇ વિજયપુરપાટણ મોકલી, પાછળથી તેઓ પણ જઇ પહોચ્યા નિમચદનો સસરો હીરાચદ શેઠ સામૈયુ કાઢીને વાજતે ગાજતે ગામને પાદરે આવ્યા ત્યાં તેઓનો મેળાપ થયો પછી તે બળતી મશાલે બડી ધામધુમથી ગામમા આવ્યા સાજનમાજન આવીને હીરાચદશાહ શેઠને આમણે આવ્યા તેણે સર્વેને યથાયોગ્ય સત્કાર કરી ફુલ, સોપારી પાન, શ્રીફળ, વગેરે આપીને વિદાય કર્યા પછી જમાઇની તેણે આસનાવાસના કરી, સારી પરોણાગત કીધી અને એક જુદી અલાયદી લાબી મેડીએ ઉતારો આપ્યો ત્યા મહેતા, ગુમાસ્તા, દાસ દાસીઓ, વગેરેને સેવામા સોપ્યા. હવેલામા દીવા ઝા—ઝમાળ બળી રહ્યા હતા કોઇ પાતીની તેમને ન્યુનતા જણાતી નથી. જે જોઇએ તે હાજરજ છે તે જોઇને બધા ખુશી થયા, એમ કરતા આનદમા બે પ્રહર રાત ગુજરી ગઇ, તેના સસરે જમાઇને થાકયા પાકયા જાણી હવે જલદી સુઇ રહે-વાની મેડી બતાવી ત્યારે કુલીનસિહ શેઠની વાસે ચાલ્યો તેને કહ્યુ

તુ કયા જાય છે.? તેણે કહ્યુ કે મારા શેઠને જુદા મુકાય નહિ. એ જ્યા સુએ તેની ઓસરીમા મારો ઢોલીઓ ઢાળો નહિ તો શેઠને હુ સોપતો નથી તેથી બનેના ઢોલીયા પાસે નખાવી આપ્યા.

શેઠની સજ્યાપર ફુલની ઝાલર ઝુલી રહી હતી સુગધી બહેકતી હતી પાન સોપારીની તમક હાજર હતી શેઠ બીછાના પર જઇને સુતા, ને એક બે દાસીએ આવીને પગચપી કરવા માડી એટલે લેરખી શેઠાણી ચચળમતી શણગાર સજીને રૂમઝુમ કરતા નેન નચાવતા ઓરડામાં આવ્યા તેણે પ્રથમ શેઠની સોના નાણે નોછાવર (લુણ) ઉતારી દાસીને આપી વીદાય કરી પછી અગર ચદનની આર્ચા કરી ફુલના હાર ગજરા પહેરાવી આરતી ઉતારી શેઠની પગચપી કરતી પલગપર બેઠી

આવે સમયે રસ્તામા થાકને લીધે અને શેઠાણીનુ નુર તથા ચચળમતીના નખરા જોઇને શેઠ તો છકજ થઇ ગયા, તેમજ શેઠાણી પણ માનમા એકકે બોલ બોલ્યા નહિ તેથી શેઠની આખ મીંચાઇ અને ઘોરવા માડયુ પણ અહીં કુલિનસિહ જાગતોજ પડી રહ્યો શેઠના નસકોરા બોલતા સાભળીને બેવાર શેઠાણીએ ઢઢોળ્યા પણ કાઇ જવાબ આપ્યો નહી એટલે તેણે પલગ પરથી નીચે ઉતરીને શણગાર વેગળો કીધો ઘાઘરાનો કછોટો માર્યો અને પટોળાથી કમ્મર કસીને ઓરડામા ગઇ માહેથી ઢાલ તલવાર લઇને બહાર આવી કમાડ વાસીને નીચે ઉતરી. કુલિનસિહ ચુપચુપ તેની પાછળ ગયો ને જોયુ તો શેઠાણી ગામ બહાર એક તુરખા ફકીરના તકીઆ આગળ આવી કડકો ઠોકયો

એટલે માહેથી પુછ્યુ—કયુ બે રડી ? આજ ઇતની દેર

કયુ લગાઇ ? જા ઇદિરસે તેરા કુચ કામ નહિ હે ?

ત્યારે બહારથી શેઠાણીએ બહુ કાલાવાલા કરીને દરવાજો ઉઘડાવી અંદર જઇને કહ્યુ કે મે કયા કરૂ ? મેરા ખાવિંદ આજરોજ આણા કરનેકુ આયા હે, સોદેર લગી તે સાભળતા જ વાર ફકીરની આખમાં ઝેર ભરાયુ અને તેના રૂવેરૂવા ઉભા થયા પછી તે ક્રોધ કરીને બોલ્યો, " મુઝે તેરા કુછ કામ નહિ હે " શેઠાણી ચચળમતી વિચાર કરતી ઉભી રહી, ત્યારે ફકીરે ફરી ધમકાવીને કહ્યુ કે " જા મે રંડી કયુ ખડી હે ? એટલે શેઠાણી ઉઠીને ચાલી

શેઠાણી ચચળમતિ ઉઠી કે કુલિનાસહ ચત્યો કે રાડ ખચીત શેઠને મારશે જેથી શેઠાણી જેવી બહાર નીસરી તેવો પોતે જઇ પહોચ્યો ને એક ઝટકાથી સાઇને પુરો કરી તેની લાશની ગાસડી પોતાની પીઠપર બાધી શેઠાણી પહેલા શેઠ નીમચદશાહ પાસે આવી પહોચ્યો, ને શેઠને જગાડયો–" શેઠ ! ઉઠ ! ઉઠ ! " શેઠ કહે શેઠાણી છતાં તુ માહે કેમ આવ્યો ત્યારે રજપુતે કહ્યુ, મુર્ખ ઉઠ શેઠાણી તારી સોડમા કયા છે ! ઉઠ નહિ તો હમણા જીવથી માર્યો જશે " શેઠ જીવ જવાના ડરથી તરત ઉઠયો, ને તેને જપુતે પોતાના ખાટલામાં સુવાડયો, ને ફકીરની લાશ શેઠના લગમા નાખી રજઇ ઓઢાડીને દીવો બુઝાવી પોતે સતાઇ બેઠો શેઠાણી ચચળમતી આવી પોતાનો પતી જાણી ફકીરના ગળા પર ઝટકો માર્યો તેનુ માથુ કાપેલુંજ હતુ તે તરત છુટુ થઇને ભોયપર ગબડી પડયુ તે લેઇ અધારે અધારે ફકીર નુર ખાને તકીએ આવી ફડકો ઠોકયો પણ કોઇએ જવાબ આપ્યો નહિ તેથી અતે ફડકો (તકીઆનો દરવાજો) તોડીને અદર ગઇ

તો ફકીરને દીઠો નહિ ને મહા દુ ખ પામી થોડીવાર ત્યા રાહ જોઇને આખર સમજી કે ધણીને હુ મારવા ગઇ તેથી ડરીને પીટયો નાસી ગયો છે તેથી નિરાશ થઇને પોતાને ઘેર આવી એકદમ ચીસ પાડીને રડી ઉઠી, માથાના વાળ ચીખી છાતી કુ ટવા લાગી તે ગડબડાટનો પોકાર સાભળીને આસપાસની તેના સગા વહાલા દોડી આવ્યા પણ ઓરડામા અધારૂ તેથી કાઇ નજરે પડ નહિ સઉએ તેને વિલાપ કરી કરીને રડવાનુ કારણ પુછયુ તેમ તે વધારે બરાડા પાડીને રડવા લાગી, અને તેના ધણી નીમચદશાહના નામનો છેડો વાળ્યો

એ સાભળીને હીરાચદશાહ અને તેની સ્ત્રી છોકરીને રડા એલી જાણી પોક મુકી રડી ઉઠયા લેરખી શેઠાણી ચચળમતીએ વિલાપ કરતા રજપુતનુ નામ દીધુ કે એ હરામખોરે મારી ઉ પર કુનજર કરીને શેઠનુ ખુન કર્યુ છે સીપાઇને તપાસ કરતા શેઠાણી નજરે પડયા તે લાલચે જમાઇને મારી નાખ્યો છે તેની રાજા ચતુરસાગર પાસે જઇને ફરીઆદ કીધી

રાજાએ કુલિનસિહને સાધી હજુરની પાસે બોલાવી સવના દેખતા પુછયુ કે તેં શાને મારૂ શેઠના જમાઇને મારી નાખ્યો ?

કુલિનસિહ—મે માર્યો નથી રોકની સભાળ સારૂ મને તેના બાપે સાથે મોકલ્યો છે તે હુજ કેમ કરીને મારૂ !

રાજા—સર્વ તમારૂ નામ દે છે અને તુ ના કહે છે એ મનાય કેમ ?

કુલિનસિહ—કદાચ મારી હશે તો કટારી, કે તલવાર, મારી પાસે છેજ કયા !

ત્યારે રાજાએ કહ્યુ કે લાવો, લાશ આપણે જોઇએ કે શાનો

ધા છે! વાણીયા દોડી ગયા અને જોયા વગર પલગનો પલગ ઉપાડી લાવ્યા, ઉપરથી પીછોડી ખેચી લીધી મડદુ તો કોઇ દાઢીવાળા ફકીરનુ નીકળ્યુ રાજાએ અચબો પામીને હીરાચદ શેઠને પુછ્યુ કે આજ તમારો જમાઇ કે ' તે જોઇ બધા વિચારમા પડયા કોઇ મશ્કરીમા કહે કે હા, કોઇ કહે ના ! એવુ કેટલીકવાર ધીંગાણુ ચાલ્યુ કચેરીમા સર્વે જણુ જોઇ રહ્યા તે માથી એક જણ બોલી ઉઠયો, કે આ તો ગામ બહાર ગાડો ફકીર નુરખાં હતો તેની લાશ જણાય છે તે સાભળીને વાણીયાઓ એક બીજાના મ્હો માસુ જોવા લાગ્યા, અને તેમના જડબાજ બધ થઇ ગયા

રાજા--શેઠ ! આજ આપનો જમાઇ કે '

વાણીયા તો ફીકા ઘોણુ જેવા થઇ ગયા જુડા પડયા અને લાખ ટ ાની સાખ ગુમાવી તેથી અકુકીત થઇ એક પણ જવાબ આપી શકતા નથી

રાજા—કુનિનસિહ આ શુ છે તેનો ભેદ તુ બોલ

કુલિનસિહ—હુ નીચે ઓસરીમા સુતો હતો તે શુ જાણુ ? એ વાતની ખબર શેઠાણી ચચળમતી જાણે

રાજાએ કહ્યુ કે ખરી વાત—બોલાવો શેઠાણીને ! પછી શેઠાણીને તેડાવી પુછ્યુ કે બોલ આમાં શુ ભેદ છે ' આ ફકીર તારી સોડમા શી રીતે આવીને સુતો અને તેને કોણે માર્યો ' તારો પતિ પ્રથમ તારી સોડમા સુતો હતો તેનું શુ થયુ '

શેઠાણી ચચળમતીએ તેના યારને મારેયો જાણીને તેનુ કાળજુ કોરાઇ ગયુ અને ભર કચેરીમા તેની આવી ફજેતિ થઇ તેથી અવાચક થઇને નીચુ જોઇને ઉભી

ત્યારે રાજાએ પાછુ કુલિનસિહને પુછ્યુ કે, હવે તારા સિવાય આ બધા ભેદનો પડદો કોઇ ખોલી શકે તેમ નથી, માટે તુંજ ખોલી દે કે એ થયુ કેમ ?

હવે કુલિનસિંહે સર્વેના સાંભળતા કહ્યુ કે કાલે સાજના આ મને હીરાચદશા શેઠ બડી ધામધુમથી તમારા શહેરમા લાવ્યા અને તેની મેડીમા ઉતાર્યા, અમારી પરોણાગત કરવામા એણે કશી બાકી રાખી નથી સર્વેના સુતા પછી મધ્ય રાત્રિને સુમારે આ લેરખી શેઠાણી ચચમતિ કછોટો મારી કમ્મર કસીને ઢાલ તરવાર સાથે મારા બિછાના આગળ થઇને મહેલ બહાર નિસર્યા, જેથી હુ તેને પગલે ચાલ્યો ચાલતા ગામ બહાર આ ફકિરને તકિયે આવી શેઠાણીએ ફડકા ઠોકયા, ત્યારે ફકીરે આવડી મોડી આવ-વવાનુ કારણ પુછ્યું તેને શેઠાણી ચચળમતીએ પોતાના ખાવિંદ આવ્યાના સમાચાર કહ્યા, જેથી તેણે અદેખાઇથી તેનુ માથુ કાપી મગાવ્યુ તે લેવાને શેઠાણી ત્યાથી ચાલ્યા હુ પાછળથી ફકીરનો ઘડો લાડવો કરીને, ઘેર શેઠાણીની અગાડી જઇ પહોચ્યો શેઠની જગાએ આ ફકીરને સુવાડયા એટલે શેઠાણી આવી તલ-વારના ઝટકા સાથે માથુ કાપી પાછા ચાલ્યા પણ ફકીર મળ્યા નહી તેથી નિરાશ થઈ પાછા ઘેર આવીને આ ફીતુર ઉઠાવ્યુ ને બાકીનુ તમને રોશન છે

રાજા—કુલિનસિહ ધન્ય છે, તને અને તારી હિમ્મતને તુ સાચે સાચુ બોલ્યો, પણ તારો શેઠ જીવતો છે તો આ મડળીમા તે કેમ દિસતો નથી ' તેને તે કયા અને કેમ છુપાવ્યો '

કુલિનસિહ—આ બધી બદમાસી અને બદનામીના ગધથી મે તેને બચાવી રાખેલ છે તમારે ખાત્રી કરવી હોય તો ફલાણો

અપાસરો છે તેમા તે બેઠા છે ત્યાથી કોઇ દરબારીને મોકલી તેડી મગાવો રાજાએ તરતજ તેને તેડવાને સારૂ ચોપદાર મોકલ્યો પછી કહ્યું કુલિનસિહ તે તેને સતાડી મેલવાનુ કારણ કેમ કહ્યુ નહિ

કુલિનસિહ—રાજા ચતુરસાગર! હવે એટલેજથી ઓટાપો વધારે માલુમ ગવામા માલ નથી. પણ રાજાના આગ્રહને લીધે તે બોલ્યો કે પુછાવો તો તેનુ કારણ તમે કેવો ન્યાય કરો છો કે મારો શેઠ જીવતા છતા વાણીયાના કહેવા ઉપરથી મને ફાસી ધો છો કે શુ તે જોવાની મને ઇચ્છા થઇ, તેથી મે મારા શેઠને છુપાની રાખ્યો

પછી રાજાએ આ લેરખી શેઠાણી ચચળમતિના નાક કાન કાપીને ગામ બહાર કાઢી મેલી તેના બાપ મગાળકાલા અરે વાણીયાની ન્યાત જે ત્યા આવી હતી તેમને તેમની બેટીયો બહુ મોટી કર્યાથી તેમને યાગના સગની કેવી વ્યાધી થાય છે, તથા તેનાથી કેટલા માઠા પરિણામ નીપજે છે તે સુચવીને તેને કાઢી મેલ્યા કુલિનસિહની ચતુરાઇ તથા બહાદુરી જોઇને રાજાએ તેને પોતાની પાસે રાખ્યો ને પછીથી તેની સાથે પોતાની કુવરી પ્રિયસુદરી પણ પરણાવી તેના શેઠ નીમચદશાહને પણ ગામની બીજી કન્યા ઉદયમતિ પરણાવી તેને દાસ દાસી ઘોડા વગેરે આપીને વિદાય કર્યા

વારતા બીજી.

પિતા પુત્ર બને સાથે વ્યભીચાર કરનાર શેઠાણી કુમતિ

કોઇ કુમતિ શેઠાણીને એક કોટવાલ સાથે દોસ્તી હતી તેથી કોટવાલ હમેશા જયારે તેનો ધણી બહાર જાય ત્યારે લાગ જોઇને તેના ઘરમા આવતો જતો હતો, કોટવાળને એક છોકરો હતો તે ઘણો ખુબસુરત હતો તેને પણ તે સ્ત્રી સાથે દોસ્તી થઇ ત્યારે બને બાપ દીકરો જુદે જુદે વખતે લાગ જોઇને આવવા લાગ્યા એક દિવસ છોકરો શેઠાણી કુમતીના ઘરમા આવ્યો ને વાતચીત કરે છે એટનામા કોટવાળ ત્યા ફરતો ફરતો આવી ચઢયો અને બારણુ ઠોકયુ છોકરો બાપા આવ્યા જાણી ગભરાયો અને સ્ત્રીને સતાડવા માટે આજીજી કરી તેને એક ઓરડીમા ઘાલી શેઠાણીએ બારણા ઉઘાડયા ને કોટવાળને આદરમાન દઈ અદર લીધો તેને પાનની બીડી ખવરાવે છે ને ગપાટા મારે છે એટલામા તેનો ધણી આવી પહોચ્યો ને કમાડ ખખડાવ્યા તેવોજ કોટવાળ થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો હાય ! હાય ! હવે મારી આબરૂ કોડીની થશે શેઠાણી કુમતિએ કહ્યુ ગભરાઇશ નહિ, હુ કહું તેમ કર આ એક હાથમા મોટો ધોકો લે અને આખો લાલ કરીને ગુસ્સાભેર મહોડે બોલતો બોલતો દરવાજા આગળ જા કે માદરબખ્ત ! જો મારા હાથમા આવે તો માથુજ ભાગી નાખુ એમ કકળાટ કરી બેચાર ગાળો દઇ કમાડ ઉઘાડી બેધડક ચાલ્યો જજે, કોટવાલે શેઠાણીના શીખવ્યા પ્રમાણે કર્યું તે જોઇ ધણી ગભરાટમાં પડયો અને સ્ત્રીને પુછ્યુ શુ છે કે કોટવાલ આપણા ઘરમાથી ગાળો દેતો દેતો બહાર નીકળ્યો ! સ્ત્રીએ તેને કહ્યુ અરે !

એના છોકરાએ કાંઇ ગુન્હો કર્યો હશે તેથી તે નાસીને આપણા ઘરમા આવ્યો છે મે તેને આપણા પેલા ઓરડામાં સતાડયો છે, આજે તેની ખબર પડી હશે તેથી અહિ ખબર કાઢવા આવ્યો હતો પણ જડયો નહી તેથી ગડબડાટ કરતો ચાલ્યો ગયો માટે હવે ઓરડામા એ છોકરાને સમજાવીને કહાડી મુકો તે સાભળી તેના ધણીએ છોકરાને વિદાય કર્યો

વારતા ત્રીજી.

રતનશી સોની તથા તેની સ્ત્રી કુલવતી

સૂર્યકાન્ત શહેરમાં કોઇ એક મહા ધનાઢ્ય રતનશી નામનો સોની વસતો હતો, તેને ત્યા સેકડો કારીગરો કામે લાગતા હતા લોકોમા તેની આબરૂ તથા વહેવાર સારો હતો. જેવો તે પોતાના હુન્નર અને કળામા કુશળ હતો તેવોજ સામુદ્રિક વિદ્યામા અચ્છી માહીતગારી મેળવી નીપુણ થયો હતો સસારમા ઉત્તમ પ્રકારનુ સુખ મેળવવાના હેતુથી તેણે એક વિષયના અભ્યાસ પછવાડે પોતાની અડધી દોલત ખરચી નાખી હતી, ચૌદ વર્ષની ખીલતી જુવાનીના બહારમા તે દુનિયાના સહવાટમા પડયો હતો, તેણે મેહતાબ જેવી ખુબસુરત અને પરી ચેહેરાની એક કુલિન સ્ત્રી સાથે ધામધુમથી લગ્ન કર્યા અરસપરસ તેઓનો સ્નેહ પુછવા જેવો હતો, પણ માણસની ધારણા આગળ તેનો સીતારો તેની અડે-ખાઇ કરે છે જેમ ઈંદ્રધનુષનો પડછાયો પાણીમા ઝાઝી વાર દેખાતો નથી, તેમ થોડા વખતમા આ સુકોમળ પદમણી ઉપર બીજા આશકોનો મોહ થયો, તેઓ પોતાના કર્મમા ફતેહ પામ્યા નહી, પણ તેથી કરીને ગરીબ બિચારી અબળાનુ થન ધીમે ધીમે

ફેરવાવ્યુ સોનીને તેની વિદ્યાના જોરથી માશુકને વ્યભિચારણી થએલી માલમ પડી તે જ વખતે છુટા છેડા કરી બીજી સ્રી પરણી લાવ્યો તે પણ તેવીજ માલમ પડવાથી તેની શોકને મળવા તેને પણ મોકલી, એ પ્રમાણે રતનશી સોનીએ પોતાની ત્રીસ વર્ષની વયમા ઉપરાઉપરી પંદર સ્રીઓ પરણીને કાઢી મેલી ! એમ કરતા તે છેક કંટાળી ગયો ત્યારે વિચાર કરવા લાગ્યો કે મોટી કન્યાને પરણુ છુ એમાજ મારી મુર્ખાઇ છે કારણકે તેઓ પીયરમા દુરાચાર શીખી મોટી થઇને આવે છે, પછી પિશાચણીઓ બહાર વૈભવ શોધે છે, હવે કોઇ ન્હાની છોકરી સાથે લગ્ન કરવા કે જેને દુનિઆનો પવન પણ લાગેલો ન હોય, વળી તેના ખાવા પીવા વગેરેની સર્વે પ્રવૃતિ મારે હાથે જ રાખી તેને કોઇનો સમાગમ થવા દઉં નહિ, તો જોઇએ પછી કેમ તે પતિભક્તિ ભૂલી જશે. મનમા એવી દઢતા કરીને પોતાની નાતમાથી એક સાત વર્ષની છોકરી કુલવતીને તે પરણી લાવ્યો છોકરીને લાવીને તેણે સાતમી મેડીમાં ઘાલી મેલી, દુકાનના કામકાજમાથી ફુરસદ મેળવીને તે ઉપર જઇ સઘળો વખત આ બાળાને કેળવવામા કહાડતો હતો. એ પ્રમાણે કેટલેક કાળે તેને તરૂણપણાના ચિન્હ પ્રાપ્ત થવા માડયા તે જોઇને રતનશી સોની પણ મનમા કહેવા લાગ્યો કે આનાથી આપણી મહેનતનુ ફળ સરશે ખરૂં એક દીવસ નવ મુગ્ધા કુલવતી બારીએ બેઠી બેઠી નીચે જુવે છે તેવામાં એક ગાડી તેને દરવાજે આવીને અડકી તેમાથી ચાલીસ વર્ષની સુમારે વયની એક સ્રી હસ્તી તેની દુકાનમા ગઇ અને કેટલીકવાર પછી તે જ સ્રી રડતી કકળતી પાછી નીકળી તે જોઇ ને તેણે ઉપરથી પુછયુ, બાઇ તુ હસ્તી આવી અને રડતી કેમ પાછી જાય

છે એનો અવાજ સાભળીને ઉચે જોઇ કહે છે, બાઇ! તારે કાજે રડુ છુ કેમકે હુ તારી નણુદ થાઉ છુ તુ બગડે નહિ માટે તારા ઉપર આટલો બધો જાપતો રાખેલો છે તે મારાથી જોઇ શકાતુ નથી એટલુ બોલીને તે ચાલી ગઇ

નણુદના વચનો આ મુગ્ધા કુલવતીના હૃદયમા બાણુના જેવા સુસરા પડયા તેથી તે એકદમ ગુસ્સામા આવી જઇ બોલી અહો ! આજ પર્યન્ત મને ખબર નહિ એ તો મને જાપતામા રાખતો દેખાય છે તો હુ પણુ ખરી કયારે કે એને એના જાપતાની ખબર પાડુ

તેવામા તેના ધણીને આવતા દાદરમા પગલા વાગતા સાભળીને મુગી થઇ છાનીમાની બેઠી કે જાણે કાઇ વાતની તેને ખબર જ ન હોય મોરના ઈંડાને ચિતરવુ પડતુ નથી તે પ્રમાણે સોનીને અદર આવતો જેઈ બોલી, સ્વામીનાથ ! તમે કહો, ના કહો પણુ આજ તમારૂ મો ઉતરી ગયેલુ દેખાય છે, એવુ તમારા ઉપર શુ દુખ આવી પડયુ છે જે દુખવી તમે આવા દિલગીર થયા છો કેમ કોઇ આસામી માલ લઇ ન્હાસી ગયો છે કે કોઇએ તમારી મજુરી દબાવી ?

સોની—ના પ્યારી ! એમાનુ કાઈ નથી

સોનારણુ—ત્યારે છે શુ ? તમે માનો, ના માનો, પણુ કોઇની સાથે તમારે કકામ થએલો જણુાય છે

સોની—ખરી વાત (આખમા ઝળઝળીયા ભરાઇ આવે છે પણુ તેનાથી બોલાતુ નથી)

સોનારણુ—એવી શુ વાત છે, કે તમે બોલતા નથી અને રડો છો, તમને કોણુ દુભવનાર એવુ કઠોર મળ્યુ છે કે જેણે

તમારા જેવા કઠોર સોનીને ગાળી પાણી પાણી જેવા કરી નાખ્યા ? સોની કહે મારે એકની એક માની જણી બહેન કસ્તુર છે, તેણે મોટપણે આજે એકનો એક છોકરો કપુરચંદ પરણાવવા માંડ્યો છે તે આજે નોતરૂ દેવા આવી હતી

સોનારણ—અહો એતો બહુ મારૂં, ચાલો આપણે પણ મહાલવાનુ મળશે ! પણ બોલો પછી શુ થયુ ?

સોની—તેણે બધાને નોતરૂ દીધુ, ત્યારે મે કહ્યુ કે હું એકલો આવીશ ને વહુનુ ખાવાનુ ઘરમા લાવીને ખવડાવીશ તેથી મારી જોરે લડી તે રીસાઇ ગઈ, હવે મારૂં મોસાળુ સરખુ રાખનાર નથી

સોનારણ—મને તમારી આજ્ઞા હોય તો હમણા હુ મારી નણંદ કસ્તુરબાઇને મનાવી આવુ એ પગરણુ માડીને બેઠા છે, ત્યા આપણે પણ જઇશુ, એમા શુ મ્હોટી ? પચાત તેણે પોતાને ઘેરથી ૫–૧૦ હજારના દાગીના લીધા અને તેને ઘેર આવ્યો ચનીએ તે તથા બીજા પોતાના ઘરમાં દશેક હજારના દાગીના ઉમેરી એક મોટા પોટલામાં બાધી સોની રતનશીને ઘેર આવી કહેવા લાગી કે ભાઇ મારા છોકરાના ઘડીયા લગન લેવાયા છે વહુને કાલે દાગીના ચડાવવાના છે માટે મારે ઘેર બેસીને દાગીના જલદીથી તૈયાર કરી આપો મજુરી મનમાની લેજો એટલુ બોલી એક ૫૦૦ રૂપીયાની થેલી તેના તરફ ફેકીને કહ્યુ કે લે આ તારી મજુરી માટે અગાઉથી આપુ છુ અને બાકીની તને લગન કેડે ચુકાવી આપીશ આજનો દહાડો તારી દુકાન બધ રાખ અને મારે ઘેર તું ને તારા કારીગર અત્યારે ચાલો જો આવવુ હોય તો ઝટ લેઇ તારો સામાન ઉપડાવ, મારે બડીએ છુટ ભરાય છે,

હું તો આ ચાલી (એટલુ કહીને ચાલવા માડે છે)

સોની રતનશીનુ મન પેલી કોથળી જોઇને લલચાઇ ગયુ પણ જાય તો ઘરમા પોતાની બૈરીને ખવરાવે કોણ ! તેથી ચનીને સમજાવી કહે છે, તમે આમ ગાભરા ના બનો જરા મારી વાત સાભળો તાબાની તોલડી તેર વાના માગે માટે હુ શુ શુ લાવુ ને શુ શુ ના લાવુ ? વળી તમારે ત્યા સામાન લાવના કરતા અને ગોઠવી કામ હારમા પાડતા બપોર તો સહેજમા થઈ જાય તેમા કાઇ ભુલ્યા તો અહીં સુધીનો ધર્મ ધક્કો ! એટલે ઉનટુ મોડુ વધારે થશે, તમે કામ ઉતાવળનુ બતાવો છો માટે તમે મારૂ કહ્યુ માનો તો અહીં તમને કોઇ પાતીની અડચણ નડશે નહી અને જે જોઇએ તે સઘળુ અહીં હાજર છે, આટલા વર્ષ સુધી પરમેશ્વરે આપણી દાનત સાફ રાખી છે થોડા સારૂ તમારામાથી ચોરીને હુ પોતાને ડાઘ લગાડનાર નથી માટે જો તમારે મારો વિશ્વાસ હોય તો સોનુ અહીંઆ લેઇ આવો અને તમારા એક બે માણસને મારી પાસે બેસાડો, નહીં તો આ પડયા તમારા રૂપીઆ પાછા લેઇ જાઓ

ચની–(મો ચડાવીને) ઓહો ડાને છોકરે કાકા કહ્યુ ને બાપ ઉઠી નાગા થયા જુઓ ભાઇનુ કામ પડયુ ત્યારે ભાઇ છાપરે ચઢી બેઠા ગામમા સોનીની ધાડ પડી સમજે છે કેમ અહ્યા ? મન માનતી મજુરી આપતા જુઓ કેવા ગાડ–ગુમચા કરે છેના ! દામ ખરચનારાએ કામ કરનારા મળનારા નથી એમજ તારા મનમા સમજતો હશે કે કેમ ! તુજ દાગીના નહીં ઘડી આપે તો મારો છોરો ટુવરો રહેવાનો ધારે છે નહી ? એટલુ કહી થેલી ઉપાડી ચાલવા માડે છે

સોનીના લોભે લક્ષણ ગયા, તેથી તેણે સાદ મારીને અધ વચથી અટકાવીને કહ્યુ કે મે તમને શુ ખોટુ કહ્યુ કે મારા ઉપર આટલી રીસ કાઢી તમે મારા ગરીબનુ કહ્યુ માનો બહાર તમારૂ કામ થવાનુ નથી અને તમે નકામા રખડી પાછા આવશો ને તમારૂં કામ ચુકશો મારે ઉંબરેથી કોઈ પાછુ ફર્યું નથી, ને તમે પાછા જાઓ એમને દુરસ્ત લાગતુ નથી તમારે ઘેર આવવાને મારે કાંઇ અડચણ નથી પણ ત્યા આવવામા મને પાલવતુ નથી મારી દુકાને પચાસ કારીગર બેસે છે, તેમને એકેકને એક દાગી-નો સોપીશ તો સાજસોરા તમારા પચાસ દાગીના તૈયાર થશે, (એ પ્રમાણે સમજાવ્યાથી ચની સોનુ આણી આપવાને કબુલ થઇ)

ચનીએ ઘેર આવી પટાવત ફુકડખાને સર્વે વૃત્તાત કહી સંભળાવ્યુ, પછી તેને બઇરીનાં લુગડા પહેરાવી સોનીની દુકાને સાથે તેડી ગઇ, ત્યા સોનારૂપાની લગડીઓ સોનીને જોખીને સોપી અને પોતે પાસે બેઠી

ત્યા સોનીએ પુછ્યુ, આ બાઇ બહુ શરમાળ લાગે છે અને કોઇ બહારગામથી આવેલા દેખાય છે એ તમારા શુ સગા થાય છે ? જુવોને કેવી લાજ કહાડી ગુપચુપ બેઠાં છે કે જાણે એના મ્હોમા દાત નથી !

ચની—જયપુરથી મારી માસીના દીકરાની વહુ આવી છે હુ કહી કહીને થાકી પણ ધરમાએ એ તો આમનુ આમ કરે છે હમણા થોડી થોડી લાજ મેલાવી છે, ખાવા બેસે ત્યારે તમે જોયુ હોય તો પોપટના જેટલુ પણ શરમની મારી ખાતી નથી

સોની—ત્યારે એમના મુલકમા લાજ કહાડવાનો બહુજ ચાલ હશે ?

ચની—ના પુછો વાત ! પગની પાની મરખી તો દેખાયજ કેવી ? કોઇ મરદ તો શુ પણ ઘરમા સાસુ સગેરે હોઇ મારા જેવા ડોબા હોય તોપણ ભાગ્યેજ વહુનુ મ્હોં જોવા પામે

સોની—આ, એમ છે ? એ તો આજજ આપણે નવાઇની વાત સાભળી અમને અહીયા ઉઘાડા બેઠા બેઠા આટલો પરસેવો છુટે છે તો એતો બિચારી ક્યારની ગભરાઇ ગઇ હશે ને તાપથી મુઝાઇ મરતી હશે, માટે મેડી ઉપર વહુ એકલી બેઠી છે તેની પાસ બેસાડી આવો ત્યા સરખે સરખા બેઠા બેઠા વાતો કરશે હવે અમારે ભઠ્ઠી ચલાવવી છે તેથી તમે વહેલા પાછા આવો

ચની—(મનમા તો ગમતુ પણ મ્હોડેથી માન માગે છે) ના ના ભાઇ એ એવી તો શરમાળ છે કે કોઇ અજાણ્યા સાથે તો બોલેજ શાની ! એને તો અહીજ ઠીક છે

સોની—હજી તો ભઠ્ઠી સળગાવી નથી છતા આવા અકળા ઇએ છીએ તો સળગાવ્યા પછી ઉભુ રહેવુ મુશ્કેલ પડશે માટે તમે એને ઉપર મેલી આવો

ચની—સોનીનો બહુ આગ્રહ જોઇને પટાવત ફુકકડખાને લઇ મેડી ઉપર ગઇ અને સોનારણને સોપી પાછી નીચે આવી. બપોરનો જમવાનો વખત થયો ત્યારે રતનશીએ ચનીને કહ્યુ કે આજે તમે અમારે ઘેર જમજો ને સાજના આ દાગીના તઇયાર થાય તે લેઇને ઘેર જજો. એટલે તો કાંઇ ફીકર નથી તે વાત મહા મહેનત કરતાં તેણે કબુલ કરાવી પછી ચનીને ત્રણે જણા જેટલુ પીરસી ઉપર મોકલી. રાતના સર્વે દાગીના તૈયાર થયા, તે લેઇને ચની પટાવત ફુકકડખા સાથે ઘેર ગઇ

સર્વે ગયા પછી દુકાન વસાવીને રતનશી સોની મેડી ઉપર

સુવાને ચાલ્યો તેના પગલા માળખીને તેની બહુ કુસ્લવતીએ શરીર ધુણાવવા માંડ્યુ તે જોતાજ સોની હબકી ગયો અને ગભરાવા લાગ્યો ત્યારે કેટલીક વારે લાગ જોઇને તે બોલી કે હવે હુ મેલનાર નથી બેઉના જોગ લઇશ પેલી ગઠ આવી હતી તેણે મને આઠ પહોરની રક્ષા (કાર) કીધી છે, તે વીતી કે જીવ લઇશ, એમ બોલતામા તે ધબ દઇને પડી અને મુડદા જેવો સ્તબ્ધ થઇ હાથ પસારી લાંબી થઇ પડી તેણે આખો મીચી દીધી, શ્વાસ બંધ કરી નાખ્યો, વાળ વીખેરાઇ ગયા ને મ્હોડેથી હેડકી ખાવા લાગી તે જોઇ સોનીના હોશને કોશ ઉડી ગયા

સોનીની પાસે એક સજીવન બુટી હતી તે લાવીને ઝટ તેણે સ્ત્રીની આખમા આજી તો પણ કઇ અસર નહિ થયેલી જોઇ નિરાશ થઇ ને અંતે ઓ મારી બાયડીરે એવી મોટી પોક મુકી રડવા બેઠો ત્યારે જાણે પાછો જીવ આવ્યો એવી રીતે પડખુ બદલ્યુ પછી ધીરે ધીરે આખો ઉઘાડી હાથ પગ હલાવ્યા, ત્યાર બાદ કેટલીક વારે ઝીણે સાદે પાણી માગ્યુ તે સાભળી સોનીએ બહુ ખુશી થઇને ઝટ પાણી પાયુ પછી બાયડીને ત્યાથી ઉપાડી તેણે બીછાનામા સુવાડી, ઘરમાના ગરમાગરમ ઓસડ પાયા જ્યારે રાત વીતી ગઇ અને પરોઢનો વખત થયો તે વેળાએ તે બોલી કે વાસો બહુ ફાટે છે, ને મને કાઇ ચેન પડતુ નથી ત્યારે સોનીએ પુછ્યુ તને શુ થયુ છે, અને આમ નિર્બળ કેમ દેખાય છે સોનારણ બોલી ઇશ્વર જાણે આજે બપોરના અમે ત્રણ જણ જમી ઉઠયા પછી વાતો કરવા સાથે બેઠા હતા તેવામા એકાએક મારી છાતી ઉપર કોઈ આવીને બેઠુ પણ તે વખતે પેલી ચની-

બાઇ જો હાજર ન હોત તો મને કયારનાએ તમે બાળી આવ્યા હોત તેણે તરતજ પાણી મતરીને મને ચોકમા લઇ નવાડી એટલે હોશીયાર થઇ તે કહેતી હતી કે એતો આડાનુ છે. તેના લગ્ન થયા પછી હું બંદોબસ્ત કરી આપીશ કદાચ વચમા પાછુ આવે તો મને ચેતવજો માટે તમે હમણા ને હમણાં જઇ ચની-બાઇને તેડી લઇ આવો નહિતો કદાચ તે હવે પછી મને જીવતી છોડનાર નથી તે મારો જીવ લઇને જશે? એમ કહી રડી અને તેના ધણીની કોટે બાઝી પડી

પછી સોની તેની આસના વાસના કરીને તેનો ડચુરો ઉ-તરી ગયા પછી ચનીને ઘેર જવા તઇયાર થયો પણ તેની સ્ત્રી ત્યાંથી તેને ખસવા દેતી નથી તમે જાઓ એટલામા વળગણુ આવે તો હુ એકલી મરી જઇશ ! તેથી રાત તો જેમ તેમ ગઇ બે ઘડી દીવસ ચઢયો ત્યારે સોની ચનીને ઘેર ગયો તેને ત્યા એવો ઢોગ મચાવ્યો છે કે આગણે ઢોલ શરણાઇ વગેરે ગડગડી રહ્યા છે, બઇરાઓ નવા નવા વસ્ત્રાભૂષણુ મજીને પરસાળમા બેઠા બેઠા ગાણુા ગાઇ રહ્યા છે પાછળ ઓસરીમા ઘીના દીવા બળી રહ્યા છે ધુપ પણ સળગી રહ્યો છે એક માટલામા પટાવત ફૂકડખાને ઘાલી ઉપર ઢાકણુ દઇ તેને ગજીયાણીથી મઢી એક કોરે મુકેલુ છે તેની પાસે ચની બ્રાહ્મણો પાસે પુજા કરાવે છે ત્યા સોની આવી બોલ્યો—ચની ! ચની ! તમે જરા મારે ઘેર આવી જાઓ, સોનારણ પુલવતી મરવા પડી છે તમારા આવ્યા વગર તે ઉઠે તેમ નથી તેથી ગમે તેમ કરીને જરા તમે આવી જાઓ તો ઠીક

ચની—મેર મારા પીટયા ! તુ જોતો નથી હું પુજા કરૂ છુ તે હમણા તે અવાય ? અર્થાં પોતાનો દોષ વિચારે નહિ, જા

હું કાલ આવીશ આજે મારે ઘેર બધા નાતીલા આવે છે, અને હું બહાર રઝળવા જાઉં એ કાંઇ સારૂ દેખાય ? ગામમાથી કોઇ ગુણીને લઇ જા તારી વહુને આડાનુ છે તે ઘણુ કપરૂ છે ઝટ કાંઇ આખડી લે કે બચશે

સોનીએ તેને બહુ કાલાવાલા કર્યા અને ત્યા બેઠેલા લોકો પણુ તેની વતીથી બોલ્યા ત્યારે ચનીએ કહ્યુ કે તારી સાથે આવુ તો ખરી, પણુ આ કુળદેવીને મારાથી એક ક્ષણુવાર પણુ વિલી મેલાય નહિ તે તુ માથે ઉપાડીને તારે ઘેર લેઇ ચાલે, ને હુ પાછી આવુ ત્યારે પાછુ લાવે તો મારાથી અવાય

સોની--એમ છે તો એક ઘટ શુ પણુ કહે તો બે ઘટ ઉપાડીને આવુ ને જાઉં પણુ ફોઇમા ! તુ જરા રહેમ નજર કરીને મારી સોનારણુની સભાળ કર નહિ તો તે ઘડીમા મરી જગે ને મારૂ ઘર ભાગી જશે—મારા બાપ !

ચની--ફક્ત તારીજ ખાતરના માટે મારી કુળદેવીને તારે ઘેર પધારવુ છુ, પણુ દેવીને સભાળજે કે વચમા વચકી પડે નહિ મારે લગન ફેરવવા પડશે એમ કહી સોનીને માથે ઘટ ચડાવ્યો, અને પોતે હાથમા દીવા તથા ધુપદાની લીધી પછી બૈરાઓને ગીત ગાતા ગાતા સાથે લઇને ચની વાજતે ગાજતે સોનીને ઘેર ચાલી ત્યા મેડી ઉપર એક ઓરડામા દેવીની સ્થાપના કરી પુજા પત્રી ચડાવી સોનારણુ તો બેશુદ્ધિમા પડેલી તેમની નજરે પડી, જયારે સોની બહુ કરગરીને વિનતી કરવા લાગ્યો, ત્યારે તેને ઉભો રાખીને ચની માતાના ઓરડામાથી કાંઇ લેઇ આવી ત્યા બેસી પાણીની એક કુડાળી કરીને સોનીને માંય બેસાડી કહ્યુ કે તુ બીતો નહી અને મને તે થાય તો પણુ

તુ આની માહેથી ખસતો નહિ, પાછી તેણીએ પાણીની આર કરીને છુપાણુ દીધુ, ને બે દાણા અડદના નાંખ્યા તે જ વેળાએ બાયડી ઉઠીને બેઠી થઇ, કૃતાંત (કાળ) સરખી આંખો ફાડીને તે બોલી હવે તુ મારે હાથે ચડી છે, તો જોજે મારો સપાટો ? આમાથી કોઇને મેલનાર નથી સર્વને ખાઇશ એટલુ બોલીને તેના ધણીની તરફ દોડી, તે જોઈ સોની બહુ થરથરવા લાગ્યો

સોનારણ—(ચની તરફ ફરી) ડાકણ ! પાછી તુ આવી છે પણ સભાળજે હવે તને અહીથી જવા દેનાર નથી એવામા ચનીએ પાણીની અજલી છાટવાથી તે એકદમ બેસી ગઇ અને ધુણવા લાગી ત્યારે ચની હોઠ ફફડાની (મત્ર ભણવાનો ઢોગ કરી) એક બે ત્રણ ચાર એ પ્રમાણે ઉપરા ઉપર પાણીની અજળીઓ છાટવા માડી

સોનારણ—(ગુમરાણ કરીને) બળી બળીરે હવે જાઉં છુ પાછી કોઇ દિવસ નહિ આવુ, મારો કેડા છોડ

ચની—જાય છે કયા રાડ તુ કોણ છે, અને અહી કેમ આવી છે ? અને આ બીચારી ગરીબડી સોનારને સતાપે છે એણે તારૂ શુ બગાડયુ છે ? તે ઝટ દઇને કહી દે

સોનારણ—હુ રતનશી સોનીની સાસુ થાઉં છુ. મારી દીકરી સાથે એણે લગ્ન કરી તેને બહુ દુ ખ દેઇ ખોટા ખોટા આળ ચડાની કહાડી મેલી હતી જેથી તેણે દુ ખમા ને દુ ખમા પોતાની દેહ પાડી છે, માટે હવે તેનુ હુ વેર લેવાને આવી છુ, તે એની બાયડીનો જીવ લેઇશ ત્યારે જઇશ તે સાભળી સોની તો દિગમૂઢ સરખો ઉભો રહ્યો

ચની—સોનીને તો વહુઓ બહુએ થઇ છે, તેમાથી તુ કઇ વારની, ને કોની મા થાય છે?

સોનારણ—ચોથી વારની ઝવેર મારી દીકરી થાય ને મારૂ નામ વાલુ છે તેને એ પીટાએ બહુ સતાપી છે (પછીથી ચનીએ પાછો તેના ઉપર પાછો અજળીનો વરસાદ વસાવ્યો)

સોનારણ—શુ કરૂ? હમણા પ્રથમ તારોજ કોળીયો કરી નાખુ પણ મારે માથે સમર્થ દેવી ગરજે છે તેથી મારો ઉપાય નથી પણ માટલુ ૭–૮ દિવસ સુધી એને ઘેર પાછુ જશે કે હુ આવીને પાછી વળગીશ એટલુ બોલતા બોલતા તે મોટા ધમકાની સાથે જમીન ઉપર પડી ગઇ

ચની—મબુર! મબુર! તે તો ગઇ પછી કેટલીક વારે સોનારણ સાવધ થઇ કે તેને નવડાવી ધોડાવીને દેવીના ઓરડામાં લેઇને પુજન કરાવી અને તેને હાથે નાડુ બાધ્યુ

રતનશી—ચની ફઇ! તમારૂ માટલુ આઠ દિવસ મારે ઘેર રાખી જાઓ

ચની—મુખો મારી ગોત્રી દેવી, તે મારે ઘેર લગ્ન માટે આવ્યા છે હવે ઝટ ઉઠાવી ને ચાલ મારે ઘેર ત્યારે તો બહુ તાણમતાણ થઇ પછીથી તે સોનીને કહેવા લાગી કે સાભળ! તે સાચવવુ બહુ કઠણ કામ છે એક મહીના સુધી નજરે તો શુ, પણ સ્ત્રીને પુરુષનો ઓળો ના પાડવો જોઇએ કેમ તારાથી બનશે, નહિ તો કામ વિફરી જશે

સોની—સ્ત્રી જહાનથી જાય તેના કરતા એક માસનો વિયોગ તો કાલ વહી જશે એવુ ધારીને ચનીનુ કહેવુ સર્વેએ માન્યુ, પછી સોનારણે પુછ્યુ, ત્યારે તેણે પ્રથમ તો આનાકાની કીધી,

પણ તેના ધણીના આગ્રહથી તે કબુલ થઇ

પછી ચનીએ સોનીને કહ્યું એક માસ સુધી દેવીને નૈવેદ અને તારી બૈરીને ખાવા મારૂ જે કાંઇ જોઇએ તે મધળુ સિ કીએ કરીને ઉપર પહોચાડવુ, આ દેવીનો પરતો પ્રત્યક્ષ છે, માટે કાંઇ વચકો પડે નહિ તે સાચવવુ મુશ્કેલ છે સુલટુ કરતા ઉલટુ નહિ થાય માટે સાવધ રહેજે, પછી તેણે સામગ્રીની ટીપ ઉતરાવીને કહ્યુ કે આ પ્રમાણે નિત્ય આઠ વાગતાની અદર સાવ સાજરે મમકે મેની તારી મેળે ચાલ્યા જવુ હો !

તે દીવસે ખાનપાનની સામગ્રી તરત મગાવીને સોનીને ત્યાથી રૂખસદ કર્યો પછી સોનારણ કુલવતી સાથે પેના પટાવત કુકડખાને મેળવી હવે એઉ જણ નિશ્ચિતપણે એશઆરામ કરવાનુ કહીને સાતમા માળની દરવાજા દાદર બારી વગેરે બધ કરી પોતાના હાથેજ કુચી મારતી ચની નીચે આવી ત્યાં દુકાનમા સોની બેઠો હતો તેને કહ્યુ કે હવે તારે કોઇ વાતની ચીંતા રાખવી નહી આ બધી ખટપટ તારીજ ખાતર કરી છે પણ દેવી સૌ સારા વાના કરશે, એટલુ કહીને ચાલતી થઇ

સોની દરરોજ વેઢા ગણ્યા કરતો હતો તે માસ પુરો થયો એટલે સવારના પહોરમાજ ઉઠીને ચનીને ઘેર ગયો

ચની--આજેજ મહીનો પુરો થાય છે એટલામા કેમ આવ્યો પણ ઠીક થયુ દેવીએજ તને મોકલ્યો, તે ફેરો ટાળ્યો, કાલે દેવીના વધામણા કરવા પડશે, ત્યા પાચસે, ગોરાણી કોરા વામણ સ્ત્રીઓ અને બસે બટુક (કુવારા છોકરા) જમાડજે તેમને એકેકુ લુગડુ અને દક્ષણા તારી સપત પ્રમાણે આપજે, રાતના હુ આવીને દેવીને વીદાય કરાવી પધરાવી લાવીશ

બીજે દિવસે સાંજરે ચની સોનીને ઘેર આવી સોનારણ પુષ્પવતીની પાસે ગઈ ત્યા પટાવત ફક્કડખાને અગાઉના માટલામા બેસાડી તેનુ મ્હો બધ કરીને તેના ઉપર પુલના હાર કકુ આ-દિથી છાટીને સોનીને બોલાવ્યો ઉપાડ મારી દેવીને લઇ ચાલ મારે ઘેર

સોનીને માથે માટલુ ચડાવીને દુતી તેને ઘેર ચાલી રાત ઘણી અધારી તેથી માર્ગમા કોઇ સામુ આવતુ દેખાતુ નથી ને તેઓ એક સાકડી ગલીમા થઇને ચાલ્યા જાય છે, તેવામા એક સાઢડો સામે આવ્યો તેનો સોનીને ધકકો લાગવાથી માથા ઉપરનો ઘ । સાઢડા ઉપર જઈ પડયો ગભરાઇને જોર જેવો દોડવા જાય છે, એટલામા પાછળથી આહા હા હા કહેતામા તે પાછો ફર્યો માટલુ જમીન પર પડતા ફુટી ગયુ ત્યારે ન્હાસી જતા બિચારો સોની પટાવત અને દુતી એ બેની ગોટમા ફસાઇ જઇ પગ નીચે ખુદાઇ ગયો પટાવત ફક્કડખા ઝટ સાવધ થતો સોનીની છાતી ઉપર ચઢી બેઠો ને બોલ્યો --કમબખ્ત સસુર ! દેખતા નહિ ! કયા મેરી છાતીપે ગીરા ? અબ તેરા જાન લુગા ?--એટલુ કહી તેની છાતીપર ચીપીયા (ચાપી) દેવા માડયા !

સોની તેથી ત્રાસ પામીને કરગરી કાલાવાલા કરે છે એટલામા પેલી દૂતી સોનીને ભાડતી અને ગાળો દેતી આવી--હાય ! મારી ગોત્ર દેવીનુ માટલુ ફોડયુ ને માલ્યથી ભૈરવ નીકળ્યો ! !

સોની--(દૂતી જોઇને) ચની ફઇ ! આ મારી છાતી ઉપર કોઇ બેઠુ છે તેને તુ ઉઠાડી દે નહી તો મુકરર મારો જીવ જશે જો તુ મારો જીવ ઉગારીશ તો હુ તારો ઉપકારી થઇશ તેમ તેમ પેલો તેને વધારે ચીપીયા દેવા (ચુકીયો ખણુવા) લાગ્યો

તેથી સોનીએ કોલાહલ કરી મૂકયો એટલે લોક જમા થવા માડયુ ત્યારે દૂતી તેને ગાળો દેતી બધ કરી પેલાને ઉઠી જવા અણુસારો કર્યો કે તે ત્યાથી પલાયન કરી જતો રહ્યો જ્યારે છાતી ઉપરથી ભાર ઓછો થયો ત્યારે તે ધીમેધીમે શ્વાસ લેવા લાગ્યો પછી દૂતીનો હાથ ઝાલીને ઉઠી ઉભો થઇ પોતાને ઘેર ગયો ! ! !

વારતા ૪ થી.

નનુભટ્ટ તથા તેની સ્ત્રી ગુણસુદરી

કતનપુર નગરમા એક પ્રેમભટ્ટ કરીને બ્રાહ્મણ રહેતો હતો તે ઘણોજ પવિત્ર હતો, તે રોજ પાઠ, પુજા, સધ્યા તર્પણ એ સિવાય બીજામા ધ્યાન આપતો નહિ પોતે ભિક્ષા માગી લાવી ગુજરાન ચલાવતો અને સતોષ માનતો ને તેની સ્ત્રી કેસર પણ તેવીજ પવિત્ર હતી તેને એક નનુભટ્ટ નામનો પુત્ર હતો નનુભટ્ટ જ્યારે બાર વરસનો થયો ત્યારે પ્રેમભટ્ટ કે જે તેનો પીતા કાઇ રોગમા આજારીથી મરણ પામ્યો, તેથી ઘરનુ ખર્ચ તેને માથે આવી પડયુ, તે બીલકુલ ભણ્યો નહોતો તેથી તેણે નિર્વાહ કરવાના ઉપાય શોધવા માડયા પછી તેના પડોશીઓએ વારે વારે ટોકીને તેને ભણવાની સમજુતી આપી, તેનુ લગ્ન તેના પીતાએ જન્મથીજ કરી રાખ્યુ હતુ છોકરાએ પરદેશ ભણવા જવાનો નિશ્ચય કર્યો અને સગા વગેરેની રજા લઇ વિદેશનો રસ્તો પકડયો, કેટલેક દીવસે તે ઉમીયાપુર નામના શહેરમા આવી ચઢયો, ત્યા એક પડિત સોમેશ્વર નિશાળ ભણાવતો હતો તેની પાસે આવી પૂછયુ કે હુ બ્રાહ્મણનો દીકરો છુ આપ મને ભણાવશો ? પડિ-

તણીએ તેનુ નામ ઠામ જાત વગેરે પુછી, તો દૈવયોગે તે તેનો જમાઇ નિકળ્યો. તેઓ એક એકને ઓળખતા નથી તેનુ કારણ તેમનો ઘણા વર્ષ પર સબધ થયેલો હતો પડિતે જાણ્યુ કે જો હુ જાહેર પડીશ તો તે મારે ઘેર ભણશે નહિ, માટે એને અજા-ણમા રાખવો તેથી તેણે પોતાના ઘરમા કોઇને પણ વાત કહી નહિ પણ તે ઓળખાય નહિ તેની જુકિત કરી પડિતે કહ્યુ કે તારૂ તારા ગામનુ અને તારા બાપનુ નામ ફેરવી આ ગામમા રહે તો હુ તને ભણાવુ તે ગરજુ વિદ્યાર્થીએ કબુલ કર્યુ પછી પોતે વિદ્યા ભણાવવા માડી પડિત સોમેશ્વરની પુત્રી જે ગુણ-સુન્દરી હતી તે પણ ભણતી હતી અને જણા થોડી મુદતમા ભણીને તૈયાર થયા, નનુભટ જે પ્રથમ મૂર્ખ હતો અને કાના માત્રનુ ડીકરૂ નહોતો જાણતો તે આ વખતે મોટા પડિતોની સાથે વાદવિવાદ કરે એવો પરાક્રમી થયો અને શાસ્ત્રમા અન્વય કરવા લાગ્યો

ગુરૂ રાજા કીર્તિસિહ પાસે રોજ કથા વાચવા જતો હતો એક વખત તે ગામડે જવા તૈયાર થયો, ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે રાજા કીર્તિસિહને ત્યા હુ કથા વાચવા કોને મોકલીશ ? પછી તેને યાદ આવ્યુ કે હવે મારો જમાઇ નનુભટ શકિતવાન થયો છે તેને મોકલીશ. પછી તેને રાજસભામા કથા વાચવાનુ ભણાવી પોતે પરદેશ ગયો નનુભટ બીજે દિવસે કથા વાચવા ગયો. તેની સ્ત્રી–પડિત સોમેશ્વરની દીકરી ગુણસુન્દરી પણ કથા સાભળવા દરબારમા ગઇ, નનુભટ કથા વાચતો હતો તે વખતે તેની વિદ્વતા જોઇ પડિતજીની પુત્રીનુ ધ્યાન તેના ઉપર ઠરી રહ્યુ તેથી તે બન્નેની યુવાવસ્થા જોઇ રાજા કીર્તિસિહને શક આવ્યો કે આ

બનેને કાઇ ભાગવગ છે પણ ખરૂં જોતા તેઓના મન સ્વચ્છ ગગા-જળ જેવા નિર્મળ હતા, કુકર્મનો તેના મનમા ભાસ પણ નહોતો, રાજા કીર્તિંસિહને જ્યારે એમ લાગ્યુ ત્યારે તેણે પડિત સોમેશ્વરની પુત્રી ગુણસુદરીને બોલાવવાનો ઇગદો કર્યો તે જેવી ભણેલી હતી તેવી ખુબસુરત પણ હતી, તે દિવસે નનુભટ કથા વાચીને ગયો, ત્યારે પેલી છોકરી ગુણસુદરી પણ તેની સાથે ઘેર ગઇ બીજી દિવસે નનુભટે પાછા આવીને કથા શરૂ કરી, તે વખતે પણ તેની મૃદુ વાણી સાભળવાને છોકરી હાજરજ હતી રાજા કીર્તિંસિહનુ ધ્યાન કથા ઉપર બિલકુલ નહી હતુ, પણ કુર્મ-કથા પર લાગેલુ હતુ જ્યા કથા વચાઇ રહ્યા બાદ પ-ડિત પુત્રી ગુણસુદરી મહારાજની વાસેજ જવા લાગી, ત્યારે રાજા કીર્તિંસિહને કામદેવ સતાપ્યો તેણે પોતાની ખાનગી દા સીને ચેતાવી કે તેને રાત્રે અહી આવવાની સુચના કરે, દાસીએ પડિત સોમેશ્વરની પુત્રી ગુણસુદરીને જણાવ્યુ ત્યારે તેના મનમા તરેહ તરેહ વાર તર્ક ઉત્પન્ન થયા અને ઘણો શોક કરવા લાગી તેણે ધાર્યું કે રાજા કીર્તિંસિહની દાનત બગડી જણાય છે તેમ જો હુ જઇશ નહિ તો ગુસ્સે થશે અને રાજા છે તે ચાહે તેમ કરશે શુ કરવુ તે તેને સુઝે નહી ત્યારે તે પોતાની એક ચતુર પ્રિયકર સખી ચચળમતિ હતી તેને ઘેર ગઇ, અને તેને અથથી તે ઇતિ સુધી માડીને સઘળી વાતથી વાકેફ કરી સખી ચચળમતિએ તેને હિમ્મત આપી અને બોલી બહેન ! જરન ! જરા પણ ડરખડીશ નહી, તે પીટયો શુ કરનાર છે ? તને એક નીશાનીવાળી દવા આપુછુ, તે તુ પાનમા ઘાલી ખવરાવજે કે, તે પછી લટુજ બનશે અને તેને કોઇ પણ વાતનુ ભાન રહેશે નહિ તે સાભળી પડિત

પુત્રી ગુણસુંદરી પ્રસન્ન થઇ અને સખી ચંચળમતિએ દવા આપી તે લેઇ ઘર આગળ આવી તે દિવસે સાજરે પંડિતજી સોમેશ્વર પણ ઘર આગળ આવ્યા, જમ્યાબાદ સંધ્યાકાળે છોકરીએ વિચાર્યું કે મારા બાપને કહુ એમા પણ માલ નથી પણ હુ રાજા કીર્તિસિંહને ત્યા જાઉ, ત્યા નિર્દોષ થઇ પાછી આવુ તેનો સાક્ષી કોણ ? માટે કોઇને સાક્ષી તરીકે સાથે લઇ જાઉ તો ઠીક એવો વિચાર કરી પોતાના પિતા સોમેશ્વરને કહેવા લાગી પિતાજી મારે અત્યારે મહાલક્ષ્મીની પુજા કરવા જવુ છે માટે કોઇ વિદ્યાર્થીને મારી સાથે મોકલો, તેનો બાપ ઘણો સમજુ ને અક્કલવંત હતો, તેણે વિચાર્યું જે છોકરી ઉમ્મર લાયક થઈ છે, માટે તેની જોડ કોઇ વિદ્યાર્થી મોકલુ તે ઠીક નહી પણ આપણા જ ભાઈ નનુભટને મોકલુ એટલે કાંઇ દોષ નહી એવા વિચારથી તેણે નનુભટને તેની સાથે જવા હુકમ કર્યો નનુભટ તેની સાથે ગયો પણ જે રસ્તે મંદિર હતુ તે રસ્તો મુકી તે બીજે રસ્તે ચાલી, નનુભટના મનમા અનેક તરંગ આવવા લાગ્યા કે મંદિર તો પેલી તરફ રહ્યુ ને આ આમ કયાં જાય છે ? પણ કદાચ બીજે કામ હશે ત્યા થઇને જવાની હશે એમ વિચાર કરે છે એટલામા છોડીએ રાજ્ય મહેલનો રસ્તો બતાવ્યો ત્યારે તો તેને ખબર પડી કે સ્ત્રી ચરીત્ર કેવા છે ! મહાલક્ષ્મીનુ નામ દઇ રાજ્યમહેલમા જાય છે પણ ખેર આપણા ગુરૂની પુત્રી છે, તેથી બોલવુ નહી જે થાય તે જોયા કરવુ છોકરી તેને ઉપર લઈ અને નીસરણી આગળ ઉભી રહી કહ્યુ—જે તુ અહિં ઉભો રહેજે, અને ઉપર શુ શુ થાય છે તે જોતો રહેજે બ્રાહ્મણપુત્રી ઉપર ગઇ, ત્યા રાજા કીર્તિસીંહ તેની વાટજ જોતો હતો તે ઉભો થયો

અને સન્મુખ આવ્યો છોકરીએ મિથ્યા હાવભાવ કરીને પેલુ નીશાળગરણુ પાનનુ બીડુ તેને આપ્યુ તે રાજા કીર્તિસિંહ ઘણા હર્ષથી ખાઇ ગયો ! અને તેનો આતુરતાથી હાથ ઝાલવા આવ્યો બાઇએ છણકાથી કહ્યુ ! મહારાજ આકળા શુ થાઓ છો ? ધીમા પડો, આખી રાત તમારી છે એમ કરતા કીર્તિસિંહને નીંદ ચઢયો ને ધમ દઇ પલંગમા પડયો તેવીજ પંડીતની પુત્રી ગુણસુંદરી દાદર ઉપર આવી જુએ છે તો નિસરણીમા વિદ્યાર્થી ઉંઘી ગયો છે ? ગુણસુંદરીએ રાજા કીર્તિસિંહને બીડુ આપ્યુ તે જોયુ, પણ તે પછી નનુભટને ઝેર આપ્યુ ને ઉંઘી ગયો તેથી ગુણસુંદરીએ આવી હાક પાડી કે મહારાજ ઉંઘો છો કે શુ ? તેવો જ તે ઝબકીને જાગી ઉઠયો અને આસપાસ જોવા લાગ્યો નિદ્રાગત થયા પછી સાવચેત થઇને તે કુંવરીને સાથે ઘેર આવ્યો તેણે રસ્તામા આવતા વિચાર કર્યો કે આ રંડ રાજા કીર્તિસિંહની સાથે બગડેલી છે પણ આપણા ગુરૂની પુત્રી છે, માટે તે વાત જાહેર પાડવી નહી તો પણ બાપ પુત્રીનુજ તાણશે ને હુ ફજેત થઇશ એમ જાણી અણસમજતા પુરુષ માફક તે મુંગો રહ્યો

કેટલાએક દિવસ વિત્યા પછી પંડીતે વિચાર્યુ કે હવે આ પણો જમાઇ નનુભટ ભણી ગણીને હુશીયાર થયો છે માટે તેને વિદાય કરવો પછી તેણે તેને બોલાવ્યો અને કહ્યુ મહારાજ ! હવે તમે હુશીયાર થયા માટે તમારૂ ઘેર જઇ સંસારવહાનાનો ભેગા થાઓ (હજુ સુધી તેને પોતાનુ સગપણ બતાવ્યુ નહી) જમાઇ ગુરુ સોમેશ્વરને વંદન કરી તેમની આજ્ઞા લઇ પોતાના ગામમા ગયો તે ઘણે વરસે આવ્યો તેથી તેના સગાવહાલા આડોશીપાડોશી વિગેરે મળવા આવ્યા અને ગામમાં વાત ચાલી કે

આજ નનુભટનો છોકરો ભણીગણી હોંશીયાર થઈને આવેલ છે પછી તેના પાડોશીઓ વગેરે કહેવા લાગ્યા કે હવે તો તમારી સ્ત્રીને તેડવા જાઓ. નનુભટ કહે આવ્યા તો હમણા ને વળી સ્ત્રી શી ! પછી બે ચાર મહીના કેડે મહારાજ પોતાના એક બે સગા સાથે લઈને સાસરે પોતાની વહુને આણુ વાળવાને ગયા અને જે ગામમા પોતે ભણવા ગયો હતો ત્યાંજ આવ્યા ત્યારે તેને વિચાર થયો કે અલ્યા ! આ ગામમાજ જ્યારે આપણું સાસરૂં છે ત્યારે આટલા દિવસ આથડયા પણ કંઈજ નહી. જ્યારે ગાડી પડીત સોમેશ્વરના ફળીયામા આવી ત્યારે તેને વિચાર થયો કે પ-ડીત સોમેશ્વરને ઘેર તો મારૂ સાસરૂ નહી હોય ! કેમકે આ શે-રીમાં કોઈ બીજી જાતનું રહેતુ નથી એટલામા પડીત સોમેશ્વ-રને ખબર થઈ, ને તેઓ બધા સામા લેવા આવ્યાં ત્યારે નનુ-ભટને ખાત્રી થઈ કે એજ મારૂં સાસરૂ છે, પણ તેના મનમા હર્ષને બદલે દીલગીરી પેદા થઈ કેમકે આ વખતે તેને પેલી રાજા કીર્તિ-સીંહની વાતનુ ભાન આવ્યુ અને જાણ્યુ કે રડા તો મહા દુશ્ચરી છે, તે રડીબાજી પાછળ ભટકીયા મારશે ને ખુણા શોધતી ફરશે. એટલામા બનેની અરસપરસ આખ એકઠી થઈ તે જોઈ છોકરી નખે ભોંય ખોતરવા લાગી તે વિચારે છે કે હાય ! હાય ! હું એનેજ સાથે લઈને રાજા કીર્તીસહને ઘેર ગઈ હતી, તે તે કેમ ભુલ્યા હશે ! ઈશ્વરે તો ત્યા મારી લાજ રાખી પણ કદાચ મારા ઉપર વાદળુ આવી પડયુ હોત તો મારી શી વલે થાત ? એમ બન્નેના મનમા ઉલટ સુલટ વીચારો થવા લાગ્યા, પડીતે જમાઈ નનુભટનો ઘણો સત્કાર કર્યો અને બે ચાર દિવસ રાખીને પો-તાની દીકરી સુપ્રત કરીને આણું વાળી વળાવી. પોતાની સ્ત્રી

ગુણસુંદરીને વ્યભીચારી દેખાવનુ ઝેર આ મહારાજની આંખમા હતુ, તેથી તેને સ્ત્રીને કદી લઇ જાત નહી પણ પોતાનો સસરો સોમેશ્વર ગુરુ છે એ ગુણુ તેને યાદ આવ્યો અને તે જ શરમે તે આચારીએ તે પોતાની સ્ત્રી ગુણસુંદરીને સાથે લઇ ગયો સ્ત્રી પોતાને સાસરે આવી હમેશા પતિની આજ્ઞામા રહી અને સવાર પડે પુજા ઇત્યાદી જે પોતાનુ નીત્ય નિયમ હોય તે કરતી તે જોઇ નનુભટનુ ચીત હમેશા ચિઢાઇ જતુ, કેમકે રાજા કીર્તિસિંહની વાતથી તેના ઉપરથી તેનો ભરોસો ઉઠી ગયો હતો તેણે તેના આવા ઢોંગ જોઇ મર્મમા તેનુ નામ શુદ્ધસુંદરી પાડયુ જ્યારે જ્યારે બોલાવવી પડે ત્યારે તે નામ વાપરવા લાગ્યા। સ્ત્રી ઘણી ચતુર હતી તેને આ મર્મ સમજતા વાર લાગી નહી તેણે તરતજ ધાર્યું કે પેલી વાતથી મારા ધણીના મનમા વહેમ પેસી ગયો છ, માટે કોઇપણ પ્રકારે મુક્ત કરવો જોઇએ, એ જાણે છે કે રાજા કીર્તિસિંહ જાર કરનારીને બોલાવે છે તેમ મને પણ બોલાવી હશે, ને હું પરગમનના કોડથી ગઈ હઇશ. એને સમજાવતા એ સમજશે નહી માટે કોઇ યુક્તિપ્રયુક્તિથી હવે એનો ગર્વ ઉતારી સમજાવવો જોઇએ

ગુણસુંદરીએ બે ચાર દિવસ વિચાર કરી ચરિત્ર કરી પોતાના સ્વામી નનુભટને કહ્યુ કે મારા પિયરથી સંદેશો આવ્યો છે અને મારા પિતાએ મને તેડાવી છે માટે આપની રજા હોય તો જાઉ બ્રાહ્મણ તો તેને જોઇનેજ કાયર હતો અને જોઇતુ હતુ પણ એટલુજ. તે બોલ્યો કે શુદ્ધસુંદરી સુખેથી જાઓ, મને કરી હરકત નથી, તમારા ધ્યાનમા આવે તેમ કરો એમ કહ્યુ કે સ્ત્રીએ ઉઠીને પોતાના બે લુગડા જે લેવાના હતા તે લીધા અને દરવાજ

બહાર નીકળી બીજે દરવાજે થઇ પાછી શહેરમા આવી ને કોઇ વાણીયાને ઘેર જઇ પોતાના કડલા ઘરેણે મુકી ત્યાથી રૂપીયા ૫૦ ઉપાડયા તેણે એક ઘર ભાડે લીધુ અને પોતાની હજુરમા બે દાસીઓ રાખી. અને કોઇ બ્રાહ્મણને ઘેરથી શ્રીમદ્ ભાગવતનુ પુસ્તક લેઇ આવી પોતે સફેદ વસ્ત્ર પહેરી ભસ્મ અને રૂદ્રાક્ષ ધારણ કરી, કોઇ અવધુત યોગીની બની કેશપાશ છુટા મેલી રાત્રીના સમયે ઓટલા ઉપર કથા વાચવા લાગી. જેમ જેમ લોકોને ખબર પડતી ગઇ તેમ તેમ હજારો માણસ આવવા લાગ્યા આખા શહેરમા વાત ચાલી કે કોઇ બાઇ અવધુત ગુણી જોગણી આવી છે, ને રાત્રે કથા કરે છે અને દિવસના ઘર બધ કરી પડી રહે છે તેની કથા કરવાની છટા એવી તો છે કે તે સાભળતા વઇરાગ્ય ઉત્પન્ન થયા સિવાય રહે નહી એવી વાતો સાભળી દીવસે દિવસે લોકોનો વધારો થવા લાગ્યો તે વાત તેના પતિએ પણ સાભળી અને પોતે કથા સાભળવાને મસે પણ ત્યા આવ્યો અને વેગળો જઇ સાભળવા બેઠો જોગણી ગુણસુદરીએ દીઠો જે મારો સ્વામી આવ્યો તો ખરો, ત્યારે તો વિદ્વતાની વધારે ચપળતા ચના વવા લાગી, અને પુસ્તકમાથી બીજે ક્યાય નજર બહાર કાઢીજ નહી નનુભટ વિદ્વાન હતો, તેણે જાણ્યુ કે આ કોઈ પૂર્ણ વિદ્વાન છે તે ધીરે ધીરે ખમતો ખસતો જોગણ ગુણસુદરીની પાસે આવ્યો અને હાથ જોડી બોલ્યો, કે હુ પણ આપની કૃપાથી થોડોક વિદ્વાન થયો છુ માટે જો વાદ કરવાને આપ એકાતમા આવવા દેશો તો ઉપકાર થશે જોગણ ગુણસુદરી બોલી હુ પુરૂષનો સગ કરતી નથી, તેમ તેની સાથે એકાતમા વાત પણ કરતી નથી, નનુભટે કરગરીને કહ્યુ

કે આપ મારી થોડીક વિદ્વતા જુઓ. જોગણીએ કહ્યુ ઠીક કાલે આવજો. કથા થઇ રહ્યા પછી સાકરનો પ્રસાદ વહેચાયો અને ભાગવીજ ઘરમા જાઇ કમાડ વાસી દીધાં. પંડિતે તેની ચિકિત્સા જોઇ ખ્યાલ કર્યો કે નક્કી આ કોઇ મહા પ્રતાપી જોગણી છે બીજે દિવસે પોતે બની ઠની પંડિત જોગણી ગુણસુંદરીના ઉતારા પર ગયો. કમાડ ઠોકયા એટલે દાસીએ ઉઘાડીને અંદર લીધો પછી વંદન કરીને પોતે બેઠો, જોગણી ગુણસુંદરી વાતચીત કર્યા પછી બોલી—મહારાજ મારે અહિયા રોજ એક બ્રાહ્મણ જમાડવાનો નિત્ય નિયમ છે માટે આપ પ્રસાદ લેશો કે ? બ્રાહ્મણ બોલ્યો—પ્રસાદ શું છે તે નહીં લઇએ ! અમારો તો ધર્મજ છે, ને તે આપ જાણો છો તે સાભળી જોગણી ગુણસુંદરીએ એક વાસણમા ચોખા ઘાલી તેને આપ્યા તેણે કહ્યુ કે આ ચોખા છે તે તમે રાંધો એટલે હુ તમને દુધ ને સાકર આપુ છુ તે જમજો બ્રાહ્મણ કહે ઠીક પછી પોતે ચોખા લઇને રાધ્યા એટલે જોગણી ગુણસુંદરીએ દુધ ને સાકરની તાસળીઓ આપી દાસીએ માજીને પાણીનો કળસો ભરી આપ્યો મહારાજ ઉભા રહો પ્રથમ મારા હાથના બે કોળીઆ જમો, પછી તમારે જમવુ હોય તો જમજો મહારાજ સમજીને બોલ્યા કે એમ શુ ગાડુ ગાડુ બોલો છો ? તમારા હાથનુ તે જમાય ? તમે જોગી અને અમે બ્રાહ્મણ, માટે એમ તે બને ‘ જોગણી હાવ ભાવ કરી બોલી ત્યારે તો તમે વિદ્વાનજ નથી અને મે તમારી પરીક્ષા જોઇ વેદમા શુ કહ્યુ છે તેનો વિચાર કરો એમાં તો સર્વ જગત સરખુ ગણ્યુ છે મુર્ખ હોય તે ભિન્ન ભિન્નતાનો વિચાર રાખે છે, માટે તમે વિદ્વાન છતાં ડરો છો શું ! બ્રાહ્મણ તેના આગ્રહના [illegible] અને હાવભાવના [illegible] [illegible]

બેભાન થયો અને તેના ઉપર આસક્ત થયો: તેણે બીજા કાર્યની આશાએ તેના હાથનુ પણ જમવાનુ કબુલ કર્યું. અને પોતાનુ મોં ફાડ્યું તેણે વિચાર કર્યો કે અહીં કોણ જોવા આવે છે? કામની લાલચે બ્રાહ્મણને ભ્રષ્ટ કર્યો પોતે આડુઅવળુ જોઇને જોગણી ગુણસુંદરીએ બે ચાર કોળીયા ખવરાવ્યા તે ખાઇ લીધા અને પછી બાકીનો ભાત હાથે જમ્યો જોગણી ગુણસુંદરીએ દાસીને સાન કરી સમજાવ્યુ કે બ્રાહ્મણ જમી રહે એટલે દક્ષણા આપીને એકદમ કાઢી મેલજે. નનુભટ જમી રહ્યા અને લુગડાં પહેરી બેસવાનુ કરે છે એટલામા દાસી આવી. તેણે તેના જમણા હાથમા રૂપીઓ ૧ તથા પાન સોપારી આપીને કહ્યુ કે મહારાજ હવે આપને રજા છે મહારાજે જાણ્યુ કે બે ઘડી જોગણી સાથે મોજ માણીશુ તે વિચારથી બોલ્યા, જઇએ છીએ જરા બ્રાહ્મણ અકળાય છે તેને બેસવા દે દાસી કહે, મહારાજ! ઘેર બેસજો. બાઇને સુવાની વખત થઇ છે, વિચાર છે કે નહી એમ કહી ધકકો મારી વિદાયગીરી આપીને બારણા વાસી દીધા મહારાજ રસ્તામા પસ્તાવા લાગ્યા કે રાંડે છેતર્યા, વટલાયા અને કાર્ય તો કશુ બન્યુ નહી!

બે દીવસ વિત્યા પછી જોગણ ગુણસુંદરીએ પોતાનો ઢોંગ છોડી દીધો અને પ્રથમના જે વસ્ત્ર હતાં તે પહેરીને બીજે દરવાજે થઇ શહેરમા પોતાને ઘેર આવી બ્રાહ્મણે વેગળેથી પોતાની સ્રીને આવતી જોઇ તેવો તે ચીડાઇને કરડાકીમા બોલ્યો, આવો આવો ગુણસુંદરી! તો પણ તે કાંઇ બોલી નહિ, જાણે કે જાણતીજ નથી બીજે દીવસે પાણી ભરવા ગઇ! ત્યાંથી આવી ઉપરા ઉપરી ઘડા પછાડી બોલી—બળ્યો મારો અવતાર! અને ફુટયુ મારૂં

નસીબ ? મારો તે અવતાર છે ? કોણ જાણે પુર્વે શાયે પાપ કર્યા કે આ પતિની સાથે પાનુ પડ્યુ છે હુ તો સુકી ભઠ્ઠ બળી જાઉ છુ ને જો ધરતી માગ આપે તો એમને એમ અંદર સ-માઇ જાઉં ! તે સાભળી ધણી ચકીત થયો ને કરડાકી કરી પુછવા લાગ્યો કે શુદ્ધસુદરી શુ છે ? જરા કહો તો ખરા તેમ તેમ સ્ત્રી વધારે વધારે કોપી ને બોલવા લાગી તે ગુસ્સો કરી બોલી—તમને તે લાજ હશે કે નહી ? અને વરણુમા રહેવુ છે કે નીકળી જવુ છે ? હુ દસ દીવસ મારા પીયરમા જઇ આવી એ-ટલામા તમે શો ગજબ કર્યો ? હાય ! હાય ! આચાર વિચાર ક્યા ગયો ? હવે આ પૃથ્વી શેના આધારે રહેવાની છે ? હુ કુવા ઉપર ગઇ ત્યા મને લોકોએ વીખી ખાધી છે અને ગામમા હો હો થઇ રહી છે આપણા તો બ્રાહ્મણનો અવતાર તો ઘેર ઘેર ભીક્ષા માગવા જવુ પડે તે હવે તમને કોઇ ઘરમા પગ પણ મુકવા ન દે એવુ કર્યું છે બ્રાહ્મણ ગભરાઇને બોલ્યો—શુદ્ધસુદરી કહો તો ખરા ધીરા પડો ગભરાઓ છો શુ કરવા ? અમે શો ગજબ કર્યો ગુણસુદરી કહે આથી તે ગજબ કેવો કરવો હતો (જરા ઘાટો કહાડીને) પેલી તરકડી જોગણ થઇ ચોથા વાચી લોકોને સમજા વતી ફરે છે તેના હાથનુ જમી આવ્યા ? તે સાભળી મહારાજ બોલ્યા ધીરી રહે ધીરી ! ઘરમા આવીને કહે કોઇ સાભળશે બા-યડી કહે હજુ તો સાભળવાનુ બાકી દેખાય છે ધરમ તો ન રાખ્યો તો દીસ્તો રહ્યો પણ જરા લોકની તો લાજ રાખવી હતી એ તે તમને ઉંધી ક્યાંથી મતી સુઝી તે વખતે તમારૂ જ્ઞાન ક્યાં ગોથુ ખાઇ ગયુ ? ગામના ને નાતના લોક ફટફટ કરે છે અને નાતના પટેલોએ તો નિશ્ચય કર્યો છે કે ન્યાતબહાર મુ-

કવા માટે જો કોઇ પાસે હોત તો ઝખ મારીને સમજત નનુ ભટનો નાદ ઉતરી ગયો ને તે બીચારો આભો બની ગયો અને ત્યા આગળ તે બોલ્યો—હા હા તુ કહે છે એ ખરી વાત છે પણ એનુ કરવુ કેમ ? લે આ પચાસ રૂપીઆ અને ન્યાત પટેલને સમજાવી આવ કે આડુ અવળુ વેતરે નહી સ્ત્રી રૂપીઆ લઇ ચાલી ને જેને ઘેર કડના મુકયા હતા ત્યા આવી અને રૂપીઆ આપી કડલા લઇ ઘર તરફ પાછી વળી પછી તેના ધણીને સમજાવ્યુ કે હુ ઠેઠ પટેલ પાસે જઇ આવી ને રૂપીઆ દાબી આવી તે તો એટલા નહોતા લેતા પણ મારા પીયરના સગા નીકળ્યા. તેમને શરમાવીને કહ્યુ ત્યારે પત્યુ હવે ફરીથી આપ નામ નહી દે પણ મારા આગળ પાણી લ્યો કે હવે ફરીથી એવે ઠેકાણે જઇશ નહી મહારાજે કબુલ કર્યુ અને સમ ખાધા કે કોઇપણ દીવસ હવે હુ એવા ઠેકાણા ઉપર જઇશ નહી ત્યારે સ્ત્રીએ નનુભટ પોતાની સ્ત્રી શુદ્ધસુદરીને બીજા ચાળા ચટકા કરવા ભુલી ગયો અને ઉલટો તેનો હમેશનો દબાએલો રહેવા લાગ્યો સ્ત્રીએ કેટલાક દીવસે પોતાનો પવિત્રતાઇ દેખાડવાને પોતાની ગોળી જુદી રાખી, પણ બ્રાહ્મણની આજીજીથી તે કામ બધ કર્યુ કેટલાક દિવસ પછી તેણે પોતાના પતી આગળ પડદો ખોલી કહ્યુ— સ્વામીનાથ ! હુ જોગણ થઇ ધોળા વસ્ત્ર પહેરી કથા વાચતી હતી અને તમે મારાજ હાથનુ જમી ગયા હતા ત્યા તમારો અર્થ સર્યો તેવો પણ રાજ કીર્તિસિહનો સર્યો હશે, જો મારો બગડવાનો વિચાર હોત તો હુ તમને શુ કરવા નિસર ણીમા રાખત ?

વાર્તા ૫ મી.

કોડીલાલ અને ચતુરા,

વર્ધમાન નગરમા આણુદ કરીને એક નગરશેઠ રહેતો હતો જેને અપાર વૈભવ અને અસખ્ય સોનામહોરો અને રત્નનો બેશુમાર ભડાર હતો પરતુ એને પુત્રની ખોટ હતી. દુની-યામાં સર્વ સુખ ભાગ્યેજ મળે છે કહેવત છે કે ગોટી ત્યા ચોટી નહી અનેચોટી ત્યાં રોટી નહી. એ પ્રમાણે આ શેઠને પણ હતુ કેટલાએક દીવસો પછી અનેક દેવ દેવીની બાધા આખડીથી તે શેઠને એક કન્યા અવતરી તે કન્યાનું સ્વરૂપ એવુ તો સરસ હતુ કે સાક્ષાત મુર્તિમતી રતી જ હોય, જેવી તે રૂપાળી હતી તેવીજ તે શરીરમા પણ સઘળા અવયવોથી ભરપુર અને ખોડ ખાપણ વગરની હતી શેઠ તેને પુત્રની માફક લાડથી ઉછેરવા લાગ્યા અને તે જ્યારે પરણવા લાયક ઉમરે પહોચી ત્યારે તેના પીતાએ વહેવારમા અને કુળમા પોતાની બરોબર બીજા શહેરમા એક શાહુકારને કોડીલાલ નામનો પુત્ર હતો તેની સાથે તે કન્યાને પરણાવી ને જમાઇને પોતાનો ઘર જમાઇ કરી રાખ્યો. કોડી-લાલ પોતાના સસરાના ઘરમાં રહી અનેક પ્રકારના આહાર વિહા-રમા મોજમજા ભોગવવા લાગ્યો તે પોતાની નવયોવના પ્રાણ-વલ્લભા સાથે નવા નવા વિલાસ અને રગભોગ ભોગવતો હતો

એક વખતે બીજા દેશમાથી કેટલાએક વેપારીઓ ધન ક-માવા માટે બીજા દેશમા જવાને ત્યાં આવેલા તેને જોઇ કોડીલાલને પણ ધન પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા થઇ પોતાના સસરાની આજ્ઞા લઈ તે પણ તેઓ સાથે સમુદ્રપાર મુસાફરીએ ગયો, પતિ

પરદેશ ગયા પછી એક સમયે તરુણાવસ્થામા આવેલી કોઠીલાલની વિલાસપાત્ર સ્ત્રી ચતુરા, માળની અગાસીમા પોતાની પ્રિય સખીઓ સાથે ચોપાટ ખેલવા લાગી એવામા તે ખીલતી ગુલાબી કળી સરખી ચતુરાચિત્ત મતી ચાલચેોવના મુગ્ધા વિપરીત મતિવાન થઇ અર્થાત શુદ્ધમતી કોપાયમાન થઈ હોય તેમ દુર નાસી ગઇ અને જાણે કોઇએ એ ચપળાને છેતરી હોય તેમ તે સ્ત્રીને વિપરીત મતિ વિચાર શુન્ય-મુઢ બની ગઇ અને તે પોતાના મનમા ઉત્પન્ન થયેના કામાગ્નિને રોકી શકી નહી એ વખતે તેનુ શરીર અત્યત કપવા લાગ્યુ કામવિકારથી તાવનુ લખનખુ ભરાઇ આવ્યુ, હોઠ ફીક્કા પડી ગયા ગળે શોષ પડયો, ઉદાસીનતા સર્વાગે વ્યાપી રહી ને તુરતજ ચોપાટમાથી ચિત્ત ચોરાઇ ગયુ આની તેની સ્થિતિ જોઇ કટિમા પહેરેલી કટીમેખલા ઝણઝણ્'ટ કરી તેને બોધ આપવા લાગી કે અરે ચપળા તુ તારા શિયળવ્રતનો ભગ કેમ કરે છે ' નદી જેમ પોતાની મર્યાદારૂપ કિનારાનો નાશ કરતી નથી, તેમ તારે કુળની મર્યાદાનો નાશ કરવો ઉચિત નથી આ વિચાર એક ક્ષણ મનમા રહ્યો પણ તેટલામા તો કામદેવે પુષ્પ બાણુ એવા તો જો રમા સનાટ કુમળી જગ્યાએ માર્યું કે તે સુવાસિત વનની લપટની ઝપટમા સપડાઇ ગઇ ને તે સાથે ભાન વગરની થઇ પડી તરતજ કામાતુર બનેલી ચતુરાએ પોતાની એક અતરગ સખીને બોલાવી એકાતમા લઇ જઇ પહેલા રસ્તા ઉપર જનારા પુરૂષને બોલાવીને કહ્યુ કે એ રૂપાળા તરૂણને તેડી લાવ મારાથી એના વગર રહેવાય તેમ નથી જો એ કામદેવની મુર્તિ મને મળશે નહી તો હુ વિરહાન-ળમા બળી જઇશ કામનો વિકાર ઝેર જેવો સખત છે, તેને કોઇકજ

તરૂણી રોકી શકે છે, કામાગ્નિથી ઉત્પન્ન થતા સર્વ પ્રકારે વશ થયેલી ચતુરા, આ વખતે પોતાના મનને કબજે રાખી શકી નહી બાઇની આજ્ઞા થયેલી જોઇ તે અધમ સખી તરતજ નીચે ઉતરી, રસ્તા ઉપરથી તે કામદેવને તેડી લાવી એ જાર પુરૂષે સ્વતંત્ર રીતે વર્તનારી ચતુરાને કામ કેલીથી—સુરત વિલાસથી સહજ પ્રેમ દાખવી, શાંત અને મૃદુ ભાષણથી જ વળી પરીહાસ વચનથી અત્યંત રાજી કરી વશ કરી લીધી પછી તે હમેશા તેની જોડે એજ પ્રમાણે રંગભોગ ભોગવવા લાગ્યો

પરદેશ ગએલો તેનો પતી કોડીલાલ કે જેનો પ્રેમ પોતાની પ્રીયામા સચોટ હતો તે રાત્રી દીવસ પ્રીયા પ્રીયાજ ઝખતો પરદેશમા જઇને અપાર ધન કમાયો, ને એમ પરદેશમા રહેતા ઘણા દિવસ વિતી ગયા એક વખતે શરદ રૂતુમા તે એકાંતમા સુનો હતો તેવામા ચતુરા તેને સાભરી આવી ને તતક્ષણે તેને પોતાની પ્રાણ સમાન સ્ત્રીને મળવાની અતિ ત્વરીત ઇચ્છા થઇ પોતાનો સર્વે ધંધો આટોપી દઇ કેટલાએક વહાણોમા માલ ભરી તે પોતાના સસરાના શહેર તરફ પાછો વળ્યો, વહાણો સફર કરતા પોતાના નગર સમીપ આવી પહોચ્યા કે વહાણમાનો સઘળો માલ ખરચા સોપી, પોતે શહેરમાં દાખલ થયો એ દીવસે સસરાના ઘેર મહોત્સવ હોવાથી સઘળા કુટુંબીઓ તેમા રોકાઇ ગયા હતા એમા તે દાખલ થયો. કોડીલાલના આવવાથી સર્વ કુટુંબીઓ રાજી થયા પણ ચતુરા ઘણી નીસ્તેજ થઇ ગઇ તે બેબાકળી થઇ ફરવા લાગી તેના મનમા તો તેનો યાર રમી રહ્યો હતો તેથી આ નવુ લફરૂ આવ્યુ તે તેને કંટકરૂપ થયુ. એમ કરતા રાત્રી પડી ને શણગારેલા શયનગૃહમા કોડી-

લાલ ઘણા ઉમગભેર પોતાની પ્રાણવલ્લભાને મળવા ગયો ત્યાં ઉત્તમ સફેદ રગના ઓછાડથી શય્યા પાથરી હતી ઉમદા અત્તરો ને ધુપો તથા સુગંધી પુષ્પોની મધુર સુગંધ બહેકી રહી હતી ને સ્તભમા જડેલા મણીઓ દીવાની ગરજ સારતા હતા આવા ઇંદ્રભુવન સરખા રતીમદીરમા કોડીલાલ પોતાની પ્રીયાને પુર્ણ પ્રેમથી આલિગન કરી શય્યા ઉપર બેઠો પરતુ તે ચતુરાને સર્વ કાળ સરખુ લાગતુ હતુ, તેનુ તો ચીત પોતાના રાખેલા યારમા જ ચોટયુ હતુ ચતુરા પોતાની આખો મીચી યોગની પેઠે ધ્યાન ધરતી શુન્યમુઢ થઇ પડી હતી, તે પળે પળે પોતાના માનીતા પ્રિતમનુજ મનમા ચિતવન કરતી હતી તે ક્ષણે ક્ષણે નિશ્વાસ મુકતી કે " હાય હાય ! હવે તેને કયારે મળીશ " કોડીલાલ તેને પ્રેમથી બોલાવી ચુબન કરી નાના પ્રકારના શૃગારના હાવભાવ બતાવી નમ્ર પ્રેમી વચનોથી વિનવી, તો પણ હવે તે આ એકની બે ન થઇ તેણે આ પોતાના સ્વામીને ઉત્તરજ આપ્યો નહી પણ ઉલટી ભયભીત થઇ હોય તેમ વારવાર હાંફવા અને કપવા લાગી પ્રેમાતુર થએલ પતિએ તેના શરીર ઉપરના વસ્ત્રો ખે-ચવા માડયા ને બાથ ભીડવા માડયો એટલે ચતુરા પોતાના અગોને સકેલતી દુર ખસી ગઇ કેમકે તેના મનમા તો પોતાના યારનુ ધ્યાન એક તાર થઇ રહેલુ હતુ મુઢ કોડીલાલ આમ ન-ખરા કરતી પ્રિયા ચતુરાને મધુર વચનોથી બોલાવી પ્રણામ કરવા લાગ્યો, કે અરે પ્યારી ! આ તને શુ થયુ તારા ઉપર તો મારી જીવનદોરી છે ને મને આમ કેમ તરછોડે છે ? અરે મારી આખની કીકી હૈયાના હાર મારી મૃદુ વચન માન્ય કરીને એક પ્રેમ ચુબન તો લેવા દે ? આ દાસ ઘણી વાર થયા તારા

પ્રેમની આશાએ લટુ બની ગયો છે, તેને વગર કારણે નિરાશ કરી કોપવુ એ તને ઘટીત છે વારૂ ? એ પ્રમાણે કોડીલાલે ઘણુ વાર ચતુરાની પ્રાર્થના કરી તો પણ પરવશ પડેલા તેના અંત-કરણમા લેશ માત્ર પ્રેમાકુર ફુટયો નહિ, કયાથી ફુટે ? આવી રીતે ઘણા મુર્ખ પશુઓ પરપુરૂષથી આશક થયેલી સ્વપ્રિયા જે પોતાના તરફ ઉદાસી બતાવી દુર રહેતી હોય, તેને વશ કરવા અને તેની સાથે પ્રેમ કરવા વારવાર તેની પ્રાર્થના કરી લપટ-પણુ દર્શાવે છે, પણ તેનુ કપટ કળી શકતા નથી. આ બાબતમા કોઇ કહેશે કે કામદેવનો વાક છે, પણ તેમ નથી તે બીચારો ત્યાં તો પરત્રત છે ને કેટનેક અશે સ્વતત્ર છે. જેવો પોતાનો મનોવિકાર જે માટે કહેવત છે કે " સ્ત્રી રહે તો આપથી ને જાય તો સગા બાપથી " તે પ્રમાણે ઘણીવાર સુધી કોડીલાલે ચતુરાને વિનવી ને જ્યારે તે વશ નજ થઇ ત્યારે તે થાકીને નિરાશ થઇ બેઠો, પણ ચતુરાના મનને નિરાત થઇ નહી

અર્ધી રાત્રી ગઇ ને હમેશનો સમય થયો એટલે ચતુરાને યાદ આવ્યુ કે હવે મારો વાહાલો યાર ઉપવનના લતાકુજમા સ-કેતગૃહમા દાખલ થયો હશે. પણ મારાથી ત્યા આજ જવાશે નહી તો તે મુજ વહાલાના શા હાલ ? હાય હાય ! હવે હુ શુ કરૂ ! એમ મનમા બોલી એકદમ મુર્છા ખાઇને પડી ગઇ તે સન્મુખ બેઠેલા પતિને ઝેરના જેવો જોવા લાગી. પ્રેમાંધ થયેલા પતિએ સારી રીતે આશ્વાસન કીધુ ઘણી આજીજીથી મનાવવા પ્રયત્ન કીધો પણ વ્યર્થ તે પરપુરૂષ કામીનીએ માનેલા પોતાના પતિરૂપ યારને મળ્યા વિના તેના મનને શાતિ કેમ મળે ?

કોડીલાલ જ્યારે વિનય કરી કરીને થાકયો, ત્યારે સન્માર્ગ એક

જલ્દી સુઇ ગયો ને તરતજ નિદ્રાવશ થઇ ગયો. પતિ જ્યારે ભર ઉંઘમાં પડયો ત્યારે ચતુરાએ સોળ શણગાર સજી બનીઠની હળવે હળવે શયનગૃહમાંથી જવાની તૈયારી કીધી તેના ઘરના સર્વ માણસો ઉંઘતાં હતા. આગલી રાત્રીએ મહોત્સવ હોવાથી ઘણા માણસોની જાવ-આવમાં એક ચોર ભરાઇ બેઠો હતો તે આ બને સ્ત્રીપુરૂષને જાગતા જોઇ ખાતર પાડવા ફાવી શક્યો ન હતો

જ્યારે ચતુરા યારને મળવા આસ્તે રહી ઘરની બહાર નીકળી કે તેના ચરણના ઝાંઝરનો રણઝણાટ પેલા ચોરને કાને પડવાથી તે પણ તેની પછવાડે ગયો છુપાતો છુપાતો આ શું ચરીત્ર કરે છે ને ક્યાં જાય છે તે, તથા તેના ઘરેણા છીનવી લેવાની આ સારી તક છે તેથી તે પણ પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો

હવે પેલા વિહારના સંકેતગૃહમાં શું શું થયું તે સાંભળો ચતુરાનો યાર હમેશની માફક દારૂ અને ગાંજો પી, કેફમાં બહુ લટ્ટુ બની પોતાની ઝુંપડીમાં બનીઠની બેઠો ઘણી રાત્રી ગઇ તો પણ પોતાની પ્રિયા આવી નહિ એટલે પેલો જાર વિરહાગ્નિથી બળતો મોટી ઉદાસીમાં આવી ગયો ! ! તે ચંદ્રમાના કિરણોવડે બળી ભસ્મ જેવો થઇ ગયો છેવટે કામાગ્નિનો તાપ અને વળી મદ્યપાન એ બન્ને કેમ જીરવી શકાય ? તેથી તે પ્યારીને મળવાની આશા મુકી દઇ એકદમ ગાડો બની બેભાન થઇ પડી ગયો.

ચતુરાએ પોતાના માનીતા યાર સાથે રતી સુખ ભોગવવા માટે ઘણા ઉમંગથી ધસમસી, તે ઉપવનમાં તેની ઝુંપડીએ આવી કમાડ ઠોકવા માર્યાં આમ ઘણી વાર કરતા તેના પ્રાણ સમાન યારે કમાડ ન ઉઘાડ્યુ ને ઉત્તર પણ ન આપ્યો,

ત્યારે તે કાછ વાળી અંદર આવી જુએ છે તો તેનો પ્રિય પડેલો દીઠો. તેને ઢંઢોળી જગાડયો એટલે તે ગુસ્સામા બોલ્યો કે રાંડ ! આટલી મોડી કેમ આવી ? જા તારૂ કામ નથી. અહીથી ભાગી જા, તો પણ વિષયાંધ ચતુરાએ બહુ કાલાવાલા કરીને કહ્યુ કે હુ શુ કરૂ ? મારો પતિ આજરોજ પરદેશથી આવ્યો છે માટે વાર લાગી તે સાભળતા યારની આખમા ઝેર ભરાયુ ને તેનાં રૂવે રૂંવાં ઉભા થયા પછી તે ક્રોધ કરી બોલ્યો કે જા રાડ તારૂ મો આજથી બતાવીશ નહી તો પણ કામાતુર થયેલી ચતુરા ફરી તેને આજીજીથી ભેટી ઉઠાડવા ગઇ, એટલે તેણે કેફના જુસ્સામાં મારવા માડી તો પણ તેનાથી રહેવાયુ નહી એટલે જરા રહી પાછી વિનવવા જાય છે તેવોજ તેણે ક્રોધના આવેશમા આવી એકદમ પાસે પડેલા છરાવતી તેનુ નાક કાપી લીધુ તેથી તત્તક્ષણે તે મુર્છા ખાઇને ભુમીપર પડી થોડીવારે તેને ભાન આવ્યુ ને ઉઠીને વિલાપ કરવા લાગી અરેરે ! ઓ દયાનદ ! આ મદ-ભાગી દાસી તમારા મુખચદ્રને જોવા પતિને પણ તરછોડી, ગમે તેમ કરીને આવી, ને હાયરે ! તમે મારૂ વિના અપરાધે નાક કાપી નકટી કરી. હાય હાય ! આપણે સાથે બેસી વિલાસ કરી રતિસુખ ભોગવી મોજમજા કરતા આટલી પણ શરમ ન આવી ? ઓ વહાલા, હવે જરા તો બોલો એમ કહી આલિગન કરતી હતી.

આવી રીતે તે અનાચારવાળી શિયળભગવાળી સ્ત્રીને તેના અવિચારી કૃત્યનુ ફળ મળ્યુ તે પછી ગભરાઇને તે ત્યા ઝટપટ પોતાના બાપને ઘેર જવા નીકળી રસ્તામા પેલો ચોર જે પ્રથમ થીજ આ સઘળો તમાસો જોતો હતો તે તેની પુઠે પડી કહેવા લાગ્યો કે, તુ કોણ છે ને કયા જાય છે ચતુરા એનો ઉત્તર ગભરાટમા

ને નાકની વ્યથામા કાંઇ આપી શકીજ નહી એટલે ચોરે તેને ધમકાવી લુગડા ઘરેણા ઉતારી આપવા કહ્યુ કે તરતજ તેને તાબે થઇ સર્વ ઘરેણા ઉતારી તેને આપી દીધા અને પો ફાટવાનો વખત નજીક આવવાથી તે તરતજ પોતાના બાપને ઘેર ગઇ ને પતિ સુતો હતો ત્યા જઇ સુની થોડીવાર શય્યાપર પડી રહ્યા પછી પોતાનુ સ્ત્રીચરિત્ર કરવા દોડો દોડો ! હાય હાય ! મારૂ નાક કાપી નાખ્યુ એવી કારમી ચીસો પાડી સૌને ભયભીત કીધા ચતુરાની ચીસ સાંભળી ઘરના સર્વ માણસો ગભરાઇ જાગી ઉઠયા અને કોડીલાલ પણ બેબાકળો બનીને જાગી ઉઠયો. તે જુવે છે તો ચોમેર માણસોની ગીરદી મચી રહી છે, આ મધળા મનુષ્યે ચતુરાને પુછ્યુ કે શુ છે બહેન ? ચતુરા બોલી–શું તમે જોતા નથી ? આ મારા વરે મારૂ નાક કાપી નાખ્યુ, હુ નકટી થઇરે ! ઓ ભાઇઓ મને બચાવો, નહી તો એ મારો જીવ લેશે એવી ભયકર વાણી સાભળી આણુદલાલ વગેરે જનો કોડીલાલને પુછવા લાગ્યા કે તમે આ નિરઅપરાધી બાળાનુ નાક કેમ કાપ્યુ ? કોડીલાલ આ પ્રશ્ન સાભળતાજ ભયભીત થઇ ગયો ને આમતેમ બોલવા લાગ્યો, તેનુ મ્હો લેવાઇ ગયુ ને પરદેશમા વેચાએલા ગુલામની માફક એક પણ અક્ષર તેનાથી બોલાયો નહી હા કે ના કાંઇ પણ બોલી શકયો નહો, આમ પુષ્કળ કુતુહલ મચી રહ્યુ એટલામા પ્રાત કાળ થયો, એટલે ચતુરાના કુટુ મીઓએ આ ફરીઆદ રાજસભામા જાહેર કરી આ વૃતાત જાણતા રાજાને ઘણો ગુસ્સો ચઢયો તેથી તેણે કોડીલાલ કે જે નિરપરાધી હતો તેને બધાવી મગાવ્યો અને યથા યોગ્ય ન્યાય કરવા તેને કેદ કરી રીતસર કામ ચલાવ્યા સારૂ, છેવટે તેને કેદની તથા દડની બને શીક્ષા ફરમાવી

પેલા ચોરે આ પ્રત્યક્ષ જોયું તેથી તે કોડીલાલ ઉપર બેઇન્સાફ જોઇ શકયો નહિ તેણે તરતજ રાજસભામા માફી માગી પહેલેથી તે છેવટ સુધી જે બન્યુ હતુ તે કહી બતાવ્યુ, અને તેની પુરતી તપાસ કરવા રાજા સહીત સર્વ સભા પેલા ઉપવનમાં ઝુપડીએ ગઇ ચોરે ચતુરાનુ નાક, તેનો યાર ને ઘરેણા સર્વ બતાવ્યા એ જોઇ રાજા તે ચોર ઉપર અત્યત પ્રસન્ન થયો ને સત્કાર કરી પેલા ઘરેણા તેને આપી દીધા, અને કોડીલાલ ઉપર નિષ્કારણ આવેલો અપવાદ મિત્રતારૂપે ઉતારી દીધો સ્રીઓ અતિ ચાલાક, કુટીન, કુચરણવાળી, નિર્લજ અને ચપળ હોય છે તે પતિનો માતાનો, બધુનો સંતાનનો કે સહોદરનો કોઇનો દ્રોહ કરતા ડરે નહિ.

વારતા ૭ મી.

ભટો પટેલ અને રૂપાળી પટલાણી

પુર્વં લીલાપુર નામે ગામમા ભટો પટેલ રહેતો હતો તેની વહુનુ નામ રૂપાળી હતું તે બને ભરજોબન અવસ્થામા હતા તેમને પરસ્પર ઘણી પ્રીતિ હતી, તેથી તે હાસ્ય વિનોદ અને એશઆરામમા દિવસ નિર્ગમન કરતા હતા કેટલાએક દિવસે કોઇ કોઇ કવિને મોઢેથી સ્રીઓના ચરિત્રના વખાણની વાત ભટાપટેલે સાંભળી જેથી તેના મનમાં તે વાતનો સદેહ થવાથી પોતાની પ્યારી સ્રી રૂપાળી આગળ કહેવા લાગ્યો કે સ્રીઓના ચરીત્રને તુ વખાણે છે, એ વાત મને ખરી લાગતી નથી. રૂપાળી બોલી કે, સ્રીઓનાં ચરિત્ર અપાર છે એને કોઇ કળી શ-

હતુ નથી એ ચરિત્રોથી મ્હોટા મ્હોટા મહાત્માઓ છેતરાય છે તે કોઇની અક્કલમા આવતુ નથી સ્ત્રીઓ ભરથારને યારના ચાકર તરીકે તેડવા મોકલે અને તેમના દેખતાંજ પરપુરૂષથી જારકર્મ કરે છે ને ભરથાર તે સ્ત્રીને પતિવ્રતા માને છે બધી સ્ત્રી એવી નથી, તેમ બધી સ્ત્રી પતિવ્રતા પણ નથી એજ પ્રમાણે જગત વ્યવહાર ચાલ્યો જાય છે, એટલે સ્ત્રીચરિત્ર ખરૂં છે ભાટો કહે એ વાત મને તો ખરી લાગતી નથી ને જો ખરી હોય તો એ ચરીત્રો તારા વિષેજ બતાવી મારો સદેહ ભાગ એ બાબત હુ રીસ કરીશ નહી, ગમે તે પ્રપચ કરી નિશ્ચિત મારી સમક્ષ પરપુરૂષ સાથે જાર કર્મ કર, ને મારા મનમા એવો વ્હેમ એ કૃત્ય કરવાનો રહે નહી તોજ હું એ સ્ત્રી ચરિત્ર ખરૂ માનુ

રૂપાળી કહે કોક દિવસ બતાવીશ તારી સાથેજ યારને તેડાવી તેની સાથે હાસ્ય વિનોદથી રગ રમી આખી રાત નિરગમન કરી સવારે જાય ત્યારે વળવવા પણ તનેજ સાથે મોકલુ એવી રીતે ચરિત્ર કરી બતાવીશ આ પ્રમાણે વાત થયા પછી થોડા દિવસ જવા દઇ એક દિવસ રૂપાળી પાણી ભરવા ગઇ ત્યા તે જ ગામના વાણીયા મુળચદ મહેતાનો દિકરો મોહન તળાવને કિનારે બેઠો હતો તેને રૂપાળીએ ઘડો ચડાવવાનુ કહી નેત્રકટાક્ષ કર્યા ને તેની સાથે પ્રીતિ કરીને આઠ દિવસનો મળવાનો વાયદો કર્યો રૂપાળી પાણી ભરી ઘેર ગઇ, તે વાતને બે દિવસ થયા તેવામા લીબાહરથી ગાઉ એક અમીપર ગામમા કણબીમા ખરચ હતુ ત્યા ઘણા ગામના પટેલીઆઓને તેડાવ્યા હતા તેમા ભટા પટેલને પણ તેડાવ્યો હતો તેથી તે ત્યા જમવા ગયો ત્યા તેની સાળાની વહુ કે જેનું નામ ચોથી હતુ, તે ત્યાં એનું મોસાળ હોવાથી કામ કુ-

રવા આવેલ હતી. તેને ભટો ઓળખતો નહોતો, પણ ચોથી વહુ ભટ્ટ પટેલને ઓળખતી હતી તેને પોતાની નણદનો વર જાણી લાજ કાઢતી હતી ભટ્ટાએ તે સ્ત્રી કોણ છે એમ જેને ત્યા પોતે ગયો હતો તેને પુછ્યુ તેણે કહ્યુ કે એ બાઈ અમારી ભાણેજ ચામ છે ને તમારા સાળાની વહુ છે એમ જાણતા ભટો રાજી થયો હવે જ્યારે ખરચ સમાપ્ત થયુ કે સર્વ પટેલો વગેરે ઘેર ગયા તેમા ભટો પણ રજા લઇ ઘેર આવ્યો અને પોતાની સ્ત્રી રૂપાળી પાસે તેની ભાભી ચોથી વહુ ત્યા આવી હતી તે વિષે વાત કરી કહેવા લાગ્યો કે તારી ભાભીને આહી તેડી લાવી મીજબાની આપી પરોણાગત કરવી જોઇએ અને તેને તેડવા તુ જઇશ તોજ આવશે તોજ આવશે માટે ઉતાવળથી જઈ તેડી લાવ. રૂપાળી પટલાણી પોતાના ધણીના અતિ આગ્રહથી પોતાની ભાભીને તે-ડવા અમીપર ગઇ અને જેને ત્યા પોતાની ભોજાઇ હતી ત્યા ગઇ ત્યારે માલમ પડ્યુ કે એ તો પાછી ઘેર ગઇ એટલે ત્યાથી પાછી વળી ઘેર આવતા રસ્તામા વિચાર થયો કે મોહનને મળવાનો આઠ દિવસનો વાયદો કર્યો છે ને તે આઠ દિવસ હમણા વહી જશે માટે કાઇ યુક્તિ કરી આજેજ પ્રિતમને ઘેર તેડી જવો. એમ વિચારતા ગામમાં પહોચી એટલામા મોહન સામો મળ્યો. તેને રૂપાળીએ બોલાવી કહ્યુ કે તુ આ પોશાક ઉતારી સ્ત્રીના લુગડા તથા હાથમા ચુડીઓ અને ઘરેણા વગેરે સર્વ પોશાક સ્ત્રીઓનો પહેરી અહી પાસેના વડ પાસે બેસ અને હુ મારે ઘેર જઇ મારા ધણીને સાથે લઇ મારી ભાભીને તેડવાને બહાને તને મારે ઘેર તેડી જઈશ પણ મારો ધણી આવે ત્યારે ઘણી લાબી લાજ (ઘુમટો) કાઢજે એમ મોહનને શીખવી રૂપાળી ઘેર આવી ત્યારે

તેના ધણી ભટાએ પુછયુ કે તુ તારી ભાભીને તેડવા ગઇ હતી ને એકલી કેમ આવી ? રૂપાળી બોલી કે હુ તેડી લાવી છુ પણ તમારા તેડવા ગયા વીના ઘેર આવી નહી ને પાદર વડ નીચે ઉભી છે માટે મારી સાથે તેડવા ચાલો ભટો કહે હુ તારી સાથે તારી ભોજાઇને તેડવા આવુ તો લોકોમા મારી લાજ જાય અને મશ્કરી થાય. લોકો કહેશે કે ભટો પટેલ સાળાની વહુને તેડવા ગયો માટે તુ સોગન દઇને તેડી લાવ. રૂપાળી રોવા ને ડકળાટ કરવા લાગી કે મને મોકલીને હવે નાક કપાવા ધારો છો, માટે તેડવા તમારે આવવાની ગરજ હોય તો ચાલો, હુ આગળ જાઉ છુ ને તમે પાછળ ચાલ્યા આવજો. ભટે બિચારે કબુલ કર્યું ને પોતાની સ્ત્રી પાછળ તેડવા ચાલ્યો ને જ્યા મોહન સ્ત્રીના વેશે ઉભો હતો ત્યા આવી ભટે પોતાના સમ દઇ ઘેર આવવાનુ કહ્યુ એટલે આગળ ભટો પટેલ ને પાછળ રૂપાળી પટલાણી પોતાના યારને સ્ત્રી વેશે લઇ ચાલી ઘેર જતા રસ્તામા ભટાને પોતાની સ્ત્રીએ ચરિત્ર બતાવવા વિશે કહેલી વાત યાદ આવી તેમજ મીજમાનની ચાલચલગત જોતા તે સ્ત્રી નહી પણ પુરૂષ હોય એવો સદેહ ભટાના મનમા થયો જેથી ઘેર પહોચ્યા પછી પોતાની પ્યારી સ્ત્રી રૂપાળીને પાસે બોલાવી એકાંતમા કહ્યુ કે તુ જે તારી ભાભીને તેડી લાવી છે તેની ચાલચલગત ઉપરથી મરદ છે એમ મને ખરી રીતે જણાય છે, માટે બોલ રાડ તારી ભાભી છે કે તારો યાર ? રૂપાળી પોતાના ધણીનુ આમ ક્રોધમાથી બોલવુ સાભળી મનમાં તો સમજી ગઇ પણ સ્ત્રી ચરિત્ર કરી આસુ લાવી ક્રોધથી હાય ! હાય ! શુ મને વેશ્યા જાણી, આજ ઘણા વરસે મારી ભાભી મને મળવા આવી ત્યા લાજ ખોવાને શરમ વગરના વચન

બોલીને મશ્કરી કરો છો ? શુ મારો જીવ લેવાને તઇયાર થયા છો આવો ભુંડો ધણી, મારા ભોગ છે, મારો કાળ પાસે આવ્યો છે, વગેરે બોલી કાંગા મુડા કરવા લાગી. ભટો કહે ચુપ રહે રાંડ હું આપણી દાસી શણુકીને તેડી લાવુ છુ તેને તારી ભાભી સાથે આખી રાત સુવાડી મુકુ ને સવારે પારખુ જોઉ જો કાંઈ કપટ જણાય તો તારૂં અને એનુ બન્નેનુ માથુ છેદન કરૂં હે રાંડ ! હું ઝાઝા ભેદ ભણ્યો છુ તારો છેતરાયો છેતરાઉ તેમ નથી આવી રીતે ભટાનુ બોલવુ સાભળી રૂપાળીને ચિતા થઇ અને જાણ્યુ કે જો શણુકીને તેડાવી પારખુ જોશે તો નક્કી મારૂ પોગળ વરત્યા વિના રહેશે નહી ને નક્કી મોત આવ્યુ આથી રૂપાળી ધણીજ ફીકર અને ચીંતાથી શોકાતુર થઇ વિચાર કરી બોલી કે ભલે તમને મશય થયો હોય તો ખાત્રી કરો અને બીજાને કાને આ વાત જાય તો આપણી ફજેતી થાય માટે તમારે પારખુ જોવુ હોય તો અમે સુતા પછી મારી ભાભી ભરનિદ્રામા હશે ત્યારે હુ તમને બોલાવીશ એટલે હાથ ફેરવી ખાત્રી કરજો આ વાત ભટા પટેલને ગમી પછી સુતા ટાણે ભટો બારણે સુનો રૂપાળી બારણા દઈ ઓરડામાં પોતાની ભાભી બનાવેલ યારની સાથે એશઆરા મથી ખુબ રગ રમી રહ્યા પછી પોતાના વ્હાલા યાર મોહનને બીજા ઓરડામા સુવાડયો પોતાના ઓરડાની કરોકરે પોતાનો દીયર ખોતો રહેતો હતો તેના ઘરમા આવજા કરવા માટે એક બારી ગખી હતી ખેતો ઘણુ કરીને વાડીએ વાસો રહેતો હતો રૂપાળી-એ તે બારી ઉઘાડી પોતાની દેરાણીને ઉઠાડી આંખે આસુ ભરી રોઇ પડીને રડતી કહેવા લાગી કે તારે જેઠે મને વગર વાંકે મારી મારાં હાડકાં ખોખરા કરી નાંખ્યાં અને વળી બારણા

કઇ બહાર સુતા છે મારાં હાડકાં મારથી કળે છે એટલે નિદ્રા આવતી નથી એથી કુવે પડવા નક્કી કરી તારી પાસે આવી છુ દેરાણી બોલી ઘર હોય ત્યાં લડવુએ પડે ઘર હોય ત્યા વાક પણુ આવે માટે તેનો મોખો રાખીએ નહિ ચાલો હું તમારી સાથે સુવા આવુ છુ એમ કહી તેની દેરાણી રૂપાળી સાથે સુવા આવી ને બને સુખ દુખની વાતો કરી રૂપાળીની દેરાણી નિદ્રાવશ થઇ ત્યારે થોડીવારે પોતાના ધણીનો સશય મટાડવાને પોતે તથા દેરાણી જે ઓરડામા સુતા હતા ત્યા તેડી જઇ કહેવા લાગી કે મારી ભાભી ભર નિદ્રામા છે માટે તમારે જે પારખુ કરવુ હોય તે જાળવી લઇને કરી લ્યો એટલે ભટા પટેલે ધીરે ધીરે રહી ચોરની માફક જઇ રૂપાળીએ બતાવ્યા પ્રમાણે તપાસ કરતા ભટા પટેલને ખાત્રી થઇ કે આમા કાંઇ કપટ નથી. આ મારા મનનો ખોટો વિચાર આવ્યો મારી સ્ત્રી પતિવ્રતા છે આમ ભટા પટેલને નક્કી થયુ એટલે પાછો બ્હાર આવીને સુતો અને પ્રભાત થતા રૂપાળીની દેરાણી પાછી પોતાના ઘરમાં ગઈ ત્યાર પછી પોતાના યાર મોહનને જે ઓરડામા સતાડયો હતો તેને ઓરડામાથી બહાર કાઢયો ને ભટાને કહેવા લાગી કે મારી ભાભી તેના ઘેર જવા માગે છે ઘણુ કહ્યુ પણુ રહેતી નથી એમ કહી પોતાની ભાભી થયેલા યારને આગળ કરી પોતે પાછળ વળાવવા ચાલી ને ભટો પણુ થોડે સુધી વળાવવા ગયો ને સામા સામા રામ રામ કરી આનદથી બને જણુ ઘેર આવ્યા.

❦

વારતા ૯ મી.

ઠાકોર ગુણિયલસિંહ અને તેની સજીવન કરેલી કઠોરસુંદરી

એક ન્હાના સરખા આણુંદપુર ગામમા ગુણીયલસિહ કરીને એક ઠાકોર રહેતો હતો તેને કઠોર સુદરી નામે ઘણીજ રૂપવતી સ્ત્રી હતી ઠાકોર ગુણિયલસિહ પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરીને એટલો ચાહતો હતો કે તેને પોતાના દીવાનખાનામાથી અળગી કરી જરા પણ વિયોગ સહન કરી શકતો નહિ પોતાના જાન કરતા પણ પ્યારીને વધારે ગણતો હતો જેમકે—

સારગે સારગ ગ્રહ્યો, સારગ આયો ધાય,
મનકો સારગ મેરહુ, દીલકો સારગ જાય

પણ તેમની પ્રીતિ ઝાઝા દિવસ સુધી ટકી નહિ તેમના સુખમા ઇશ્વરે એક મોટો દુખનો પહાડ નાખ્યો અને રજપુતાણી કઠોરસુદરી બીમાર પડીને સ્વર્ગ સ્વાધીન થઇ ત્યારે પોતાની પ્યારી સ્ત્રી કઠોરસુદરીના મરણુનોજ જખમ ઠાકોર ગુણિયલસિહના દીલમા વાગ્યો કે તે ઘડી સુધી બેશુદ્ધ થયો લોકો પોક મુકતા આસપાસ ભરાયા અને કઠોરસુદરીને બાળી નાખવાને લઇ જવાના ઇરાદાથી વાસદુણી વગેરે મગાવ્યા ત્યારે ઠાકોર ગુણીયલસિહજીના મનમા જુદા જુદા તર્ક થવા લાગ્યા કે હાય ! હાય ! શુ મારી વહાલી કઠોરસુદરીને બાળી નાખશે ? પછી તેણે પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરીને એકદમ ખાંધ ઉપર ઉઠાવી અને સપાટાબધ દોટ મુકી તેથી થોડીવારમા તે ક્યા ગયો તેની કોઇને ખબર પડી નહી તે રાનની મોટી ઝાડી વટાવીને બેબાનમાંજ એક મોટા પ-

હાડ ઉપર ચડી ગયો અને એક શિમળ આગળ આંબાના વૃક્ષ હેઠે કઠોર સુંદરીનું મુડદુ વિસામી તે સાથે પોતે બળી મરવાનો વિચાર કર્યો તેના આખા મ્હો ઉપર દીલગીરી છવાઇ તેની લાલ આંખો ઇશ્વરનાં આછા વાદળા તરફ ક્રોધથી ફરતી હતી આ વખતે તેની ખુબસુરતીએ પોતાનુ રૂપ ફેરવી તેને ભયંકર રાક્ષસ જેમ બનાવી દીધો હતો તેણે બળી મરવાનાજ ઇરાદે પહાડ ઉપર સુકા સુકાં લાકડા વીણી લાવી ખડકલો કર્યો અને તેની ચિતા ખડકી પછી પોતાની સ્ત્રી કઠોર સુંદરીને લઇને પોતે અંદર મુકી જેવો દેવતા સળગાવે છે એટલામા "હા હા" એમ મોટો અવાજ તેને કાને પડયો ત્યારે તે ફરી ચમકયો કે પાછુ અહી કોણ અટકાવવા સારૂ આવ્યુ છે તે આસપાસ જોવા લાગ્યો તો તેની સરત એક મોટા દીગબર જોગીરાજની ઉપર પડી જોગીરાજે પાસે આવી પુછ્યુ કે બચ્ચા ક્યા કરતાહે ! ઠાકોર ગુણિયલસીંહ કહે મહારાજ બળી મરૂં છુ જોગી કહે કયા સબબ પછી ગુણિયલસીંહ ઠાકોરે રૂદન કરીને પોતાની સઘળી વાત કહી તે સાભળી જોગી બોલ્યા બચ્ચા તેરા પ્રેમ સચ્ચા હે કે કચ્ચા ? જો સચ્ચા પ્રેમ હોવે તો એ પાણીકી અંજલી ઉસકપર છાંટ ઓર તેરી આધી ઉમ્મર ઉસકુ બક્ષીસ કર

વાચનાર ! જેણે પોતાની સ્ત્રીના મરણથી એકાએક ગાંડો થઇ આ દુનિઆનુ સઘળુ સુખ ત્યાગ કરી તેની સાથે બળી મરવાનો ઇરાદો કર્યો હતો તેની પોતાની મૃત સ્ત્રી સજીવન થાય એવો ઉપકાર અચાનક હાથમા આવ્યો ત્યારે તેને કેટલી ખુશી ઉત્પન્ન થવી જોઇએ ! તે એકદમ ચીતામાથી ઉઠયો અને જટાધારીને પગે પડયો. બાવાએ મંત્રી તેના હાથમા એક ખોબો પાણી

આપ્યુ અને તેના ઉપર છાટવાને કહી પોતે અદ્રશ્ય થયો જ્યાં તેણે પાણી છાટ્યુ કે પેલી સ્ત્રી કઠોરસુંદરી અખડ જોતની મીશાલે ઉઠી બેઠી થઇ અને પોતાની નાગના જેવી વીખરાએલી વિશાળ વેણી હાથમા લઇ પુછે છે કે હે સ્વામીનાથ ! હુ અહી કયાથી તમે કોઇ પણ દિવસ મને તમારા દીવાનખાનાની બહાર સુર્યનુ કિરણ સરખુ જોવા દીધુ નથી અને આજે આ ભયકર પહાડ ઉપર ખુલ્લા આસમાનની વચ્ચે કેમ આણી છે ? ગુણીયલસિહ બોલ્યો—પ્યારી માશુક ! તુ ગભરાઇશ નહી, હિમત પકડ. હમણાં હુ તને જે વાત કહીશ તે તારા માનવામા આવશે નહી પ્યારી તુ તો મરી ગઇ હતી, અને તને બાળી નાખવા લઇ જવાને સઘળાઓ વિચાર કરતા હતા. એટલામા હુ તારૂ મુડદુ લઇને જુસ્સાભેર અહીં નાસી આવ્યો ને તારા પ્રેમની ખાતર તારી સાથેજ મે અહીં બળી મળવાનો ઠરાવ કર્યો ને મે આ લાકડા ખડક્યા છે (લાકડાં તરફ આગળી કરીને) તે તેટલા માટેજ હતા પણ એટલામા એક મહા પ્રતાપી અબધુત જોગીએ મને અટકાવ્યો અને એક પાણીની અંજળી ભરી આપી તારા ઉપર છાટવાને કહ્યુ ને પોતે અલોપ થઇ ગયો મે તે પ્રમાણે કર્યું કે તું બેઠી થઇ છુ પ્યારી મે તારા પ્યારની ખાતર બાવાના કહેવાથી મારી અરધી ઉમ્મર તને બક્ષીસ કરી છે, ઠાકોર ગુણીયલસિહની વાત કઠોરસુદરીને સઘળી રીતુર જેવી લાગી ને પોતે નિદ્રામાથી જાગ્રત થઇ હોય તેમ જાણ્યુ પણ પતિ તેને શા ઇરાદાથી અહીં લાવ્યો હશે તે વીશે જુદા જુદા તર્ક કરવા લાગી અને તેમા તેની બુદ્ધિ ફરી તેનુ મન જે આજદીન સુધી તેને ચાહતુ હતુ તે તેણે બીજી તરફ

ઉછાળા મારવા માડયા, અને તેનો ઘણી ઘણો જુઠો ને પાખડી દીસવા લાગ્યો પણ ભોળો પતી જે તેના પ્રેમમા ડુબેલો હતો તેને કાઇ ખબર પડી નહી, તેણે પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરીને કહ્યુ કે પ્યારી હુ શ્રમથી થાકી ગયો છુ માટે મને તારા ખોળામા સુખ શાતીમા જરા માથુ મુકી આરામ કરવા દે એમ કહી તે તેના ખોળામા સુતો અને શ્રમથી થાકી ગયેલો હોવાથી, અને પોતાનીજ પ્યારી કઠોરસુદરીના ખોળામા સુવાના સુખની ઓરજ લહેજતથી તેને તરત નિદ્રા આવી કઠોરસુદરીને બાળવા લઈ જવાને માટે તેને એક ઝીણુ મલમલનુ કપડુ પ્હેરાવ્યુ હતુ તથા તેના નાગરૂપી ચોટલામા થોડાક છુટા છુટા ફુલ ગુથ્યા હતા તેની સુગધથી ભમરોનુ ટોળુ કમળ ઉપર જતુ ભુલાઇ ને તેના માથા ઉપર છત્ર કરીને બણુબણુવા માડયુ તેથી તે તેમના તરફ હસીને જુવે છે એટલામા તેના દાડમના દાણા જેવા દાત જરા જરા બહાર દેખાયા તે દેખીને એક પોપટ ઠગાયો અને તેના હોઠ ઉપર દાડમ જાણી ચાચ મારી ગયો તે રૂપે કરીને પહાડના ઉપર સુદરી વનદેવીના જેવી વીરાજતી હતી એટલામા કોઇ સુલતાનબેગ કરીને શાહજાદો શિકાર રમવાને નીકળેલો તે ત્યા ચઢી આવ્યો તેની અને કઠોરસુદરીની નજર એક થઇ સુલતાન બેગ જો કે ચતુર હતો તો પણ આતે કાઇ રભા હશે કે મૃત્યુ લોકની સ્ત્રી હશે એમ પારખવાને તેને કાઇપણ સાધન જડયુ નહિ તેણે શિકારને આગળ જવા દીધો અને પુતળાના માફક પેલી સ્ત્રીના સન્મુખ ઉભો રહ્યો જે કામદેવને કવિઓ કહે છે કે પેલા સમશાનવાસી મહાદેવે તેને બાળી નાખ્યો છે, તે આ વખતે સજીવન થયો. શાહજાદે હરણને મારવાને બદલે હીરણાક્ષીને મારવાનુ

પોતાનુ વેષુરૂપી બાકબાણ છોડયુ રજપુતાણીએ પોતાની પ્રેમ-રૂપી ઢાલથી તે ઝીલી લીધુ અને આશકને મેળવવાને જે સ્ત્રી આતુર હોય ને જેમ કવિઓ મૃદિતા નાયકા કહે છે તે રૂપ તે નામા પ્રગટ થયુ શરમથી અને પેલો સુતેલો માણસ સાભળે તેથી તેઓ મોઢેથી તો ચુપ રહ્યા પણ તેમના હાથ ને નેત્ર ચુપ રહ્યા નહિ, સુલતાનબેગે સાન કરી કે તેણે પોતાના પતિનું માથુ જાળવીને એક પત્થરની શીલા ઉપર અડાડી દીધુ અને સુલતાનબેગ સાથે ઘોડા ઉપર બેસી તેના શહેરમા રવાને થઇ

પતિ પાસુ ફેરવવા ગયો કે પેલી શીલાનો કક'ા ગગડી હેઠો પડયો તેથી તેનુ માથુ નીચે પછડાઇ તેમાથી લોહી નીકળ્યુ તે જાગી ઉઠયો જુવે છે તો પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરી મળે નહી તેથી વિલાપ કરવા લાગ્યો પછી તે પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરીની શોધ કરવા ગયો તે ફરતો ફરતો બે વરસે જે શાહજાદો સુલ-તાનબેગ તેની સ્ત્રી કઠોરસુદરીને હરણ કરી ગયો હતો ત્યા આવી પહોચ્યો ત્યા તેને ખબર થઇ કે શાહજાદો સુલતાનબેગ કોઇ ખુબસુરત કઠોરસુદરી નામની સ્ત્રી દપટાવી લાવ્યો છે તે પોતા નીજ હશે એમ તેને લાગવાથી તેણે અજીતબેગ પાદશાહે સુલ-તાનબેગ શાહજાદાને બોલાવ્યો ત્યારે સુલતાન બેગમ શાહજાદાને તેનાપતિને હસી કહાડયો જે પ્રેમ વીના પ્યારી થાય નહિ. આની સુરત જુઓ તેનુ રૂપ વિયોગથી બળી ગયુ હતુ, ને પછી એની જુઓ તે એની સ્ત્રી કઠોરસુદરી કયાથી? તે તો ઇંદ્રની રભાના જેવી રૂપવાન છે તેને આવા પુરૂષને માટે ઇશ્વરે ઘડી હોય એમ તમે દરાઆઇ કરશો તો સૃષ્ટિ નિયમથી પણ ઉલટુ થશે. તેને મે મારી પટરાણી કરીને સ્થાપી છે ને મહેલમા

દાખલ કરી છે, ત્યાથી મર્યાદા તોડીને બાહેર બોલાવાય નહિ ! તે સાંભળી પેલા ગુણીયલસિંહ દુખીયા રજપુતે ઘણી તકરાર કરી પણ તે બધુ ધુળ ઉપર લીંપણની પેઠે બધુ ફોકટ ગયુ ત્યારે તેણે અતે મોટો ધાટો કહાડી કહ્યું, અજીતબેગ બાદશાહ તમે ખરાજ ન્યાયી હો, તો મને બાયડી જોઇતી નથી પણ જે મે તેને મારી અમુલ્ય અડધી ઉમ્મર બક્ષી છે તે મને પાછી અપાવો આ સાભળીને બધા હસ્યા, પણ પેલાએ જકજ લીધી ત્યારે સુલતાનબેગ શાહજાદો કહે—ભાઇ ! તારી એક પણ ચીજ અમારે હરામ છે. દુખીયો-મારે તેની કે તમારી સાથે કઇ વેર નથી પણ તે મારી સ્ત્રી કડોરસુદરી સાથે સહાયના છુટા છેડા થતી વખતે મને એક વારજ તેણુ ભેળા કરવા દો એટલુજ તેને બોલાવો કે " જે તે મને તારી અડધી ઉમ્મર બક્ષી છે તે જા પાછી આપ " તો બસ છે અને પછી તમારા રાજમા એક પળવાર પણ ઉભો રહી તમને તસદી આપીશ નહિ, તે સાભળી અજીતબેગ બાદશાહને તેના વચનથી કેટલીક અસર થઇ અને તેની યોગ્ય સરત ન્યાયના આધારે કબુલ કરવી પડી તેણે શા-હજાદા સુલતાનબેગવાળી બાયડીને મહેલમાથી બોલાવી તે મોરની મીશાલે આવી હમતી હસતી બોલી કે હે પરદેશી ! તુ કોણ છે, તે હુ જાણુતી નથી છતાં તુ બીજાની બાયડીનું ચીત્ત વેધરૂપ સાભળી ગાડો થયો છે શુ ? ગુણીયલસિંહ ઠાકોરે તેના બોલવાના વચન પરથી જાણ્યુ કે બાયડી મારી તો ખરી, પણ વઠી ગઇ છે પછી તેને ઉમ્મર પાછી આપવાનુ કહ્યું, તેનીજ તે બોલી કે મુરખ ! ઉમ્મર તે ક્યાઇ અપાતી હશે, પણ તુ ગાડો થયો છે, તારા જેવા કુતરાઓની તો હુ પરવા કરતી નથી તો પણ જ્યારે

અજીતબેગ બાદશાહને તારે વિષે આગ્રહ છે તો હુ કહુ છુ કે " તે મને તારી અડધી ઉમ્મર બક્ષી હોય તો તે પાછી લે " તેટલું સાભળી તેનો પતિ ચાલતો થયો, પણ પેલી સ્ત્રી કઠોર-સુદરી ધબ લેઇ મુડદુ થઇને પડી ! ! તે વખતે ભરાએલી સઘળી સભા વિસ્મય થઇ, પણ પેના દુખી પતિએ આ દેખાવ જોયો નહિ, કારણ કે તે ત્યાથી નીકળી ગયો હતો તેની ખબર રાજાને મળીજ નહી

આ દેખાવ જોઇને પેલા સુલતાનબેગ શાહજાદાની આંખ-માથી લોહીના આસુ પડયા, જેને બે વરસથી પોતાની પ્યારી બ-નાવી ઇમાનદાર સ્ત્રી ગણતો હતો તેની બેવફાઇ ઉપર તિરસ્કાર છુટયાથી તેના મુડદા તરફ હવે નજર પણ કર્યા સિવાય ચાલ્યો ગયો ને અજીતબેગ પાદશાહે તેની લાસ ઢોર ઉચકનારાઓ પાસે ફેકાવી દીધી

વારતા ૯ મી.

ઉકલો કોળી અને તેની સ્ત્રી રૂડકી

પાટણ શહેરમા કોળીઓની વસ્તીમા ઉકલો અને તેની બૈરી રૂડકી રહેતા હતા, આ બને માટી બઇર ખેતીનો ધધો કરતા ઉકલો દારૂડીઓ અને રૂડકી છીનાળ એટલે બંનેની દરરોજ લ ડાલડી ચાલે તેમા શુ પુછવુ ? એક દિવસે સાજે બને ખેતરેથી ઘેર જતા હતા તેવામા રસ્તામાથી આવતો એક બાવો તેને ભેળો થયો અને પુછવા લાગ્યો કે આ શહેરમા હુ કોઇને ઓળ-ખતો નથી, માટે મારે રાતની રાત રહેવુ છે, તો આપને ઘેર

જરા જગ્યા આપો તો તમને ઘણુ પુન્ય થશે કહ્યું છે કે સાંઝની વેળાએ જે આવે તેની બરદાસ ચાકરી કરે તે મુવા પછે દેવતાનુ સ્વરૂપ પામે છે ઉકલો તે સાભળી તેની સ્ત્રી રૂડકીને કહે છે અરે તું આ પરોણાને ઘેર તેડી જા, ને સીધુ સામાન આપજે હું આ-પણે માટે દારૂ અને મીઠાઇ લેવા જાઉં છુ, માટે બે ઘડી વાર લાગશે તે સ્ત્રી છીનાળ હતી એટલે તેને મનગમતી વાત થઇ પછી બાળાને સાથે લઇને હસતી ઘેર જાય છે કહ્યુ છે કે જે સ્ત્રી છીનાળ છે, તે અધારી રાત, નિરાતે ઠેકાણે ને ધણી બહાર ગયેલો જોઇને હરખ પામે છે જે સ્ત્રી વ્યભિચાર કરવા પારકા પુરૂષ પસે જાય છે, તેને પલગપર સુવુ, નરમ બીછાનુ ને પોતાનો સ્વામી એ સઘળાં વાના ગમતાં નથી જેનુ છિનાળા ઉપર ચિત્ત લાગ્યુ તે સ્ત્રી પોતાના કુળની લાજ, લોકો ભુડુ કહે તે પોતાના શરીરને ધકકો લાગશે વગેરે કાઇ જોતી નથી પછી રૂડકી બાવાને લઇને ઘેર ગઇ અને આસન આપીને બાવાજીને કહ્યુ કે મહારાજ ! હોશિયારીથી રહેજો મારે કાંઇ કામ છે તે તરત જઇ આવુ એમ કહી ઘરમા ગઇ, સોળે શણગાર સજી બની ઠનીને પોતાના યારને મળવા બહાર નીકળી એવામા દારૂ પીને ઝુલતો ને લથડીઆ ખાતો ખાતો રસ્તામા પોતાનો માટી સામો આવે છે તેને જોઇને નાસતી નાસતી પાછી ઘેર આવી અને શણ-ગાર ઉતારી નિરાતે બેઠી છે, ઉકલો તેને નાસતી જોઇ તે વારે તેને ભારે ક્રોધ ચડયો અને ઘેર આવતા વેતજ તેને પુછે છે કે રાંડ ક્યા ગઈતી, ક્યા માટી પાસે ગઇ હતી ? તે સાચે સાચુ કહી દે. તે બોલી કે, રે રે પીટીઆ હું ક્યાંઇ નથી ગઇ તુ દારૂ પીને એ શુ બકે છે શરમાતો નથી ? છાકટો થઇ લથડીઆં ખાતો

ભાન વગર બકયા કરે છે એમ એક બીજાને ઘણી ઘણી ધકાબકી ચાલી, એટલેથી પણ બધ ન વળતાં છેવટ મારા શરીપર આવ્યા, તેમા ઉકલે દારૂના આવેશમા ૨-૪ લાકડી એવા તો જોરથી મારી કે શી નરમ પડી તેમ તેમ ઉકલો જોશમા આવ્યો ને છેવટ એટલાના આભવા સાથે બાધી મુકીને પછે પોતે સુવા ગયો કેટલી રાત ગયા પછી તેના રોજના નિયમ પ્રમાણે જઇ શકાયુ નહી પણ જવા માટે અનેક પ્રકારની ગોઠવણ કરી જાઉં તોજ ખરી એવો વિચાર કરે છે બીજી બાજુ તેને વહાલો યાર મોડી રાત સુધી રાહ જોઇ બેઠો છે, અને છેવટે તે નજ આવી ત્યારે તેની બેનપણી વાળદાણી કુટણીને તેડવા મોકલી તે આવી સકે તથી કહે છે, રે બેન તે આ શુ કર્યું યાર તારી વાટ જોતો ક્યારનો બેઠો છે તો હવે તરત ચાલ એટલે તે બોલી, રે બેન મારી તો આ દશા છે, હુ ક્યારની ઘણી આવવા વિચાર ગોઠવુ છુ પણ પીટાએ માર ને મારા હાડકા ભાગી નાખ્યા છે, એની વેદનામા કાંઇ સુજતુ નહોતુ હવે તુ આવી એટલે બધી પચાત મટી હવે તુ કહે તેમ કર. પણ મારયાને હુકો કર્યા પછી બીજી વાત કરજે એટલે કુટણી બોલી કે, એમ તેનુ કામ કાઢી નાખવા તારો વિચાર હશે તો તેમ કરતા કેટલી વાર ! પણ તે આ વખત નહિ કેમકે રાત ઘણી ગઇ. વળી યાર તારી વાટ જોતો ઘણીવારથી બેઠો છે એટલે હુ કહુ તેમ કર તને છોડી તારે ઠેકાણે મને બાધી તુ યાર પાસે સુખે જઇ રગ રમી યારને રાજી કરી આવ પછી તેણે તેમ કર્યું અને કોલણ યાર પાસે ગઇ. ઘડી બે ઘડી ગઇ એટલે ઉકલો ઉઠયો. અને બાઇરીને કહે છે અરે રાંડ ! તુ આજ પછી જો બહાર નહી જશે ને સામુ બોલી કજીઓ

નહી કરીશ તો તને છોડીશ. તે સાંભળી વાળંદાણી કાઇ બોલી નહી કે, રખે મારો શબ્દ સાભળશે તો ઓળખશે. ઉકલો તેને ફરી ફરી વારવાર પુછે છે પણ સ્ત્રી કાઇજ નથી બોલતી તે વારે વળી ફરી વિનવી બોલાવે છે તો પણ એકની બે ન થઇ તે વારે તેને ઘણી રીસ ચઢી ને ક્રોધના આવેશમા છરી લઇ તેનુ નાક કાપી નાંખ્યુ, ને વળી પાછો સુવા ગયો રૂડકી તેના માનીતા યાર પાસેથી હરખભેર પાછી આવી પોતાની બેનપણી વાળંદાણીને પુછે છે, રે બેન તને સુખશાન્તી છે ? તે બોલી નાક વગર સઘળુ મારૂં છે હવે મને અહીયાથી છોડ કે હુ મારે ઘેર જાઉં નહિતર બીજુ કાઇ ખોઇશ, પછી કોલણ રૂડકીએ તેની આસના વાસના કરી દીલગીરી બતાવી તેને છોડીને પોતે બંધાણી થોડીવાર પછી રૂડકી કોલણ દુરાગ્રહ કરી પોતાના ધણીને હાક મારી કહે છે કે અરે મૂર્ખ તને ધિક્કાર છે, જે તુ હુ સરખી પતિવ્રતાને પણ છોડવી ચુકયો નહી પણ યાદ રાખજે કે હુ જો ખરી છઉં તો આ વખત તને પારખુ બતાવુ છુ આ ઇશ્વર જગતકર્તા દેવતાઓ, સુર્યનારાયણ, આપની સાક્ષીએ જો મે પારકો પુરૂષ મનમા લાવી તેનાથી ભાષણ કરેલ હોય તો મને બાળીને ભસ્મ કરો. નહી તો મારૂ નાક જે આ મારા દુષ્ટ પતિએ કાપ્યુ છે તે પાછુ તેમનુ તેમ થાઓ એમ મોટા જોરથી બોલી ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરવા લાગી હોય તેમ ઢોંગ કરી ઉકલાને કહે છે કે અરે પાપી ! હવે જો મારૂ નાક તેમનુ તેમ થયુ કે નહીં, તુ મનમા શુ જાણે છે અરે દુષ્ટ હુ ચાહીશ તો એક પલકમા બાળી ભસ્મ કરૂ એવુ મારૂ પતિવ્રતાપણાનુ મત્વ છે, તેવારે ઉકલો દીવો લઇ જુવે છે તો તેનુ નાક પહેલા સરખુ

દીઠુ ત્યારે અચરત પામ્યો અને તેને છોડીને પગે પડયો અને ઘણી આજીજી કરી માફી માગી બોલ્યો કે અરે તુ સતી ખરી મને કાંઇ ખાત રહી નહી તને મે નાહક દુખ દીધુ તેને માટે મારો ગુન્હો માફ કરજે, ફરીથી તારી વાત કોઇ દીવસ નહી કરૂ ને તને છેડીશ નહી, તારી મરજી પડે તેમ કરજે આ સઘળી ખીના પેલો બાવો જે એક રાત માટે પરોણો થઇ આવ્યો તેણે આ બધો તમાસો જોઈ કહે છે કે સ્ત્રીના ચરિત્રો અપાર છે એને કોઇ કળી શકે નહિ માટે સ્ત્રીઓની સાથે ઘણો સ્નેહ રાખવો નહિ, ઘણી સત્તા આપવી નહી તેના ભરોસાપર કોઇ કામ કરવુ નહિ. જે પુરૂષ સ્ત્રીના વિશ્વાસથી એટલે સ્ત્રીલપટ થાય છે તેની શોભા તે પાછી રહેતી નથી સિહ સરખા વિકાળ અને હાથી સરખા મોટા મોટા, તેવા જે મોટી બુદ્ધિના પુરૂષોને પણ સ્ત્રીએ હલકા ગણ્યા છે એવો બેઠો બેઠો વિચાર કરે છે આણીગમ પેની વાણુદાણી કુટણી પોતાને ઘેર ગઇ અને વિચાર કરવા લાગી કે હવે શુ કરવુ ને મારા ધણીને શુ કહીને મોઢુ કેમ દેખાડુ એ છુપુ કાંઇ રહેશે નહીં એવો વિચાર કરે છે એટલામા મળસકુ થયુ ને તેનો ધણી વાળદ ઝાડે જંગલ જઇ આવી દાતણ પાણી કરે છે તેટલામા હજામત કરાવનારા બેચાર ગ્રાહકો તેડવા આવ્યા કે વાળદે લુગડા પહેરી બારણા આગળથી પોતાની બઇરીને કહ્યુ કે અરે સાંભળ છે કે મારી કોથળી લાવ મારે કામે જવુ છે તે સાભળી વાળદીએ એક અસ્તરો લાવી આપ્યો તે જોઇ તેને ઘણી રીસ ચઢી ને તે અસ્તરો તેના અંગઉપર ફેકી દઇ બોલ્યો કે, અરે રાંડ ! મે કોથળી માગી ને તે અસ્તરો લાવી આપ્યો એથી શુ તારૂ નાક કાપુ એ વેળાએ તે

વાળદાણી ઘરમાંથી પોકાર કરતી બહાર નીકળી અને લોકોને કહે છે કે, અરે જુવો જુવો આ પાપી પીટયાએ મારૂ નાક કાપ્યુ, હાય હાય ! હવે હુ શુ કરૂ ! મને તમે એના હાથથી છોડાવો, નહિ તો એ મારો જીવ લેશે, તે સાંભળીને લોકો દોડયા ને મોટો ઘોંઘાટ થતા ઘણાં માણસો ભરાણા ને સરકારી માણસ પણ આવ્યા તેઓએ તે વાલદને પહેલા તો સારી પેઠે સોટા બાજી કરી પછી બાંધીને રાજા પાસે લઇ ગયા તે વારે રાજાની સભાના બેસનાર અમીર ઉમરાવ અને મુત્સદીઓ તેને પુછે છે— હે અક્કલહીણ ! તે વગર ગુને આ સ્ત્રીનુ નાક શા માટે કાપ્યુ ? વાલદે આ ગુનો કર્યો નહોતો અને તેની ઉપર અકસ્માત તોહમત આવતા ગભરાટમા વિચાર કરવા લાગ્યો કે હવે શો ઉત્તર આપવો, એમ વિચારમા મુઢ જેવો બની ગયો છે, કઇ બોલતો નથી તેટલામા સભાસદો કહેવા લાગ્યા કે સાહેબ આ ગુન્હેગાર છે માટે તને શિક્ષા થવી જોઇએ આથી રાજાએ તે નિરપરાધીને લાંબી મુદત કેદ તથા દંડની બને શિક્ષા ફરમાવી આ બધી બીના કોળીને ત્યા બનેલી અને પેલે ભરે જોએલી તેથી તે નિરપરાધી વાલદની ઉપર ગુજરેલા જુલમની દયા ખાતર રાજાની સભામા સવિસ્તર હકીકત જાહેર કરી જેથી રાજસભાએ તેના પુરતા પુરાવાથી નિર્દોષ વાલદને છોડી દીધો અને તેની સ્ત્રી કુટણી વાલદાણીને ગુનેગાર ઠરાવી બીજી શીક્ષા નહિ કરતા માત્ર ગામમાથી કાઢી મૂકી

વારતા ૧૦ મી.

અમરસિંહ અને તેની સ્ત્રી જારમતી

રતુજામા કેસરીસિંહ ને અમરસિંહ નામના બે ગરીબ રજપુત ભાઇઓ રહેતા હતા અમરસિંહનુ સાસરૂ મણીપુરમા હતુ તેની સ્ત્રીને હજી આણુ કર્યું ન હતુ તેના મોટા ભાઇ કેસરીની સ્ત્રી ઘેર રહેતી હતી તેથી રસોઈ પણ તે કરતી હતી એક દીવસ બને ભાઇઓ જમવાને બેઠા હતા, તે વખતે કેસરીની સ્ત્રી કાન્તિમતિ નામે પીરસવા આવી તેને જોઇ અમરસિંહે કહ્યુ, ભાભી ! આજ કાંઇ કઢી સારી થઇ નથી ભાભીએ છણકો કરી કરડાકીમા કહ્યુ દીયરજી ! સારી કઢી મારી દેરાણી જમકારીને મુકશે અમરસિંહને ભાભીનુ મ્હેણુ પગથી તે માથા સુધી લાગ્યુ તે તરતજ હાથ ધોઇને ઉભો થયો અને પોતાના ભાઇના વાર્યા છતા એકદમ ઘોડો લઇ સ્વાર ચાલતો થયો કેસરીએ પોતાની સ્ત્રી કાન્તમતિને ઘણોજ ઠપકો દીધો અને પોતના ભાઇની પછવાડે દોડયો પણ અમરસિંહ ગયો તે ગયો

જ્યા રૈયત પલાણ્યા, સાસરે તેડવા જાય,
ઝટપટ પહેના પધાર્યા મન ખરી વમાસણ થાય.

અમરસિંહ ઘોડસ્વાર થઇ પોતે સસરાના શહેરમા ગયો સસરાને ખબર પડી કે જમાઇ આવે છે તેરોજ તે સમે આવ્યો અને ઘણા આદર સત્કારથી પોતાને ઘેર તેડી ગયો, જમાઇને પોતાના અલાયેદા દીવાનખાનામા ઉતારો આપ્યો અને કસુબા પાણી વગેરે પાઇને જમાઇની ખાત્રી કરી, તેણે પોતાની સ્ત્રીને કહ્યુ કે આજ માઇ પધાર્યા છે માટે રસોઇની તઇયારી કર,

માસ્તુએ તરતજ બતરીસ રસોઇ કરી તેત્રીસ શાક કર્યા રાઠોડ જમ્યો, અને રાત પડી કે પોતે મેડી ઉપર સુવા ગયો, તેની પ છવાડે તેની સ્ત્રી જારમતી આવી, ને પલંગપર બેઠી, અમરસિંહ જાગતો પડી રહ્યો પણ સ્ત્રીની પરીક્ષા જોવાને પોતાના મોં ઉપર કપડું ઢાંકી કપટનિદ્રા કરી સુઇ રહ્યો । બાપડીએ તેના ઉપરથી પછેડી કાઢી નાંખી ને જોયુ તો પોતાના પતિના નસ્કોરા બોલતાં માલમ પડયા બાઇડીને વ્યભીચારનો ચડસ ઘણો હતો તે કોઈ લક્કડનાથ બાવાની સાથે તન મન થઇ હતી પોતાના પતિના આવવાને લીધે અત્યાર સુધી તે તેની પાસે જઇ શકતી ન હતી. તેથી તેનુ મન ઘણુજ આકુળ વ્યાકુળ થઇ ગયુ, અને જ્યારે તેણે જાણ્યુ કે ઠાકોર અમરસિંહ ઉંઘે છે, ત્યારે એણે ગુપચુપ બાવાજી લક્કડનાથને મળી આવવા ઠરાવ કર્યો, કેમકે જો હુ આજ નહિ મળીશ તો કાલે મારે સાસરે જવુ પડશે તો બાવા લક્કડનાથનો વિજોગ રહી જશે એમ વિચાર કરી તેણે વીરકાછ વાળ્યો અને એક ખુણે પોતાના પિતા હમિરસિંહની ઢાલ ને તરવાર હતી તે હાથમા લીધી, ને સરરર કરતી નીસરણી ઉતરી કરરર કરી દરવાજાની સાંકળ ઉઘાડી મહેલ બહાર નીકળી અ-મરસિંહ જાગતો હતો તેણે મનમા કયાસ કર્યો કે હુ જોઉ તો ખરો કે એ કયા જાય છે ને બાયડી શુ કરે છે એવા વિચારથી તેણે પણ પોતાની બુકાની બાંધી દીધી અને કછોટો કસી હાથમાં ઢાલ તલવાર લઇને તેની પાછળ પડયો અંધારી રાત્રી હતી, બાયડી ચાલીને નગર બહાર નીકળી, વગડામા આવી. ત્યા આ સપાસ તમરા કસારીઓના ભયકર અવાજ નીકળી રહ્યા હતા, કોઇ કોઇ પ્રબળ પવન આવતો, તેને લીધે ઝાડના પાંદડા ખડખડતાં

હતાં, તે સાંભળતાં મચ્છાપોચાના મનને ભુતની અસર થયા સિ-
વાય ન રહે, એવુ ભયભિત વેરાન વટાવી તે બાયડી આગળ
ચાલી. બાયડીની હિમ્મતને માટે તેના ધણીના મનમા ઘણા ઘણા
વિચાર થતા હતા અને તેણે પણ તે જ્યાં જાય ત્યા જવાને
મનસુબો કર્યો, આગળ જતા એક મોટો વડ હતો ત્યા આગળ
આવી, ત્યા આગળ નવ ચોર બેઠા હતા તેમણે જાણ્યુ કે આ
કોક આપણુ ભક્ષ આવ્યુ છે, તેથી તરત તેની સામા આવ્યા
ઠાકોરે વેગળેથી ચોરને દીઠા તેવો તે છુપાતો કયાસ કરવા લાગ્યો,
કે રાડ કયા જવાની છે હવે એ શો પેચ લડાવે છે, એટલામા
પેલા ચોર આવી જારમતીને કહેવા લાગ્યા કે તારૂ ઘરેણુ ઉતા-
રીને અમને આપ, નહી તો તરવારનો ભોગ થા, જારમતીએ
કહ્યુ ધીરા રહો, હુ મારૂ ઘરેણુ આપુ છુ, એમ કહી તેણે પો-
તાનુ સઘળુ ઘરાણુ કહાડી આપ્યુ, તેણીએ જરીયાનનો ચણીયો
પહેર્યો હતો તે ઉપર ચોરની શરત પડી અને બોલ્યો કે આ
ઘાઘરો કોના સારૂ રાખ્યો છે ‘ કહાડી આપ તે બોલી વીરા !
હુ અબળાનો અવતાર છુ માટે તમે આડુ જોઇને ઉભા રહો
તો કાઢી આપુ તે સાભળી ચોર પુઠ કરીને ઉભા કે તેણે તર-
વાર કહાડી નવના માથા ઉડાડી દીધા, તે જોઇ પેલો ઠાકોર
અમરસિહ કપવા લાગ્યો કે આ બાયડી શુ ન કરે

ચોરોને મારી પેલી સ્ત્રી જારમતી પાછુ પોતાનુ ઘરાણુ
સજીને આગળ ચાલી, ત્યા એક સાકડી નહેર આવી તેની અંદર
વચ્ચોવચ્ચ મોટો વાઘ બેઠો હતો, ઠાકોરે જાણ્યુ કે હવે રાડનો
સપાટો નીકળી જવાનો છે અને વૈને તેના પાપની શીક્ષા કરવાને
ઇશ્વરે આ વિકાળ જેના કાળને પ્રેર્યો છે. હમણા ચારી નાખશે,

તો તો હઢે પાણીએ બસ જશે શુ એનો પીર આવે તો પણ તે ઉગરે કે, એમ વિચાર કરે છે, એટલામા બાઈડીએ તરવાર ખેચીને બીજા હાથપર રૂમાલ વિટીને વાઘને હાકોટયો હડ કુ તરા રસ્તો દે, વાઘ ખરાડતો તેના ઉપર ધસ્યો, તેવોજ બાઈ ડીએ તેને એકજ ઘાથી પુરો કરી નાખ્યો ઠાકોર અજાયબ થઈને બોલ્યો, અરે ! રાંડ તો અહીયા પણ ન મરી પછી તેણે નિશાની રાખવા વાઘના કાન કાપી લઇ પોતાની ઢાલના ભડા રીયામા મુક્યા ને પાછળ પાછળ ચાલ્યો

આવી બહાદુરથી વાઘને ઠાર કરીને રજપુતાણી આગળ ચાલી ત્યા મહી નદી ચારે કાઠે ભરાઇ છે બાવા લકડનાથની મઢી સામે કાઠે છે તેથી નદીમા ચઢતુ પુર જોઇને જારમતી વિચાર કરતી ઉભી, તેના ધણી અમરસિહે જોયુ કે હવે તેની હિમત રહેવાની નથી, આટલી વખત તો તેને નાગવુ નથી, પણ એટલામા તો સ્ત્રીએ તરવારને પોતાના દાતમા ઘલી અને ઢાલને પોતાના હાથમા ઝાલી જયમતી કહીને નદીમા પડતુ મુકયુ સડેડાટ તરીને સામે કાંઠે ચાલી ગઇ ઠાકોર તેની પાછળ જ્યા બીજો ઉતાર હતો, ત્યાથી નદી ઉતરી ચાલ્યો અને ઝટપટ તે સ્ત્રીની પાસે જઇ પહોચ્યો નદીપાર ખેતરવા ઉપર બાવા લકડનાથની મઢી હતી, ત્યા પેસી સ્ત્રી આવી, અને ઝાપો ઉઘાડવા ઘાટા કહાડયા બાવા લકડનાથે કહ્યુ કે રાડ અભી આઇ ? જારમતી બોલી—મહારાજ મારો ધણી મારૂ આણુ કરવા આવ્યો છે, તેથી વાર થઇ બાવા લકડનાથે કહ્યુ—કુછ ફીકર નહી, ભાંગ રગડ, ઔર મેરેકુ પા. પછી ભાગ ઘુટી અને બાવાજીને પાઇ અને આજે પણ ચલમ ભરીને પાયો પછી બને જણા રમ-

રામની વાતો કરતા પલંગમાં સુઇ રહ્યા ઠાકોર જેવી સ્ત્રી પેઠી તેવોજ વાંસે વાસે ચુપચુપ મઢીમા દાખલ થયો, અને બાવા લક્કડનાથની ખાટલી નીચે ધીરા રહી લાંબો થઇ ભરાઇ બેઠો. જ્યારે તેણે જાણ્યું કે બને જણ ઉંઘમા પડ્યાં છે ત્યારે તે તરવાર ખુલ્લી કરી સામ્હીને ઉભો થયો, અને બન્નેને ઝટકાવ-વાનો ઇરાદો કર્યો પણ સ્ત્રી હત્યા ન કરવાનો વિચાર આવ્યો તેથી ધીરે રહીને બાવાનુ ગળુ કાપી નાખી નજીકમા એક તાડનું ઝાડ હતુ, તેની ટોચે ચઢી બેઠો થોડીવારે બાવાના લોહીના વહે-વાથી સ્ત્રી જારમતી જાગી ઉઠી ને આસપાસ જોવા લાગી તો કોઇ મળે નહી તે ચારે દીશાએ ચાર ચાર કોસ સુધી મારના-રને ખોળવા ફરી, કોઇ ન દીઠુ ત્યારે તે નીરાશ થઇ અને નદી-માથી જળ હાથમા લઇ બોલી—હે બાવા લક્કડનાથ ! ચારે માસ આ વખતે તને મારનારો મને મળે તે વારે તારૂ વેર ન લઉં તો હુ રજપુતાણી નહિ

કોણ મારાં હેર્યા હર્યા કોણ કીધી કેડ,
પત રાખુ પાંસળ તણુ, શીશ કાપુ સમશેર

પછી કૃત સંકલ્પ કરીને હો હો ! કરીને ચોમરદમ તરવાર ફેરવવા માંડી એટલામા તેથી તેનો બે તસુ કકડો ઉડીને ઠાકોર અમરસિહ જ્યા ઝાડ ઉપર બેઠો હતો ત્યા તાડછામા ભરાઇ ગયો પછી બાવાને લઇને દાટના ગઇ, ત્યારે રજપુતે પેલી તરવારની કરચ કહાડીને પોતાની ઢાલના ભંડારીઆમા મુકી છાનોમાનો ત્યાથી સ્ત્રીની આગમચ નદી આવ્યો તેણે પોતાની તરવાર ધોઇ નાખી અને ઘર આગળ આવી તાપ કરી હાથ અને પગ તપાડી પાછો તે ઢોલીયામા ઉંઘવાની મિષે સુઇ રહ્યો થોડીકવાર

કેડે સ્ત્રી આવી અને તેને શક પડયો કે વખતે ધણીએ તો નહી માર્યો હોય ! તેથી જારમતિએ પીછોડ ઉચકી તેનુ અગ તપાસ્યુ. તો અગ ઉનુ દીઠુ જેથી તેને કાઇ શકા રહી નહી પછી જાર-મતી પણ તેની સાથે સુઇ રહી બીજે દીવસે સવારમા અમરસીંહ એકદમ સ્ત્રીને લીધા વિના પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો ઘેર આવ્યો ત્યારે કાંતિમતી ભાભીએ પુછ્યુ કે મારી દેરાણી ક્યાં ? ત્યારે અમરસિહ કહે છે કે ભાભીજી ! એ સ્ત્રી કશા કામની નથી. ભાભી કહે કેમ કામની નથી ? તેનો વાક હશે કે નહિ ? કાઇ ખાપણ જોઇ તે સાભળી પોતાને બળતા પેટે બોલ્યો.

એ ભાભી ના દીઠી ખોડ કે ના ખાંપણ જાણ,
એ સ્ત્રી ઘર લાવીએ નિશ્ચે ઉપજે હાણ

તે સાભળી ભાભી સમજી તો ખરી પણ તેના મોથી અથથી ઇતિ સુધી કહેવરાવવા પુછ્યુ કે શુ થયુ તે તો કહો પછી મ ર્મમા બોલજો હુ તો મર્મમા સમજતી નથી ત્યારે ઠાકોરે અથ થી ઇતિ સુધી સ્ત્રીની સઘળી વાત કહી સભળાવી ભાભીએ કહ્યુ હશે હોય ફીકર નહિ તેને ઘર આગળ તેડી લાવો, તેના પેટથી જે પુત્ર થશે તે બાદશાહથી તરવાર બાધે એવા જોરાવર થશે.

હરામી ગાયકો બછેરો, છીનાલ રાડકો પુત્ર;
એ બેડો અવતરે તો બાદશાહ શુ કરે જુધ

અમરસિહે ભાભી કાંતિમતિનુ કહેવુ અગીકાર કર્યુ અને ત્યા સાસરે જઇ જારમતીને આણુ કરી પોતાને ઘેર તેડી લાવ્યો તે મણે ઘર સુત્ર માંડ્યુ, કેટલીક મુદત પછી તેને પેટે અમરસીંહના ત્રણ પુત્ર થયા તેમના અજીત, વીજય અને જોરાવર એવા નામ પાડયા. એમ કરતા ઠાકોર અમરસિહ પચાવન વર્ષના થયા ને ઠકરાણી

જારમતી પચાસ વર્ષના થયા ત્યારે એક દીવસ ઠાકોર અમરસિહ ન્હાવા બેઠા તે વખતે તેણે પોતાની સ્ત્રી જારમતિને કહ્યુ કે જરા ઓરડામાથી મારૂ થેપાડુ છે તે આપોને ! સ્ત્રી ઓરડામા લેવા ગઇ તો કોઠીઓના ગાળા વચગાળે એક બીલાડી અધારે બેઠી હતી તે પોતાના ડોળા ચનિયોના જેવા ડગમગાવતી હતી તે જોઇ સ્ત્રી એકદમ બીની-બાધીરે મારા બાપ ! એમ બુમ મારી પાછી ફરી સ્ત્રી ચરિત્ર કરી ઓસરીમા ધબ લઇ પડી ઠાકોરને આ વખતે તેનુ અગાઉના શુરાતનનુ સ્મરણ થયુ અને એકદમ ખડખડાટ હસી પડયો, તે બોલ્યો કે શુ ? આ સ્ત્રી ચરીત્ર શાં કરો છો ? રજપુતાણી બોલી-હુ તો ઓરડામા જનાર નથી મને બીલાડી કરડે છે ને બીક લાગે છે, એમ જ્યારે સ્ત્રીએ વધારે નાજુકાઇ દેખાડવા માડી ત્યારે તેનાથી રહેવાયુ નહિ અને તે એકદમ ગુસ્સામા બોલી ઉઠયો—

> વાઘ વિદારણ જલતરણ, નવશિખ કાટયાં જેહ,
> આજ માજારે બીવરાવીયા, વડ વીમાસણ તેહ

તે સાભળી જારમતી ચેતી ગઇ તે ભોઠી પડી પણ હિમત ધરીને બોલી-સ્વામિનાથ તમે શુ કહો છો ? મને સમજણ પડતી નથી તમે કહો છો એ વાત તદન ખોટી છે અમરસિહે કહ્યુ કે ખોટી હોય તો મેડા ઉપર મે તે દીવસની ઢાલ તરવાર રાખી મુકી છે તે લાવ અને ભડારીઆમાં જો વાઘનો કાન અને તરવારનો કકડો પડયો છે કે નહિ ? સ્ત્રી ઉપર ગઇ અને જોયુ તો ભડારીયામા વાઘનો કાન અને તરવારનો કકડો બને દીઠા તે જોઇ તેને હાડે હાડ વ્યાપી ગઇ કે મારા ભોગી લકડનાથનુ ખુન એણેજ કર્યું માટે હવે એને માર્યા સિવાય છોડવો નહી

એમ કહી એજ તરવારે તે ચંડાલણીએ પોતાનો પતી પુઠ ફેર-વીને પોતીયુ પહેરતો હતો તેવામા તેનુ માથુ ઉડાવી દઇ પોતે બુમ પાડી કોઇ આવો રે આવો ! હાય હાય ' મને ભીખ મા ગતી કરીરે મારા બાપ ! તે સાભળી લોકો ભરાઇ ગયા, ત્યારે તે બોલી કે હવે મારે જીવવાનુ કામ નથી જ્યા મારો પતિ ત્યા હુ માટે એની ચીતા ખડકો તેના ભેગી હુ બળી મરીશ, સતિને જોવાને આખુ ગામ નગર ભરાયુ અને પોતાના ધણીને ખોળામાં લઇ ચેહ ખડકી બળી મુઇ ! ! !

વારતા ૧૧ મી.

મલુકચંદ અને ઉજમવહુ

ઉજ્જન નગરીમા વેલચંદ નામે મહા ધનાઢ્ય વાણીઓ રહેતો હતો તેને મલુકચંદ નામે એકનો એક દીકરો હતો તેને પોતાના જેવાજ સાહુકારને ત્યા પરણાવ્યો હતો તેથી તેની વહુ પણ ઘેર હતી તેની વહુનુ નામ ઉજમવહુ હતુ, બાપ દીક રાને રહેવા જુદા જુદા પાસેજ ઘરો હતા મલુકચંદ અને ઉજમ વહુ બને ભરજોબનમા હતા, તેઓ બને વચ્ચે વણી સારી પ્રીતિ હતી અને તેમા ઉજમ વહુનુ પ્રાધાન્ય વિશેશ હતુ તેણે પોતાના ધણી મલુકચદને વશ કરી લીધો હતો એટલે સુધી કે વહુ જે કરે તે ઘણુજ ખોટુ હોય તો પણ તે મલુકચદને કરવુ. પડે આથી ઉજમવહુ સ્વતંત્રપણે વરતતી હતી

એક વખત બન્ને બાપ દીકરો વેપાર સબધી ઘણા જ-રૂરી કામ પ્રસગે વિદેશે ગયા પાછળ ઉજમવહુ અને તેની સાસુ એકલાં રહ્યાં. ઉજમવહુ નિરકુશપણે પોતાના માનીતા યા-

રને દરરોજ ઘરમાં બોલાવી જારકર્મ કરતી હતી, એ કામ તેની સાસુના જાણુવામા આવતા પોતાની વહુની હલકી ચાલને ધિક્કારી અવગણુના કરવા લાગી, અને ઘણોજ ઠપકો આપ્યો વહુએ તે ન ગણુકારતા ઉલટી કહેવા લાગી, કે જેવા છો તેવાંજ બીજાને પણ જુઓ છો, આ પ્રમાણે કેટલાએક અપશબ્દો પોતાની સાસુને કહી ઘણીજ ધમકાવી જેથી સાસુને રોષ થયો અને ક્રોધના આવેશમા બોલી કે એ દુભારજા વહુને તેના યાર સહીત પકડી તેનું નાક ચોટલો કપાવી ડામ દેવરાવી કાઢી મુકાવુ તોજ હુ ખરી એમ તેના અંતકરણુમા ઠસી આવ્યુ તેથી તે દરરોજ લાગ જોવા લાગી આણી તરફ ઉજમવહુ પોતાનુ પરાક્રમ બતાવવા ગોઠવણુ કરવા લાગી આ વાતને થોડા દિવસ વિત્યા બાદ ઉજમવહુ નદીએ લુગડા ધોવા ગઇ ત્યા કોઇ છેલ પુરૂષ મુસાફર મળ્યો તેની સાથે ખુબ રંગ રમી રાત નિરગમન કરી આ વાતની સાસુને મોડી રાતે ખબર થતાજ પોતાના પાડ પાડોશી વગેરે ઘણાં લોકોને એકઠા કરી કહ્યુ, કે આ કુઆરજા વહુએ પોતાના યારને ઘરમા ઘાલ્યો છે, માટે પુરતો તપાસ કરી એ કુઆરજા વહુની વલે કરી અને તેના યારને પકડી સરકાર સ્વાધીન કરીએ, એમ વિચારી એકમેકને પુછે છે આ કોલાહલ બહાર થતો જોઇ ઉજમવહુએ પોતાના યાર પાસે ઝટ બે કાગળ લખાવ્યા તેમા એકમા પરદેશ ગએલા બાપ દીકરો વહાણુ સમુદ્રમા ડુબતા મરણુ પામ્યાના ખબર લખાવ્યા ને બીજામાં બાપ દરિયામા ડુબી મરણુ પામ્યો પણુ દીકરો બચી કુશળ છે તે થોડા દિવસમા આવશે એ પ્રમાણે કપટથી બને કાળાખડી રચી પેલા યારને આપી, તેના સાથે શીખવ્યુ કે, બાપ દીકરાના મર-

જુનો કાગળ બહાર લોકો ભેળાં થયાં હોય ત્યાં મારી સાસુને આપજે ને કહેજે કે હુ કાસીદ છુ ને કાળાખડી લઇ આવ્યો છુ એમ કહી તેના હાથમા એ કાગળ આપ અને પછી બે કલાકે પાછો દીકરો કુશળ છે, પણ બાપ મરી ગયો એવો બીજો કાગળ છે તે વેશ પનટો કરી તરકટ જણાય નહી તેમ પહોચાડજે, એમ કહી યારને ફાટેલા કપડા પહેરાવી કાસદને વેશે કાગળ હાથમા લઇ બહાર નીકળ્યે કે લોકોએ તેને પકડયો, પેલે યારે કાગળ બતાવી કહ્યુ કે હુ કાસદ છુ અને કાગળ લઇ આવ્યો છુ તે તમે વાચો, આ પ્રમાણે કાળાખડીનો કાગળ આપવાથી લોકો ધીમા થયા, પણ કાગળ વાંચી જોતા બાપ દીકરો બનેના દરિયામા ડુબી ગયાના માઠા સમાચાર જાણી ત્યા ભેગા થયેલા લોકો ત્રાય ત્રાય કરી કલ્પાત કરવા લાગ્યા, અને ઘણી દીલગીરીથી કહેવા લાગ્યા કે હાય હય ! ડોશીને અને ઉજમવહુને રખડાવ્યા, બહુ ભુડુ થયુ ! ડોશીએ તથા ઉજમવહુએ હાયપીટ કરી મુકી, ચોટલાના વાળ હાથેથી ઉખેડવા લાગ્યા આ વખતનો દેખાવ ઘણો કમકમાટ ભરેલો હતો, ભેળા થએલા સર્વ લોકો શોકાતુર ચહેરે દીલગીરી કરતા ઉભા છે, તેની સમક્ષમા ઉજમ વહુએ જાહેર કર્યું કે, મારે મારા ધણીની પાછળ બળી મરી સતી થવુ છે, હવે મારે જીવવુ એ ધિક્કાર છે વહુ સતી થવાનુ કહે છે તે સાંભળી સાસુએ પણ કહ્યુ કે મારે પણ જીવીને શુ કરવું છે, માટે ચીતા ખડકી બળી મરૂ આ સાભળી લોકોમા ભારે શોક પેદા થયો, તેઓ આ સાસુ વહુને વારવા લાગ્યા પણ શુદ્ધ સતી ઉજમવહુ એકની બે ન થઇ, ને ત્રાય ત્રાય કરી સ્મસાનમા જે અબે કરતા ચાલ્યા સ્મશાનમાં બે ચીતા ખડકાવી તેમા પ્ર

થમની ચીતામા સાસુએ બેસી અગ્નિદાહ દેવરાવ્યો ને ઉજમવહુ
ચીતામા પડવા જાય છે કે તેના પ્રથમના કાવતરાના સંકેત પ્રમાણે
કાસીદ કાગળ લઇ હાજર થયો, ને વાચી જોતાં જણાયુ કે બાપ
બુડી ગયો પણ દીકરો મલુકચંદ બચી કુશળ છે તે થોડા દીવ-
સમા ઘર તરફ આવશે. આ સમાચારથી લોકો રાજી થયા, અને
કહેવા લાગ્યા કે વેલચંદ શેઠનુ બહુ બુરૂ થયુ, પણ દીકરો મલુ-
કચંદ બચ્યા એટલે તેનો બાપ તથા મા નસીબદાર ગણાય, આ
કાગળથી ઉજમવહુ કે જે પતિવ્રતા હતી તેને બળતી અટકાવી
અને તેની સાસુ બળી ગઇ ડોશી બળી મરવાથી ઉજમવહુને તેના
તરફનુ સાલ આળગી ગયુ, એટલે વળી તે નવા નવા યાર
સાથે છશક માની મોજ ભોગવવા લાગી એવામાં થોડા દીવસમા
વેનચંદ તથા મલુકચંદ બને બાપ દીકરો પરદેશથી કમાઇ પોતાને
ઘેર આવ્યા આ બનેને હયાત દેખી લોકો આશ્ચર્ય પામ્યા ને
કહેવા લાગ્યા કે તમે બને દરીયામા બુડી ગુજરી જવાના માઠા
સમાચારના કાગળ અહી આવવાથી ઉજમવહુ તથા તેની સાસુ
બને બળી મરી સતી થવા તૈયાર થઇ હતી, તેવામા બીજો કાગળ
આવ્યો તમાં મલુકચંદ કુશળ છે એવો કાગળ અહી આવવાથી
તેની સ્ત્રી ઉજમવહુ જીવતી રહી ને તેની સાસુ મલુકચંદની મા
બળી સતી થઇ સ્વર્ગમા ગઇ આ સાભળી બને બાપ દીકરો
ઘણા દીનગીર થયા પણ શુ કરે નશીબની વાત, પરમેશ્વરની
લીલા આગળ કોઇનો ઉપાય નથી, એમ કહેવા લાગ્યા કોઇ દુશ્મને
આવી રીતે ખોટુ તરકટ કરી કાગળ લખ્યા એમ માન્યુ

વારતા ૧૨ મી.

વ્યભીચાર કરીને ચતુરાઇ કરનાર કુમતી.

નનુશા ને ભગુશા બે ભાઇ વાણીઆ હતા, તેઓ ઘણી દુર્દશામા હતા, તેમને રહેવાને નાની સરખી પર્ણકુટી હતી, જેથી બનેને પોતાની સ્ત્રીઓ સાથે રહેવાનુ અનકુળ પડતુ નહોતુ તેથી તેનો ભાઇ ભગુશા રાતના પરવારી દુકાન ઉપર સુવા જતો હતો, અને મ્હોટો ભાઇ નનુશા પોતાના ઘરમા પડી રહેતો હતો. ન્હાના ભાઇ ભગુશાની સ્ત્રી કુમતિ, પતિના વાળુ કરી ગયા પછી પોતે જમી કરી ચુલા અબોટ કરી વાસણ કુસણ માજી દુકાન પર સુવા જતી, ત્યારે ઘરમાથી નીકળીને યારને ત્યા ઘડી બે ઘડી રહી વિલાસ કરીને, દુકાનપર મોડેથી સુવા જતી । એમ ઘણા દીવસ સુધી ચાલ્યુ કેટલાએક દિવસ તેનો પતિ ભગુશા બોલ્યો નહી, પણ તેને કાઇ શક પડયો ત્યારે સ્ત્રીને ધમકાવીને કહ્યુ કે રાડ । આટલી બધી મોડી કેમ આવે છે ? સ્ત્રીએ કહ્યુ મારો શો વાક ? જ્યારે વાસણ કુસણ માજીને પરવારૂ, ત્યારે આવુ કની ? ઘરનું સઘળુ કામ મારે કરવુ પડે છે ભાભીજી કાઇ એ છોજ આડો હાથ દે છે તે સાભળી ધણીને ભાભી ઉપર ક્રોધ ચડયો અને બીજે દિવસે જ્યારે સ્ત્રી નહોતી ત્યારે ભાભીને કહ્યું કે તમે મારી બાઇડીને કેમ કનડો છો, અને એકલી પાસેજ કામ કરાવો છો ? શુ એણે ચોરી કરી છે કે અડધી રાત્રી સુધી સેકો છો ? ભાભીએ કહ્યું કે કહી હુ તો જુઠુ બોલતી હઇશ એમ તમને લાગશે પણ મારે પુછો કે એ તો એનીજ થાળી માજીને જમ્યા પછી તમારી પછવાડેજ ચાલી આવે છે, ને કામ તો

સઘળુ હુ કરૂ છુ પછી તો ગમે ત્યાં ભટકવા જાય તેની અમને શી ખબર ? ડોસીએ પણ તે જ પ્રમાણે કહ્યુ, ત્યારે ધણીને ખાત્રી થઇ ને કહ્યુ કે જો એમજ હશે તો આજ હુ કમાડ ઉઘાડનાર નથી, એમ કહી દુકાને ગયો રાત્રે જમવા આવ્યો ને જમીને દુકાને સુઇ રહ્યો, પણ અગીઆર વાગ્યા સુધી સ્ત્રી કુમતિ આવી નહી, ત્યારે તેની ખાતરી થઇ કે રાંડ ભટકવા જાય છે, પણ હુ જ ખરો ? એમ કહી સાકળ અટકાવીને માંહે પેઠો, બાર વાગ્યા ને સ્ત્રી કુમાત કમાડ ખખડાવવા લાગી ધણીએ કહ્યુ—રાંડ ! હવે ઉઘાડનાર નથી, આટલા દિવસનુ તારૂં કપટ આજ પકડાયુ છે, માટે હવે તો તને બહાર રાખીશ ને સવારે બધાને ભેળા કરીને તારૂ નાક અને ચોટનો કપાવી ગધેડા પર બેસાડીને કાઢી મુકીશ સ્ત્રી કુમતિએ કરગરીને કહ્યુ એટલો ગુન્હો માફ કરો એકવાર તો સરકાર પણ માફ કરે છે ને હવેથી હુ નહિ કરૂ, પણ ધણીએ માન્યુ નહી ત્યારે તેણે તેને ધમકી આપીને કહ્યુ કે જો નહિ ઉઘાડો તો હુ કુવામા પડીને આપઘાત કરીશ, તો તમને સ્ત્રી હત્યા લાગશે. એમ કહી પાસેજ કુવો હતો તેમા એક મોટો પથરો ઉચકીને નાખ્યો ને અધારે કમાડ આગળ ઉભી રહી પથરાનો ધબાકો ધણીએ સાભળ્યો તેવો તે ગભરાયો, હાય હાય ! ઘર ઘાલ્યુ હુ તેની પુઠે પડયો અને કમાડ ઉઘાડ્યુ નહિ તેથી તેણે આબરૂ માટે કુવો પુર્યો હવે સરકારનો ગુન્હેગાર થઇશ એમ કહી કમાડ ઉઘાડી બહાર આવ્યો કે બાયડી ગુપચુપ માહે પેસી ગઇ અને બા ણુ વાસી સાકળ અટકાવી દીધી પીટયા હવે જો સવારમા તને ફજેત કરૂ છુ ! તેવુજ ધણીએ જાણ્યુ કે આ તો રાંડે કપટ કરીને મને છેતર્યો ત્યારે તેણે તેને કાનાવાલા

ફરી કહ્યુ કે દયા ડાકણને ખાય છે, અને તુ આવી અધર્મી થાય છે, તુ ઉલટી બહાર ગઇ તેથી હુ તારા સારા માટે તારી અમસ્તી સહેજસાજ મશ્કરી કરતો હતો એટલામા તેં મને કહ્યુ કે હુ કુવામા પડુ છુ, તે તારો ધમાકો સાભળીને હુ તારી દયા ખાતર બહાર આવ્યો કે રખેને તારા જાનને નુકશાન લાગે, પણ તુ આવુ કપટ કરે છે, તે તને છાજતુ નથી, આથી તારા ઉપર ઇશ્વરનો કેટલો બધો કોપ થશે એનો વિચાર કર અને તુ ઉઘાડ હવેથી હુ કોઇને વાત કહેનાર નથી પણ સ્ત્રી કુમતિના મનમા કઇ અસર થઇ નહિ તે હસીને તેના પર ગાળોનો ઠોક પાડી કહેવા લાગી કે હુ બહાર ગઇ તેની માફ માગી પણ તે ઉઘાડયુ નહિ, તો તારૂ લાગ્યુ તુ ભોગવ તુ રોજ મારાપર આરોપ મુકે છે કે હુ બહાર જાઉ છુ પણ સવારે સઘળા લોકો ભેગા થશે ત્યારે ખબર પડશે કે કોણ બહાર જાય છે એમ કહી સુઇ ગઇ અને પેલો બીચારો ભગુશા ટાઢે ઠુઠવાતો બહાર બેસી રહ્યો સવારે લોકો ભેગા થયા ત્યારે સ્ત્રી કુમતિ ફરિયાદ કરી કહેવા લાગી કે જુઓ ભાઇ રોજ મને કહે છે કે તુ ફરતી ફરે છે, પણ મારા સુતા પછી તે રોજ આથડવા જાય છે તેથી મે કમાડ વાસી રાખ્યુ છે, હવે એને શીખામણ આપો કે ફરીથી એવુ કામ ન કરે, નહિ તો હુ તેને સઘરીશ નહિ તે સાભળી ધણી ભગુશા શરમાઇ ગયો ને તે દીવસથી તેનુ કાળુ મો કરી સ્ત્રી કુમતીને કાઇ પણ બોલ્યો નહિ ને જે થાય તે મુગે મોઢે જોયા કરે અને સ્ત્રી રોજ નવા નવા યાર શોધ્યા કરે

વારતા ૧૩ મી.

પ્રેમલાલ અને મણી.

રંગપુર શહેરમા દીપચંદશા કરીને એક મોટો ધનાઢય વેપારી રહેતો હતો તે ઘણો પૈસાદાર હતો તેની સ્ત્રીનુ નામ સુકુમાર હતુ સુકુમારીને એક પુત્ર પ્રસવ્યો તેનુ નાગ પ્રેમલાલ પાડયુ તે ત્રણ વરસનો થયો એટલે તેના પિતાએ એક બીજા શેઠની પુત્રી ચપળમતિ વેરે તેની સગાઇ કરી અને તેને જે ઘરેણુ ચડાવ્યુ તેમા એક અમુલ્ય જાલ હતી તે જાલ પોલી હતી તેમા પોતાનો ખજાનો કયા દાટયો છે તેની ચીઠી કરીને અંદર ઘાલેલી હતી વરસ બે એક પછી સોનાગરે પ્રેમલાલનુ લગ્ન કર્યું જ્યારે તે છોકરો આશરે છ સાત વર્ષનો થયો, ત્યારે તેના દુર્ભાગ્યને લીધે તેનો પીતા દીપચંદ કોઇ બુરા રોગને લીધે સ્વર્ગવાસી થયો તેના મરણ કેડે તેના મુનિમો અને મહેતાઓની દાનત પાક રહી નહિ, છોકરો ન્હાનો અને કોઇ બાબતમાં જાણે નહિ. તેથી તેમણે લાખો કરોડા રૂપીઆની રકમ ઉચાપત કીધી અને એ પ્રમાણે થોડી મુદ્દતમા શેઠની સઘળી મીલકતનો નાશ કર્યો સઘળુ દ્રવ્ય ખુટી ગયુ, અને સોદાગર દીપચંદશાની સ્ત્રીની માઠી અવસ્થા થઈ આ વખતે છોકરો આશરે દશેક વરસની ઉમ્મરનો થયો હતો સુકુમારી સુતર વગેરે કાતી પોતાના ઘરનો નિરવાહ કરતી હતી છોકરો જ્યારે પુખ્ત ઉમરનો થયો ત્યારે તેને કોઇપણ રીતનો હુન્નર કરવાની તેના મનમા આનક પેઠી, જેથી તેણે કોઇ બહારગામ નીકળી જવાનો ઠરાવ કર્યો જ્યારે તેણે પોતાની માની રાજા માગી ત્યારે તેની મા બોલી કે બેટા! તું આંધળાની આંખ પાંગળાનો પગ છુ હુ તારા વિયોગે

કેમ રહી શકીશ ? મે તને મારી નજર અગાડીથી કોઇપણ દી વસ કહાડયો નથી તેથી માગ મોઢેથી એવુ કોઇપણ દીવસ કહેવાશે નહી એમ કહી આખમા આસુ લાવી રોઠ પડી છોકરે દીલાસો આવી કહ્યુ મા ! તું જાણે છે કે હવે આપણી કેવી દુર્દશા થઇ છે ઇશ્વરે આપણા ઉપર કેવો કોપ કર્યો છે ? તો હવે ઉદ્યમ કર્યા વિના છુટકોજ નથી છોકરાનો જ્યારે અત્યાગ્રહ દીઠો ત્યારે તેની માને તેને રજા આપવાની ફરજ પડી છોકરો માની રજા લઇ મુસાફરી કરવાને ચાલ્યો જ્યા રાત પડતી ત્યાં વાસો રહેતો અને દિવસનો તે પ્રયાણ કરતો એમ કેટલેક દિવસે તે અના પાસે પોતાના સસરાના શહેરમા આવ્યો તેની સ્ત્રી ચપળમતિ ઉમ્મર લાયક થઇ હતી તેને પોતાનો સાસરેથી આણુ આવ્યુ ન હતું, તેથી યુવાવસ્થામા તેની વૃતિ વ્યભિચાર ઉપર દોડી તેણે એક કડીયારા માનસગ સાથે મહોબ્બત બાધી અને હમેશ છાના માના તેને ગેર જવા માડયુ

પ્રેમલાલ રાત્રે થાકયો પાકયો જઇને જોગજોગે તેના સસરાને પડાળે સુઇ રહ્યો આશરે અરધી રાત્રે તેની સ્ત્રી ચપળમતી પેલા કડીયારા માનસિહને ત્યા જવાને માટે પોતાના હાથમા ફાનસ લઇને બહાર નીકળી ત્યા તેણે પોતાના ભરથાર પ્રેમલાલને સુતેલો જોયો, પણ તેની આખે કામદેવનો અવારો પડેલો ફરી વળ્યો હતો તેથી તે ઓળખી શકી નહી તે તેને કોઇ વટેમાગુ જાણી પોતાના હાથનુ ફાનસ બતાવીને કહ્યુ કે–અલ્યા જે તુ આ ફાનસ [illegible] તો તને બે રૂપીયા આપીશ પ્રેમલાલે તેના સામુ જોયુ કે [illegible] તેને ઝટ લઇને બોલ્યો [illegible] પણ તે છાનો થયો [illegible] હવે હુ જોઉ તો

ખરો કે એ ક્યાં જાય છે ? ને ઉલટા એ રૂપીઆ મળશે એવા વિચારથી તે તેની જોડે ચાલ્યો અને પોતાના હાથમા જાલનુ પ-કડ્યુ. જ્યારે તેના આશક પેલા માનસિહ કઠીયારાનુ ઘર આવ્યુ ત્યારે પેલી ચપળમતી સ્રીએ તેના અજાણ્યા ધણી પ્રેમલાલને જણાવ્યુ કે આ ઓટલા ઉપર બેસ હુ તને પછી રૂપીઆ આ-પીશ પ્રેમલાલે દીનતાથી કહ્યુ કે બાઇ તમે અંદર જશો કે ત મારૂ ચિત કામમાં લાગશે જેથી મારા રૂપીઆ આપવા સાંભળશે નહી માટે મહેરબાની કરી મને હમણાજ આપો તો ઠીક પણ ચપળમતિ પાસે રોકડા રૂપીઆ નહી હતા તેથી પેલીએ પોતાના કાનની ઝાલ કહાડીને તેને આપીને બોલી કે જ્યારે હુ અંદરથી બહાર આવીશ ત્યારે તને બે રૂપીઆ આપી આ ઝાલ પાછી લઇશ એમ કહી જેવી તે કઠીયારા માનસિહના ઘરની અંદર ગઇ કે પ્રેમલાલ જાલ લઇ પોતાના દેશ તરફ નીકળી ગયો અને તેની સ્રી ચપળમતિની હકીકત પોતાની સાસુ કુમારીને ય-થાસ્થિત કહી પેલી જાલ તેના હાથમા આપી માએ કહ્યુ કે બેટા એ વેચીને તુ રૂપીઆ લઇ આવ કે જેથી આપણને વાપ-રવાના ઉપયોગમા આવે છોકરો તે લઇ નાણાવટીની દુકાને ગયો ત્યા તેની કિમત કરતાં વાધો લીધો કે જાલ ભાગી તેમા કાગળ છે કે લાખ છે તે મારે તપાસવુ જોઇએ પછી છોકરાએ રજા આપી એટલે નાણાવટીએ તો ભાગી એટલે તેની અંદરથી એક ચીઠી નીકળી છોકરાએ આ ચીઠી લઇને વાંચ્યા વગર કસે બાધી અને તે જાલના રૂપીઆ આવ્યા તે લઇને પોતાના ઘેર આવ્યો તેણે કસે બાધેલી ચીઠી નકામી જાણી પોતાની એક બારી-મા નાખી મેલી તેણે કેટલાએક દિવસ સુધી તો પેલા આવેલા

જાણના દુખીઆ કરૂણાસ્વરથી વાપર્યાં જ્યારે તે થઇ રહ્યા ત્યારે તેણે કાંઇ શોધવાને અર્થે પેટી બારી ઉઘાડી તો તેને જાલની અંદરની ચીઠી હાથમા આવી. આ ચીઠી તેણે વાચી તો પોતાની દોલતનુ તેને ઠેકાણુ મળ્યુ તેણે અમુક જગ્યાએ ખોદયુ ત્યારે પાર વિનાનુ તેને દ્રવ્ય જડ્યુ મહેતા મુનિમ વગેરે લોકોને રાખ્યા, બાપનો સરસામાન જે લોકોને વેચાતો આપ્યો હતો તે તેણે બ્યાજ સાથે આપી પોતે પાછો ખરીદ કર્યો આ વિષેની ખબર તેના સસરાને પણ મળી

તેની મા સુકુમારીએ તેની બાયડી ચંચળમતિને બોલાવવા જવાનુ કહ્યું ત્યારે તેણે કહ્યુ કે હરગીજ જવાનુ નથી અને તેની સ્રીને હુ કદી સંભરનાર નથી માએ કહ્યુ સપુત બાપના બેટા કોને કહે છે, મોટુ મન રાખીએ કોઇ વખત બાળક છે ને ભૂલ્યુ તો શુ થઇ ગયુ ? કંઇ કુંભારના ઘરનુ હાડલુ છે કે બદલાવીએ ? માનુ વચન માન્ય કરી છોકરો વહુને આણુ કરવા ગયો તેના સસરાને ખબર થઇ કે તેને ઘણા માન સાથે સામો તેડવા આવ્યો. તેની સાળી મણી કરીને હતી તે તેની બેનના સઘળા ચરિત્રથી વાકેફ હતી કેમકે તે બંનેના ઓરડા પાસે પાસે હતા, તે જાતે પવીત્ર હતી, તેણે આજે નિશ્ચય કર્યો કે મારી બેન હવે તેના ધણીથી કેવી રીતે વર્તે છે તે મારે જોવુ જોઇએ એવા વિચારથી તેના ઓરડા સામે નજર રાખીને બેઠી

સોદાગર દીપચંદશાનો છોકરો તેની સ્રી ચપળમતિ સાથે વાતો કરતો હતો તેથી ઘણી રાત ગઇ, પણ સ્રી ચપળમતિ પેલા કઠિયારા માનસિંહને ત્યા જવાને તલપાપડ થઇ રહી હતી તેના મનમા એવો વિચાર હતો કે જો મારો પતિ ઉંઘી જાય તો

આશકને જઇને મળી આવુ, તેથી તેણે પોતાના ભરથારને ઉંધા-ડવાને અનેક ઉપાય યોજ્યા તે જોઇ તેની બહેન જે સઘળુ જોયા કરતી હતી ને બળાપો કરી તેની ચાલ ધિક્કારવા લાગી પ્રેમલાલે પોતાની સ્ત્રી ચપળમતી સાથે ચોસર માડી કે જો હુ હારૂ તો તને આટલા રૂપીઆ આપુ, કેટલીએક વારે તે હાર્યો ત્યારે તેણે સ્ત્રી ચપળમતિને સરતના રૂપીઆ આપ્યા, તેમા બે ઓછા આપ્યા સ્ત્રી ચપળમતિ ગણીને બોલી–સ્વામીનાથ ! બે ઓછા શા સારૂ આપો છો તેના ધણીએ કહ્યુ ઓછા ક્યા છે ? હુ તારી પાસે બે રૂપીઆ માગતો હતો તેના બે વાળી રાખ્યા સ્ત્રીએ કહ્યું, તમે શાના માગો છો ? તેના ભરથારે કહ્યું—કનાણા દિવસે તારા આગળથી હુ તને ફાનસ લઇ કરીયારા માનસિહને ઘેર મેલવા આવ્યો હતો તેના આમ સાભળતાજ તે સ્ત્રી ચપળમતિ ફીકી પડી તેની બહેને ખ્યા-લ કર્યો કે રાડના લક્ષણ તો આગળથીજ જોઇ ગયો ગણાય છે પેલી ચપળમતી તો પાણી પાણી થઇ ગઇ, અને પોતાનો પતી જ્યારે ઉંઘી ગયો કે તરતજ તે પોતાના હાથે પોતાનાજ ગળા મા છરી ઘેમી મણ પામી, એ સઘળો બનાવ તેની બહેને દીઠો હતો, પો મ સોદાગર દીપચદ શાહનો પુત્ર પ્રેમલાલ જાગી ઉઠ્યો અને જુવે છે તો પોતાની સ્ત્રી ચપળમતિએ આપઘાત કરેલો મરણ પડેલ તેણે બગામર લાગની વાત પોતાના સસરાને કરી ... પે ... જાણ્યુ કે તેવાને બહાને તે જમાઇએ આની છોડીને મારી ... ને હેઠ પહોચાડુ પેલી બહેને વિચાર કર્યો કે ... માર્યો જશે તેથી તેણે યથાસ્થિત હકીકત ... પતી ... ધણી ... દીધી, જે સાભળી તેનો બાપ મુગો થયો ત્યા તેની આ ચપળમતિનો દહાડોપાણી થયા પછી તેણે

પોતાના સસરાની રજા માગી ત્યારે તેના સસરાએ કહ્યુ આ મારી બીજી છોડી છે તેને પરણીને લઈ જાઓ. પેલાએ કહ્યુ કે મારે તો તમારી કોઇ છોડી જોઇતીજ નથી તે વખતે મણીએ તેને સમજાવ્યો ને કહ્યુ કે " તુ મને પરણી જા હુ તને કરી બતાવીશ " તે સાભળી પેલા પ્રેમલાલને સદેહ પેઠો કે એ મને શુ કરી બતાવવાના છે, હુ જોઉં તો ખરો ? પછી વિચાર ફેરવી તેને પરણી પોતાને ઘેર લઇ ગયો અને પોતાની માને સઘળી વાતથી વાકેફ કરી

પછી તેણે માલ ભરીને સફર કરવા જવાનો ઠરાવ કર્યો પોતે ભિખારીઓ વગેરેને લુગડા આપ્યા અને જવાના દિવસે પોતાની સ્ત્રી મણીની સાડી ઉપર લખી ગયો કે તુ મને કરી બતાવવાની છે તે આટલા વાના કરી દેખાડ (૧) સ્ત્રી કરી પુત્ર જણાવો (૨) આપણા શહેરની સીમ ભાસમા મારા આવવાના રસ્તામા જે ઠેકાણે પાણી ન હોય ત્યા વાવ ખોદવા અને (૩) બીજી કોઇ જગાએ એક બાગ બનાવ જે આવતી વખતે મને જોવાને બને ! પતિના પરદેશ ગયા પછી આશરે પાચ સાત દિવસ પછી સ્ત્રીની નજર સાડી ઉપર પડી અને વાચીને ધ્યાનમા લીધુ કે મારી ચતુરાઇ જોવાને આમ લખેલુ છે, વાવ અને કુવો બાધવાને વગેરે તેની પાસે પુરતા નાણા નહોતા તેથી તેણે પોતાના ઘરમાથી એક ઠાલો ઇશકોતરો કહાડ્યો અને તેની અંદર પત્થર વગેરે ભરી બંધ દાર કરીને તે પોતાના ધણીને એક શુભચિંતક મિત્રને ત્યા લઇ જઇ કહ્યુ કે, આ પેટીની અંદર જવેરાત છે તેની કુચી એમની પાસે છે માટે તે તમે રાખી મને હમણા રૂપીઆ આપો. પેલાએ માગ્યા તેટલા આપ્યા. તે લઇને

પોતાની સાસુ પાસે આવી અને કહ્યુ કે હુ થોડા દહાડા મારા પિયરમા જઇ આવુ એમ કહી દાબડો લઇ આગળ ચાલી જ્યાં વાણીની તગી હતી તે ગામના પટેલ પાસે આવી કહ્યુ કે અહીંયાં મારે વાવ ખોદાવવી છે તે કામ તમે શરૂ કરો, તેનું ખરચ વગેરે હુ આપીશ, પછી તેને ખરચ વગેરે આપી તે કામ શરૂ કરાવી આગળ વધી, આગળ જતા એક બીજુ ઉત્સાહપુર નામે ગામ આવ્યુ, તે ઘણુ સરસ હતુ પણ ત્યાં બાગ નહોતો તેથી ત્યાના મજમુદાર લાલશંકર પાસે બાગ અને કુવો બનાવવાની ગોઠવણ કરી તે રૂપીઆ વગેરેનો બંદોબસ્ત કર્યો, ત્યાથી તે ચાલતી ચાલતી કોઇ મોટા હરીપુર નામે શહેર આગળ આવી તેણે મરદનો સ્વાગ લીધો હતો. જેથી તેને કોઈ એમ નહી ધારી શકતુ કે આ સ્ત્રી છે, ગામમા એક સોદાગરને ત્યા તે ઉતરી, વાતચીત કરતા સોદાગર તેની બોલવાની છટા રૂપ ચતુરાઈ ઉપરથી સમજ્યો કે આ કોઇ હુશીઆર આદમી છે, તેથી તેને પોતાની એક ઘણી રૂપાળી સુંદરમતી દીકરી હતી તે તેણે પરણાવી તેને સાથે લઇને પોતાના શહેર તરફ ગઇ તે ત્યા સુંદરમતી સ્ત્રીને પોતાની સઘળી વાતથી વાકેફ કરી અને તેને પણ મરદનો પોશાક પહેરાવ્યો, તે શહેરમા એક રૂપા ભરવાડણ રહેતી હતી જેને ત્યાથી ખાનદાન લોકો દુધ લઇ જતા હતા, તેને ત્યા તેમણે ઉતારો કર્યો, થોડીવાર પછી રૂપા ભરવાડણને તેમણે સઘળી વાત જણાવી, અને પોતે પાછો સ્ત્રીનો સ્વાગ લીધો, સાંજે પ્રેમલાલનો સીપાઇ ખાનખેબ તેને ત્યા દુધ લેવાને આવ્યો, તે વખતે રૂપા ભરવાડણે સીપાઇને કહ્યુ કે તુ તારા શેઠને જઇને કહેજે કે મારે ત્યાં કોઇ ખુબસુરત સ્ત્રીઓ આવી છે, બીજે દીવસે સીપાઇ

જ્યારે દુધ લેવાને આવ્યો ત્યારે તે સ્ત્રીએ સાકર વગેરે તેજાના નાખી સીપાઇને દુધ દોહીને આપ્યુ. સીપાઇએ શેઠને પાયું કે તેના સ્વાદથી ખુશી થયો, તેણે સીપાઇને પુછ્યુ કે દુધ ક્યાથી લાવ્યો ? તેણે ભરવાડણને ઘેર બે સ્ત્રીઓ આવ્યાની વાત કરી, તે સાભળી પ્રેમલાલ શેઠનુ મન લલચાયુ,, અને દુધનો હીસાબ કરવાનુ મસ કહાડી તેને ઘેર ગયો પ્રેમલાલ સોદાગર પેલી સ્ત્રીઓ જોઇ ખુશી થયો અને તેનુ નામઠામ વગેરે પુછી પરણવાની ખુશી બતાવી જવાબમા પોતાના નામ ઠામ તેમણે અવળા રીતે કહ્યા જેથી સોદાગર ઓળખી શક્યો નહી, પછી તેમણે લગ્નની વાત કબુલ કરી ત્યાથી સોદાગર ઘર આગળ ગયો ને પોતાની સ્ત્રી માણીને તેડવા પાલખી મોકલી, પણ તેણે ન જતા પેલી નવોઢા સુદરમતિને શીખવીને વીદાય કરી એમ અવ જા કરવાથી લાગી મુદત થઇ અને સોદાગર પ્રેમલાલના પેટના પેલી નવી સુદરમતિને દિવસ રહ્યા આશરે સાતેક મહીના થયા એટલે તેણે પાલખીને પાછી વાળવા માડી તે નવી સ્ત્રીને મોકલી જણાવ્યુ કે હવે અમે અમારે દેશ જઇએ છીએ તે સાભળી પ્રેમલાલે ફરીથી પાલખી મોકલી તેને બોલાવી કહ્યુ કે તારા ઉપર મારો વરો પ્યાર છે, અને હવે તું જો તારે દેશ જાય છે, તો તારી જે ખુશી હોય તે મારી પાસે માગી લે. તેણે કહ્યુ કે મારી પાસે સઘળી દોલત દુનીઆ છે, પણ જો વખતે આપવાનુ ધારતા હો તો ફક્ત આપનો રૂમાલ, વીંટી અને ડોકની મોતીની માળા તે મને યાદગીરીમાં આપતા જાઓ શેઠે તે સઘળુ તેને સ્વાધીન કરી પોતાનો ઘણો હર્ષ બતાવ્યો તે તેની રજા લઈ રૂપા ભરવાડણને ત્યાં આવી અને ત્યાંથી બને જણીઓ રૂપા ભરવાડણને સતુષ્ટ

કરી વિદાય થયા તેમણે પાછો મરદનો પહેરવેશ પહેરી લીધો પેલી સુંદરમતી સ્ત્રીના બાપનું નગર હરીપુર આવ્યું, ત્યાં તેને સ્ત્રીનો પહેરવેશ પહેરાવી તેના બાપને સ્વાધીન કરી કહ્યું કે એને પુત્ર પ્રસવશે ત્યારે હું તેડવા આવીશ એમ કહી ત્યાંથી પોતે નીકળી આગળ આવી તો વાડી ને વાવ તૈયાર થઇ હતી તે જો ઇને ગામમાં પેઠી પેલી બીજી સ્ત્રી સુંદરમતિએ છોકરાને જન્મ આપ્યો ત્યાંથી તેને બોલાવી મંગાવ્યો, અને છાનોમાનો એક ભોંયરામાં રાખી તેને પાંચ વર્ષને કર્યો, કેટલાએક દીવસ પછી સોદાગર પ્રેમલાલ આવ્યો તેણે રસ્તામાં વાવ ને બાગ જોઇ તેના ઉપર સ્ત્રીનું નામ કોતરેલું હતું તે વાંચી પોતે ખુશી થયો જ્યારે તે મહેલમાં એકાંતે બેઠો ત્યાં તેની સ્ત્રી મણીએ છોકરાને બહાર કાઢી રૂમાલ ઓઢાડી આગળીએ વીંટી પહેરાવી ડોકમાં માળા ઘાલી તેના ખોળામાં બેસાડયો સોદાગર અજબ થયો ને પુછયું કે એ કોનો છોકરો છે ? સ્ત્રી બોલી કે જેનો હશે તે પોતાની મેળે ઓળખશે જ્યારે તેણે નીશાનીઓ જોઇ ત્યારે તેને ખ્યાલમાં આવ્યું કે મે પરદેશ જતાં સાડી ઉપર લખ્યું હતું તે પ્રમાણે તેણે કર્યું છે તેણે સ્ત્રી મણીને કહ્યું કે છેક ત્યાં સુધી તું કેમ આવી ? સ્ત્રી મણી બોલી—આવી તો શું થયું ? હું તમારી બાયડી છું એમ કહી પેલી સ્ત્રી સુંદરમતિની વાત જાહેર કરી ધણી તેની બુદ્ધિ ઉપર ખુશી થયો તેણે પુછયું કે તું ખરચવાને રૂપીઆ ક્યાંથી લાવી ? સ્ત્રીએ તે બાબત પોતે જે ચતુરાઇ ચલાવી હતી તેનો ખુલાસો કર્યો તેનું પારખું જોવા તે મીત્ર ગુણવંતસિંહને ત્યાં ગયો અને જોયું તો પેટી અંદર પથરા દીઠા તેથી તેને

પકડો ભરૂસો પડયો પછી તેણે પેની સુદરમતિ સ્રીને પણ તેના પિતાના ગામથી બોલાવી મગાવી અને ઉપર ઘણો પ્યાર રાખવા લાગ્યો

વારતા ૧૫ મી.

ઠાકોર કીશોરસિંહ તથા તેની સ્રી કુસુમસુદરી

કોઇ કગાલ રજપુત કીશોરસિંહ કરીને હતો, તેની સ્રી કુસુમસુદરી કરીને ઘણી ચતુર હતી, તેનુ મન વ્યભિચાર ઉપર દોડયુ એક દિવસ તે રજપુતાણી બહાર જતી હતી તેવામાં તેની સરત નગરના નગરશેઠ ફોફળશાના એક ખુબસુરત છોકરા ગુલાબચદ ઉપર પડી, તે બનેની આખ મળી અને તેમને દોસ્તી થઇ, તે જુવાનથી સ્રીની નિવૃતિજ ખસી ગઇ, અને જ્યારે તે રસ્તે થઇને પોતે જતી હતી ત્યારે શેઠની હવેનીમા સામુ પોતે ચકોર જેમ ચદ્ર સામુ જુએ તેમ જોતી હતી તેણે એક દિવસ સાન કરી અને નદી ઉપર બોલાવ્યો, અને કહ્યુ કે હું તારા ઉપર આશક થઇ છુ માટે મારી સાથે દોસ્તી બાધ છોકરો ચતુર હતો પણ વાણીઆની જાતને લીવે તેનામા સ્વાભાવિક રીતે હિંમત નહોતી, તે બોલ્યો કે જો તારો પતિ જાણે તો મારૂ માથુ કાપી નાખે અને મારી સ્રી સુકોમળવતી રાડે મારૂ મત્રણુ દ્રવ્ય અકારજ જાય અને મા બાપ ભીખ માગે માટે તેની વાતમા હું સમજતો નથી સ્રી કુસુમસુદરીએ ધીરજ આપી કહ્યુ કે મારા ધણીને હુ પરદેશ કાઢુ તો કેમ ? પછી તમને કોઇ જાતની હરકત છે, તે વાત વાણીઆએ કબુલ કરી એટલે સ્રી કુસુમસુદરી

તેની રજા લઇ પોતાના ઘર આગળ આવી, અને પોતાના ધણી કીશોરસિહને પરદેશ જવા વઢવા લાગી કે તમે કાંઇ ઉદ્યમ કરતા નથી તો આપણુ શી રીતે પુરૂ થશે ? અગાડી પેટ અવતાર પડશે તો તેના ખરચખુટણુ શી રીતે કાઢશો, ધણીએ કહ્યુ કે હુ શુ કરૂ ! કાંઇ ભણ્યો નથી કે કોઇની ગુમાસ્તી કરૂ સ્ત્રીએ કહ્યુ તેની તમારે ફીકર રાખવી નહિ, એમ કહી થોડેક દુર એક કાગડો બેઠો હતો તેને ઝડપ લઇ પકડી આવી, અને તેના પગ બાધી ધણીના હાથમા આપ્યો ને કહ્યુ કે આ તમે વેચવા જાઓ ને એના હજાર રૂપીઆ કોઇ આપે તોજ આપજો વેચ્યા વગર આવો તો તમને પરીયાનોના સમ એમ કહી મુરખ ધણીને જોતરા તાણવા કહાડયો કે પછી પોતે ગમે તેમ મઝા ઉડાવે

રજપુત કીશોરસિહ કાગડો વેચવા ચાલ્યો, તેણે ગામેગામ ફરવા માડયુ જ્યારે કોઇ કીમત પુછતુ ત્યારે તે હજાર રૂપીઆ કહેતો હતો, તે સાંભળી લોકો તેની મશ્કરી કરી હસતા હતા કે ભણેલા પોપટના એટલા રૂપીઆ તો બહુજ, આથી ઘરાક થયો નહી, જે તેની કીમત સાભળતુ તે તરતજ ભડકી ઉઠતુ હતુ આણી તરફ રજપુત આથડતો અને પેલી તરફ રજપુતાણી કુસુમસુદરી પેલા નગરશેઠના દીકરા ગુલાબચદથી રાત દિવસ વિલાસ કરતી હતી, ગરીબ બીચારો રજપુત ઘણે દિવસે થાકીને ઉજ્જેનમા આવ્યો તેણે બજારમા જઈ કાગડો બતાવ્યો કે કેટલાક લોક તેની આસપાસ વીટળાઇ વળ્યા અને મશ્કરી કરવા લાગ્યા એટલામા જગીયો અને જવેરી ઠગ આવ્યા તેમણે તેને દીઠો જગીયો જવેરીયાને બોલ્યો કે આ કોઇ ભલો માણસ છે

તેને કોઇએ કપટ કરીને આમ વેચવા મોકલ્યો છે, એટલે તે-
ઓએ તેમને બોલાવ્યો અને તેમણે કહ્યુ કે ઠાકોર કાગડાનુ શુ
લેશો. ત્યારે તેણે કહ્યુ હજાર રૂપીઆ ત્યારે બને કહે હજારના
કાકા એમ કહી તેના હાથમાથી કાગડો લઇ ઉડાવી દીધો રજપુતે
તેના ઉપર ક્રોધ કરી ગાળો દીધી કે મારો કાગડો લાવ બને
ભાઇએ કહ્યુ કે તારે રૂપીઆ લીધાથી કામ છે કે બીજુ કાંઇ ?
ચાલ તને રૂપીયા ગણી આપીએ એમ કહી તેને ઘેર તેડી જઇ
હજાર રૂપીઆ ગણી આપ્યા અને ઘણો સત્કાર કરી પોતાને ત્યા
આઠ દીવસ સુધી રાખી તેની સારી બરદાસ કરી પછી જ્યારે
તેને ધીરે ધીરે વાત પુછી, ત્યારે રજપુતે કબુલ કર્યું કે મને મારી
સ્ત્રીએ વેચવા મોકલ્યો છે બને ભાઇએ ઠરાવ કર્યો કે આપણે
જઇને એની સ્ત્રીના લક્ષણ જોવા. તેથી રજપુને જ્યારે જવા માડયુ
ત્યારે પેલા જણે કહ્યુ કે અમે તમારે ત્યાની અમારી ભાભીને
જોવા આવીએ કે ? રજપુત બોલ્યો, અમારા ધન્યભાગ્ય ક્યાથી કે
અમારે ઘેર આપ પધારો ! પછી જગીયો રજપુત કીશોરસિહની
જોડે ચાલ્યો કેટનાએક દીવસે રજપુત કીશોરસિહ પોતાને ગામ
આવ્યો ત્યા દિવસ આથમ્યાને ઘડીક બાકી હતી તેથી જગીયે
અટકાવ્યો કે આજ ઘેર જવાનુ મુહુરત નથી, માટે આજની રાત
ચોરામા પડી રહો અને કાલે જઇશુ તે તેણે માન્ય કર્યું પહોર
રાત વીત્યા પછી જગીયો કહે હીડ, તારે ઘેર જઇએ પણ તારે
ઘરમા જવાનુ મહુરત નથી માટે મને પેસવા દેજે, પછી કહુ
ત્યારે તુ અંદર આવજે રજપુત કીશોરસિહને બહાર ઉભો રાખી
જગીયાએ તેના ઘરના કમાડની ફાટમાથી જોયું તો બાયડી ભેગો
કોઇ પુરૂષ સુતેલો દીઠો તે જોઇ તેણે એકદમ રજપુત કીશોરસિ

હને કહ્યું કે કમાડ ઉઘડાવ. રજપુતે સ્ત્રીને સાદ પાડયો કે તેના પેટમા ધાસકો પડયો કે હાય ! હાય ! હવે એ આવ્યો ને શું કરવુ વાણીઓ પીંપળાના પત્રની પેઠે ધ્રુજવા લાગ્યો ને બોલ્યો કે મે તને નહોતુ કહ્યુ કે તું મને વચર મોતે મારીશ રજપુતાણી કુસુમસુદરી કહે હવે ફીકર કરીશ નહી એમ કહી તેને એક કોઠીની અદર ઉતારી દીધો તે જગીયાએ દીઠુ પછી સ્ત્રીએ બારણુ ઉઘડયુ એટલે તેનો ધણી અદર આવ્યો તેની ખડકીમા ફાટી તુટલી ખાટલી હતી તે નાખીને જગીયો બારણા વચ્ચોવચ પડયો ને કહ્યું કે ભાઇ હુ તો અહીંજ રહીશ રજપુતાણી કુસુમસુદરીએ પુછયુ કે આ કોણ છે ? રજપુતે કહ્યું મારો મીત્ર છે સ્ત્રીએ કહ્યુ કે તમારો મીત્ર છે ત્યારે માહે બોલાવો, પણ તે ગયો નહી રજપુત કીશોરસિહ ઉંઘ્યો પછી નગરશેઠના છોકરાને કાઢવા માટે સ્ત્રીએ ઘણા ફાંફા માર્યા પણ જગીયા ઝવેરીનો ખાટલો વચમા હોવાથી તેનૂ કાંઇ ચાલ્યુ નહિ તેણે ઘડીએ ઘડીએ ડોકીયા કરવા માડયા કે જો તે ઉંઘી જાય તો તેને હુ કહાડી મુકુ પણ જગીયો તો આખી રાત ખાટલામા બેસી રહ્યો જ્યારે જ્યારે સ્ત્રી જોવા આવે ત્યારે પોતે રામ ! રામ ! એવા શબ્દ મહોડેથી બોલતો એમ આખી રાત બન્ને જણા ઉંઘ્યા નહિ ને સવાર થયુ બીજે દીવસે સ્ત્રીએ તેને ખાવાનુ પુછયુ ત્યારે તેણે કહ્યુ કે મારે તો ખાવુ હરામ છે, એમ ત્રણે દીવસ સુધી અપવાસ કરી પડી રહ્યો આખરે તેણે જાણ્યુ કે અહીયા મને ત્રણ દિવસ થયા ને આમ હુ સાત દીવસ પડી રહીશ પણ પેલાને રજપુતનુ પાણી ખપતું હશે કે નહિ, તેથી તે માહે ને માહે મરી જશે તો પણ તે કહાડનાર નથી તેથી તે પેચ કરી જવાને તૈયાર થયો અને

રજપુત કીશોરસિહને કહ્યું કે ભાઇ ! આજ હુ રજા લઉં છુ માટે કોઇ મને તારી યાદ દાખલ ચીજ આપ આખા ઘરમાં ભુત ભુસકા મારે અને હનુમાન હડીઓ કાઢે તેમ હતું તે જાણી રજપુને કહ્યુ કે એવી મારી પાસે શી ચીજ છે કે તને આપુ, હુ કાઇ એવો પૈસાદાર નથી કે તારા લાયક મારી પાસે કાઇ હોય માટે હુ ગરીબના ઘ મા આચર કુચરમાથી જે પસદ કરે તે આપુ જગીયો કહે કે હુ માગુ તે આપે એવુ વચન આપ એટલે રજપુતે વચન આપ્યુ, તેણે કહ્યુ કે તારા ઘરમા જે પેલી કોઠી છે તે તુ મને આપ. રજપુત કીશોરસિહ હસી બોલ્યો એમા શી વીસાત છે તે તમે માગી ‘ જગીયો કહે અમારા ગામમા એવો ઘાટ થતો નથી માટે જો હુ મારા ગામમા લઇ જાઉ તો મારા ભાઇબધો વગેરે જોવા આવે ને ખુશી થાય તેથી આપે તો એ આન રજપુતે કહ્યુ આપની મ.જી હોય તો એના થક લઇ જાઓ જગીયો કહે ત્યારે તુ તેને બહાર કાઢવાને મજુરને લેઇ આવ તે સાભળી રજપુત કિશોરસિહ મજુરોને લેવા ગયો તે વખતે પેલીએ વિચાર કર્યો કે મુઓ ચેતી ગયો છે, અને મારી પાછળ પડયો છે પણ હવે મજુરને લાવ્યો તેમણે કોઠીને બહાર કાઢી જગીએ કહ્યુ કોઠી તો કહાડી પણ મારૂ ગામ ઘણુ દુર પડયુ તેથી ત્યા સુધી શી રીતે લઇ જવાય માટે એક ગાડુ જોઇએ તે સાભળી રજપુત ગાડુ લેવા ગયે તો પણ આ કોઠી કાઇ બોલતી નથી ને તમાસો જોયા કરે છે રજપુત ગાડુ લાવ્યો એટલે જગીએ કહ્યુ કે કોઠી [illegible] તેથી મ ગ મા [illegible] ભાગી જાય માટે એ અગ્નિમા પડી હોય તો મારૂ તેથી હવે તુ છાણા લઇ આવ એમ [illegible] તને એક

રૂપીઓ આપ્યો તે લઇ રજપુત ઝાબું લેવા ગયો અને ચોકી-વારમા લાવી ઝાબુનો મોટો ગંજ માર્યો. તે સઘળાં ઝાબુ તેણે કોઠીની આસપાસ ખડકવા માંડયા પ્રથમ હાથભર ખડક્યા, તો પણ સ્ત્રીએ જોયા કર્યું, ત્યારે તેણે રજપુત કીશોરસિંહને કહ્યુ કે ભાઇ! જા તારા ઘરમા ઘાસ હોય તો લાવ એટલે તેને સળગાવુ તે સાંભળી વાણીઆ ગુલાબચંદશાને માહે પેશાબ થઇ ગયો પણ તેને તો ચોરની મા કોઠીમા પેસીને રડે એવુ થયુ તેણે એવો નિશ્ચય કર્યો કે જો હું બોલીશ તો બન્નેની લાજ જશે માટે બળી મરીશ તો ખેર! રજપુતે ઘાસનુ પુળીયુ ઉપરથી નાખી આપ્યુ તે દેવતાથી સળગાવી કોઠીની આસપાસ ફરી તે કહેવા લાગ્યો કે જે બાજુએ પવન આવે ત્યાથી સળગાવુ કે જલદી પાકી જાય એ જોઇ સ્ત્રીને ધીરજ ન રહી, અને નિશ્ચે જાણ્યુ કે હવે એને બાળી નાખશે તો ફજેતી થશે તેથી લાગતીજ દોડીને તે નગરશેઠ ફેફળશાને ત્યા ગઇ જગીયાને ફક્ત ખુડરાજ કરીને ઘી ફેળા પુળો ઝાલીને સળગાવવાનુ બધ રાખ્યુ

શેઠનો એકનો એક છોકરો ગુલાબચદ હતો તે ત્રણ દિવસથી જડતો ન હતો તેથી તેનો જીવ વો ઉડી ગયો હતો તેથી પાસે આવી રજપુતાણી કુસુમસુદરીએ કહ્યુ કે તમારા છોકરાને મારી સાથે છ માસની દોસ્તી હતી પણ મારો ધણી એકાએક ગામથી આવ્યો તેથી મે તેને કોઠીમા સતાડી રાખ્યો છે પણ મારા ધણી સાથે એક માણસ આવ્યો છે તે કોઠી બાળી નાખે છે માટે તમે જો જલદીથી એ કોઠી વેચાતી લઈ લ્યો નહી તો તમારો છોકરો બળી મરશે તે સાભળી ફેફળશા શેઠના ટાટીયા

ભેલા થઇ ગયા અને એકદમ પોતાની સાથે દશબાર વાણીઆ લઈ રજપુત કાશોરસિંહના ઘર આગળ આવ્યા. એક પછી એક છાતીએ છાતી ભીડીને મળ્યા ચાલો આપણે ઘેર અહી શા માટે ઉતર્યા છો, શુ નગરશેઠ ને મારે ઘેર ના ઉતરો ને આવા ગરીબને ઘેર ઉતરો એ ઠીક કહેવાય મારે ત્યા આજનો દીવસ જમીને જાઓ. જગીએ કહ્યુ કે મારે તો આ શહેરનુ પાણી પીવુ હરામ છે ને તે કોઠી પાસેથી કેમે કર્યો ખસતોજ નથી ત્યારે શેઠે કોઠી ભણી જોઇને પુછ્યુ આ તમે શુ કરો છો ? જગીએ કહ્યુ કે આવી કોઠીઓ અમારે ત્યા થતી નથી તેથી મારા દેશમા લઇ જવા વિચાર છે, પણ રસ્તામા વખતે ભાગી જાય માટે તેને પકાવુ છુ નગરશેઠ કહ્યુ એ તો હુ તમને નહી લઇ જવા દઉ જગીયો કહે કેમ ? ત્યારે વાણીએકહ્યુ જો ભાઇ ! નગરશેઠ કહેવાઉ ને મારા ગામમાથી કોઠી લેઇ જવા દઉં તો મારે નીચુ જોવુ પડે અને અમને અપશુકન થાય જગીએ કહ્યુ કે આપનાર આપે છે ને લેનાર લે છે, તેમા તમારે શેનુ નીચુ જોવાનુ કે અપશુકન થશે ? નગરશેઠે કહ્યુ ના ભાઇ તેમ તો થવા દેનાર નથી વખતે પાચ રૂપોઆ કહો તો અવળા કરીએ, જગીએ કહ્યુ કે હુ તમારા રૂપીઆ ઉપર બેસી રહયો નથી નગરશેઠ કહ્યુ કે ત્યારે તમે જો અમારી ના કહ્યા છતા લેઇ જશો તો અમે દરબારમા જાહેર કરીશુ તે સાભળી જગીયાનો મીજાજ ગયો અને ગુસ્સો કરી બોલ્યો કે ફોફળશા શેઠ મારે તારી કે તારા દરબારની કોઇની પરવા નથી અલ્યા દરબાર શુ કરવાનો છે ! તુ મને ઓળખતો ન હોય તો ઓળખજે કે હુ ઉજેણનો જગીયો છુ ત્યારે તો શેઠે ધીરા પડી કહ્યુ, કે તમે કહો તે આપીએ દશ કહોતો દશ પચીસ કહો

તો પચીસ ને સો કહો તો સો આપીએ જગીયો કહે મારે રૂપીઆ જોઇતા નથી ચડતે ચડને ફેફ઼ગશા શેઠે પાંચ હજાર કર્યા ત્યારે જગીયો કહે શેઠ દશહજાર કહો તો પણ નહી. ત્યારે કહે કે લો દશહજાર જગીયો કહે ત્રીસ કહો તો પણ નહિ ફેફ઼ગશાહ શેઠ બોલ્યો અમારે તમારે વાદ પડ્યો તો લો ચાલીસ હજાર પણ તેણે માન્યુ નહી ત્યા લોક ભેગુ થયુ લોક શુ જાણે છે કે શેઠ મોટા છે તેને વાદ પડી ગયો અને મમતે ચડયા છે એ પ્રમાણે કોઠીની ખેચમખેચ ચાલતા આખરે ફેફ઼ગશાહ શેઠ લાખ રૂપીઆ સુધી આવ્યો ત્યારે જગીયે કહ્યુ કે હુ તો સવા લાખ લેઇશ તે અહીજ ગણી આગે ને પછી કોઠી લેઇ જાઓ ફેફ઼ગશાહ શેઠે ગુમાસ્તાને હુકમ કર્યો કે જા સવા આ કુચી લઇને રૂપીઆ ગાડી ભરીને લાવ તે સાભળી ગુમાસ્તો ગયો અને રૂપીઆ લેઇ આવ્યો નગરશેઠે રૂપીયા ગણીને જગીયાને હવાલે કર્યો ને તેણે કોઠી તેમને હવાલે કરી ફેફ઼ગશાહ શેઠના ગયા પછી જગીયો રજપુતના ઘરમા આવ્યો અને હવે મારી ગ્રેઇઝ સારૂ સીધુ સામાન લેવાને રજપુત કીશોરસિંહને મોકલ્યો ને દરમ્યાન તેની સ્ત્રી કુસુમસુદર રીને પુછ્યુ કેમ ભાભીજી હવે ભાઇને બહાર કાઢશો ? રજપુતાણી હાથ જોડીને બોલી —

બાધી મુઠી લાખ લે ઉઘાડી વા ખાય,
કાગા મુઠ હજારકા તો કાડી લાખ સવાય

તમે મારી વાડી નાખા તો તમને ફાયદો થયો, મને જીતી કરી હાત તે તમારા હાથમ ઈ આવત નહી અને હુ રખ્યુ મ ાી નાકરી ગઈ હાત જ્ગાનારીય વર જતી વખત તેમાથી પચીસ હજાર રજપુત કીશોરસિહને આપી તેનુ દારિદ્ર દુર કર્યું અને તે પછી કુસુમસુદરીએ પાતાની કુટેવ છોડી દીધી

વારતા ૧૬ મી.

જહાંદારશાહ અને હુરમ નુરજહાં

મોગલ કુળમા ઉત્પન્ન થએલા જહાદારશાહ બાદશાહ આગળ દીલ્હીમા રાજ્ય કરતો હતો, તે કેળવણી પામેલો, ન્યાયી અને એવો ઉદાર દીલનો હતો કે તે વખતમા આખા હીદુસ્તાનમા એના જેવો બીજો કોઇ રાજા ન હતો, ઉંચા કુળની રજપુતાણીઓ અને બેગમોથી તેનુ જનાનખાનુ દીપી રહેતુ હતુ તેને એક પાટણુની રજપુતાણી પ્રાણુથી પણુ પ્યારી હતી રાજ્ય સબધી કામથી ફારગત થઇ તે હુરમની પાસે જતો ત્યા તે પોતાની પ્રિયા સાથે હાસ્યવિનોદ ને શરાબબાજીમા મશગુલ રહેતો ત્યા દારૂની પ્યાલીની ધટમાળ, મનની તલબ ને અરહેબકેનું યુદ્ધ ચાલતુ, ખરી રજપુતાણી હુરમ હારી તથા પ્રેમ યુદ્ધમા ઘાયલ થઇને બાદશાહ તેની ગોદમા પ્રેમમય યોદ્ધાની પેઠે અહરનીશ આરામ કરતો અને આખા રાજ્યમા હુરમ જેવુ તેને બીજુ કોઇ વહાલુ નહોતું જ્યારે તે તેને પોતાની ગોદમા લઇને અગાશીમા બેસતો ત્યારે આજ ચદ્ર હશે એમ જુગીને ચદ્રમુખી હુરમના સામુ ઘણા લોકો જોતા આ પ્રમાણે મોજશોખ ને એશઆરામમાં તલ્લીન બાદશાહ હુરમના પ્રેમની વાતોમાં એવો લુબ્ધ થઇ ગયો કે હુરમ વીના તેનાથી ક્ષણુ પણુ રહી શકાય નહી, એટલે રાજ્યકામ અને કચેરીમાથી તેનુ દીલ ઉઠી જવા લાગ્યુ પણુ દૈવની ગતિને કોઇ કળી શક્તું નથી, કુદરતી નિયમથી હુરમ

બીમાર થઇ ને રોગે તેને ઘેરી, બહુબહુ પ્રયત્ન અને ઉપાયો કર્યા છતા પણ અંતે તેણે સ્વર્ગવાસ કીધો

હુરમ નુરજહાં રૂપનુ રમકડુ અને હઇયાનો હાર, તેના મરી જવાથી જહાદારશાહને દુખ થાય તેમા નવાઇજ નહી, તે દીવસથીજ બાદશાહ ઘરમાથી બહાર નીકળ્યો જ નહી અને રાજ્ય કાર્યમાથી ચીત્ત ઉઠાડી એકાંતવાસમા બેઠો, એમ એક મહીનો થયો, બે ચાર અને છ મહીના થયા ત્યારે રઇયતને પણ શોક પાળવો પડયો, કોઇ ઠેકાણે લગ્ન કે એવી શુભ ક્રિયા થતીજ નહી અને ભાટ, ચારણો, બ્રાહ્મણો, તેમજ બંદીજન ભુખે મરવા લાગ્યા, સર્વે જગોએ અંધાધુની ચાલવા લાગી

પ્રધાને બાદશાહની દીલગીરી કાઢી નાંખવાને ઘણા પ્રયત્ન કીધા પણ કાઇ વળ્યુ નહી અને બાદશાહે કોઇ તેને શોક મુકાવવાની વાત કરે તેને તોપને ગોળે ઉડાડી મેલવાનો નેમ લીધો આખરે બાદશાહને એકનો એક શાહજાદો હતો તે દરરોજ પોતાના પિતા જહાદારશાહ પાસે સલામ ભરવા જતો હતો, તેને એક દીવસ પાસે બોલાવી પ્રધાને સમજાવ્યુ કે બાદશાહ શોક મુકતા નથી તેથી રાજમા અંધેર ફરી વળે છે, માટે જો તુ મારૂ નામ ન દે ને હુ શીખવુ તેમ કરે તો કાઇ ઇલાજ થાય શાહજાદાએ વચન આપ્યુ જો મારૂ શીર ઉડાવશે તો પણ તમારૂ નામ કહીશ નહી, એટલે પ્રધાને શીખાવ્યુ કે કાલે સવારે તુ જાય ત્યારે બે હાથ જોડીને કહે જે કે જહાપનાહ ! મારી એક અરજ છે (વચન લઇને કહે જે) એક વખત સ્વારી ચઢીને શહેરમા ફરો કે રઇયતનો શોક જાય બીજે દીવસે શાહજાદો બાદશાહ પાસે ગયો અને લાગ જોઇ બોલ્યો, જહાપનાહ ! એક અરજ છે

બાદશાહે પુછ્યુ મારા પ્યારા ફરજંદ કહે કે હું તારી મુરાદ કબુલ કરૂ, આ રાજ્ય તારૂજ છે બાદશાહના મનમા એમ હતુ કે કોઈ પૈસા કે ઘરેણા અલંકાર કે પ્રમાણે જોઈતુ હશે તો આખુ રાજ્ય એનુજ છે એ માગીને શુ માગવાનો છે ? બાદશાહનુ વચન લઇ તે બોલ્યો, આપ બાહાર નીકળતા નથી તેથી ગામ અંધેરી નગરી જેવુ થઇ પડયુ છે, માગણ આગે ભુખે મરે છે. માટે વધારે નહી તો એક વખત બહાર નીકળી સ્વારીએ ચઢીને દરબાર ભરો બાદશાહ ગુસ્સે થઇને બોલ્યો- બેટા તને કોઇએ શીખવીને મોકલ્યો છે તેને હુ તોપને ગોળે ઉડાડુ શાહજાદો કહે જે બાપા ! જોઇએ તો મને ઉડાડો, એ તો મારી અરજ છે ના સુણો તો તમારૂ વચન ગયુ ત્યારે બાદશાહે નાખુશીથી કબુલ કર્યું અને આઠ દીવસ પછી નાખુશીથી સ્વારી ચઢાવી તે જોવાને શહેરનુ તમામ માણસ ભેગુ થયુ, ત્યા એક ઉગમણા દરવાજા ઉપરના સીપાઈ કરણસીંહની છોકરી ઉછરતી જુવાનીએ પહોચેની તેના ધરની અગાડી આવીને જોવા ઉભી છે, ત્યા બાદશાહનો હાથી આવ્યો જહાંદારે તેના સામુ જોયુ તો જાણે પોતાની મરી ગએલી હુરમ જીવતી થઇને આવી હોય એવુ સ્વરૂપ લાગ્યુ પાદશાહે બેભાન થઇ વજીરને કહ્યુ જે અમે હુરમ આઈ વજીરે કહ્યુ પાદશાહ સલામત અહી હવે હુરમ કયાથી હોય, એ તો કોઇ ગરીબ માણસની છોકરી છે પણ તેની ફૂટડી છબી બાદશાહના હૃદયમા કોરાઇ ગઇ

રસીલા વાચનાર ! કરણસિંહ બીચારો મીસકીન સીપાઇ હતો, તેને રહેવાને માત્ર એક નાની સરખી ઓરડી જુજ સામાન પોતાની સ્ત્રી ને અમુલ્ય છોકરી શીવાય તેની બીજી મીલ-

ક્ત કાઇ ન હતી. બાપડી બાળાની વય તેર વર્ષની હતી, બાપને બેટી બન્ને એક ઓરડામા સુઇ રહેતા હતા બાદશા કરણુસિહને બોલાવી તેની છોકરીનું માગુ કર્યું વગેરે આડે આ સમજાવ્યો કે છોકરી શાહજાદાને લાયક છે બાદશાહને લાય નથી તે ન માનતા લગ્ન મુકરર કરીને કરણુસિહને રાત્રી વિદાય કર્યો કરણુસિહ ને તેની સ્ત્રી સુતા સુતાં લગ્નની વાતો ક છે તે પુત્રી પદ્મી બીછાનાપર પડીને સાભળે છે ત્યારે હરખથી તે રૂવે રૂવા ઉભા થઇ કામાતુર થઈ જાય છે

પદ્મીની સાથે તેના બાપની પણુ દશા ફરી અને તેજ દહા તેને અમીર બનાવી એક પાયગાનો રસાલાદાર બનાવ્યો ત્યા તો સગા વહાલા ને બીજા લોકો જે જે એની તરફ કોઇ જો નહોતા તે આજે આઠ કાલે દશ, એમ મળવા આવવા લાગ્ય તેઓ કહેવા લાગ્યા જે ભાઇ અમને ભુનતો નહી અમે તો તા દુ ખના ભાગીઆ હતા તેથી સુખના સમે હવે ભુલી જઇશ ન પછી બાદશાહ તેની પુત્રી સાથે પરણ્યો અને પદ્મી જનાનખ નામા રહેવા લાગી આણી તરફ પદ્મીના સૌદર્યને ઢાંકે તેવી એ ડુચાલ હતી કેમકે તે બાદશાહના શાહજાદાપર આશક પડી હતી

એક દીવસ શાહજાદો દડાદાવ રમતો રમતો પદ્મીના ર હેલ પાસે ગયો. ત્યા રમતા હાથમાથી દડો છુટીને તેણીના ર હેલમા પડ્યો રાણી પદ્મીએ ઝપ લઇ લીધો ને પગ નીચે દબા દીધો દાવવાળા બીજા જ્યારે લેવા ગયા ત્યારે તેમને ધમકા કહાડયા કે જાઓ તમારા શાહજાદાને મોકલો તો આપુ, છોકર ઓએ તે શાહજાદાને કહ્યુ કે તારી મા અમને દડો આપતી નથ તે તુ જઇને લાવ શાહજાદો લેવા ગયો તો પદ્મીએ પોતા

બુરી મતલબ સાધવા સારૂ શાહજાદાને પકડીને દીવાનખાનામાં લઇ ગઇ ત્યારે શાહજાદાએ અત્યાગ્રહની સાથે કહ્યુ કે મા મને દડો આપ એટલામા તો તે શાહજાદાને વળગી પડી બે ચાર ચુબન લેઇ બોલી કે મારા પ્યાલા વહાલા તુ મને ચુબન કર ને છાતી સરસી દાબી ભોગવ. તારા વગર મારાથી રહેવાતુ નથી શાહજાદો કહે અરે ! તુ મારી મા ! તે મારાથી કેમ ભોગવાય ? રાણી તેને કામના આવેશમા છાતી સરસો, દાબીને બોલી કે મા તો જે હશે તે હશે, હુ તો તારી માશુક અને તુ મારો આશક મારે લે આ ગાનપર ચુબન ! શાહજાદો કહે મને છોડી દે, હુ બીઉ છુ એવે બીષે તે હાથમાંથી ઝટ છુટીને બહાર નાઠો તે નાઠો ફરી મહેલ સામુ જોયુજ નહી

વાચનાર ! દુષ્ટ પમીએ એક તર્કટ રચ્યુ તેણે સાજે પોતાના મહેલમા દીવા ન પ્રકટવાનો હુકમ કર્યો પોતે એકાદ તુટી ફુટી ખાટલી નાખીને એમને એમજ બેસી રહી, પછી જ્યારે બાદશાહ આવ્યો ત્યારે તેની સાથે બોલી નહી સ્ત્રીના ચરિત્ર અપાર છે વળી સ્ત્રીને વશ કોણ નથી ! બાદશાહ પોતાની વહાલી હુરમને રીસાયેલી જોઇને ખિન્ન થયો, તેમા તેનો વાક નહોતો ને તો પ્રેમી હતો પ્રેમીને માશુકની ઉદાસી સહજ કાળજુ કોરે છે તે તેણીને મનાવવા લાગ્યો તેણીને કાલાવાલા કરવા લાગ્યો જહાગીર જે મોટો ભરતખડનો બાદશાહ તે પેલી મુરીભરની ખુબસુરત કાન્તિ સન્મુખ ચાકરની માફક ઉભો રહ્યો ! મહા પ્રયત્ન અને ઘણી આજીજીથી પેશી પમીએ જાણે દુનિયાનુ સત્ય પોતાનામાજ હોયની તેમ પોતાની કુચાલ હાકીને શાહજાદાને દોષિત કરવા કહ્યુ કે કુવરે મારાપર બલજોરી કરી પોતાની સ્ત્રીના

પર જુલમ કેમ સાંખી રહેવાય તેમ પોતાનુ એકનુ એક ફરજંદ તેને સખ્ત શિક્ષા કેમ થાય ! હજી તે એવા વિચારમાં છે, તેવામા રાણીએ મેણુ માર્યું જે તમે નામરદા છો તે અમને તમારા છોકરા માટે પરણી લાવ્યા છો ! આજ ઇશ્વરે આબરૂ રાખી પણ તમારા જેવા અમારા ધણી હોય ત્યારે તો કાલે સિપાઇઓ પાસે પેચી લઇ જઇ ભગડાવશો, જ્યારે બેવકુફ બાદશાહે શાહજાદાને ફાસીની શીક્ષા કરવાનુ કબુલ કર્યું ત્યારે પછી મનાઇ અને તેઓ પ્રથમની પેઠે હાસ્યરમની મોજમજાની સીમા પેલી હોગી પછી જે થોડી વખત કૃતીમ શોકમા ડુબી હતી તે કેમ રાખી શકે ? હવે જ્યારે શાહજાદો રાણીથી મહામહેનતે નાશીને આવ્યો ત્યારે પોતાના મોજની છોકરાઓથી વખુટો પડયો તેથી અને તેની મા પછીએ બળાત્કાર કર્યો તેથી દીલગીર થઇને થોડે દુર એક મુસાફરખાનુ હતુ ત્યા જઇને થએલી બીનાપર વિચાર કરતો સ્તબ્ધ થઇને બેઠો, ત્યા આગળ અચાનક નજુમી (જોશી) આવી ચઢયો તેની પાસે કેટનાએક લોક નસીબ જોવરાવતા હતા ત્યા જઇને શાહજાદો બેઠો ત્યા બે ચાર મશ્કરા લોક બોલ્યા કે આ છોકરા વિષે નજુમ નાખ નજુમીએ નજુમ નાખી કહ્યુ જે આ છોકરાને કાલે ફાસી દેવાનો છે આ સાભળી સઘળાને તેના ઉપર અનાસ્થા થઇને કહેવા લાગ્યા જો ગપ્પીદાસ ગપ્પુ ઠોકે જાય છે તે આ રાજપુત્ર આખા રાજયનો ધણી તેને ફાસીએ ચઢાવનાર કોણ છે ? માટે તુ જુઠો છે, એમ કહી તેને કાઢી મુકયો લોકો તેને જુઠો માનવા લાગ્યા પણ શાહજાદાના મનમા તે વાત ખટકી

ખરેખર બીજે દીવસે કાઇ પુછપરછ કર્યા શીવાય મારાને

બોલાવી શાહજાદાને ફાંસી દેવાને હવાલે કર્યો તેઓ તેને મારવા નદી કીનારે લઇ ગયા, ત્યા ત્રાહિત્રાહે બોલતુ લોકોનુ ઠઠ મલ્યુ, વજીરની ગાડી સામી મેરથી આવે છે, તેણે લોકોનુ ટોળુ અને વચ્ચે શાહજાદાને જોઇને પુછ્યુ—અરે આ શુ ! દીલ્હીમા કુતરાને પણ મારી શકતુ નથી તો આ શાહજાદાને કોણ મરાવે છે ? તે સાભળી બાદશાહનો સવિસ્તાર હુકમ કહી મભળાવ્યો વજીરે કહ્યુ બાદશાહ ગાડો થયો હશે છોડ શાહજાદાને હુ લઇ જાઉં છુ ત્યારે ઢેડો આગળ આવીને બોલ્યો મારો હક રહી જાય છે, વજીર કહે લે, એમ કહી શાહજાદાના કપડા ઉતરાવી ઢેડાને આપી દીધાં ને તેને પોતાને ઘેર લઇ ગયો ત્યા તેને ન-વરાવી ધોવરાવી નવો પોશાક પહેરાવી સાથે લઇને કચેરીમા ગયો, બાદશાહને સલામ કરી બાદશાહે પુછ્યુ, હે વજીર ! જે દુષ્ટે પોતાની માની જોડે જમરાઇ વાપરી તેને તુ ઉગારી કેમ લાવ્યો ! વજીરે કહ્યુ બાદશાહ સલામત વાત ખોટી છે, શાહ જાદો એવો હોય નહી, ને રાણીને ફાસી દેવી જોઇએ બાદશાહ કહે જે પોતે રાણીએ મને કહ્યુ છે ત્યારે વજીર કહે બાદશાહ જ્યા મરદ સ્ત્રી અને એક મરદ છે, તે મરદ ઉપરે કાઇ આળ લગાવે ત્યારે તે મરદની યોગ્યતાથી તપાસ કરી સ્ત્રીનુ માનવુ સ્ત્રી બેવફા, નિર્દય અને ઢોગી તે ઘડીકમા સતી થાય અને ઘ ડીકમા વડી જાય છે હુ વાત કહુ તે સાભળો, પછી ફરીયાદ કરો

કોઇ એક પાદશાહને એકની એક છોકરી હતી. તે સુદર ને નવયૌવન હતી, પણ તે પરણવાને ના કહેતી તેણે બાળપ ણથીજ ફકીરી લીધી હતી. સદા તે એક દાસીની સાથે બહાર ફર્યા કરે, મસીદ વગેરેમાં પડી રહે ને પોતાની દેહને દમે તેને

વાસ્તે શહેરની બહાર બાગ હતો તેમા એક દિવસ તે સુવાને ગઇ, ત્યા તે પુષ્પસેજમા ઘસઘસાટ ઉંઘી ગઇ તે વખતે તેને સ્વપ્નુ આવ્યુ તેજ વખતે તેણે કોઇ યારને ભોગ આપ્યો આણીગમ તેને સ્વપ્નુ પુરૂ થયુ તે વખત પેલીગમ અચાનક તેના સ્તનની ડીંટી ઉપર એક ભમરે ડસ દીધો કે લોહીની ધાર વહેવા લાગી ને સ્વપ્નુ પુરૂ થયુ તે સ્વત જાગી ઉઠી ને દાસીને બોલાવી તે યારનુ વર્ણન કરી કહેવા લાગી બાપ મારો યાર કયા નાઠો તેને લાવ દાસી–બહેન તુ ગાડો થઇ છે કે શુ ! વાડીમા તો તુ ને હુ બન્ને એકલા છીએ ત્યા યાર શો ને વાત શી ? શાહજાદી તો ઝુરવા લાગી તેને એક વાતની સુજ પડે નહી સવારમા દાસી તેને સાથે લઇને શહેરમા ગઇ તેવામા દીવાનનો છોકરો વરસ અઢારેકની ઉમરનો હતો પણ નબળી સ્થિતિનો હતો તેના બાપદાદા આગળ દીવાનગીરીપર હતા પણ પછીથી બેએક પહે ડીથી નોકરીથી બરતરફ હતો ને દરરોજ નોકરીની આશાએ કચેરીમા સલામ ભરવા આવતો હતો, ત્યારે તેને દીઠો કે શાહ-જાદીનુ મન ચમકયુ ને સ્વપ્નમા આવેલો આશક આજ છે એમ તેને ભાસ્યુ તે દાસીને કહેવા લાગી—દાસી ! દાસી ! આ રહ્યો મારો યાર એને તુ ગમે તેમ કરી મારી પાસે લેઇ આવ, હુ તને ખુશી કરીશ તે સાભળી દાસી તેની પછવાડે ગઇ પણ પેલો તો ઘોડા ઉપર બેઠેલો તેથી આગળ નીકળી ગયો અને દાસી પ-છવાડે રહી ગઇ તેણે દીવાનના છોકરાને ઘોડેથી ઉતરી ઘરમા જતા દીઠો પણ અદર ગયો તેવુજ બારણુ અટકાવી દીધુ ત્યારે દાસીએ પાનની પીચકારીથી ઘરને નીશાની કરી પાછી વળી કુ-વરી પાસે આવી કે બાઇ ? એ તો ઘરમા પેસી ગયેલ ત્યારે

શાહજાદીએ પુછયુ જે કંઈ એંધાણી રાખી છે? દાસી કહે હા. પછી શાહજાદીને પોતાની સાથે લઇ તેના ઘર આગળ ગઇ તો તેણે કમાડ વાસેલુ જોયુ તેમણે કમાડ ઘણા ઠોકયા પણ જવાબ આપ્યો નહી, ત્યારે ત્યાજ થોભ્યા એવામા કોઇ દળનારી દળણુ આપવા માંહી ગયેલી તે દરવાજો ઉઘાડી બહાર નીકળી તે લાગ જોઇને શાહજાદી અંદર પેઠી ને દાસી બહાર રહી ત્યારે વાણીઓ કચેરીમાંથી આવીને ઓશરીના પડીયાર ઉપર બેઠો દાતણુ કરે છે તેણે ચડપ ઉભા થઇ શાહજાદીનો સત્કાર કર્યો ને બોલ્યો ધણી ચાકરને ઘેર કયાંથી ' તે સાભળી શાહજાદીએ તરતજ તેનો હાથ પકડયો ને કહ્યુ હુ તારા ઉપર ફીદા (આશક) છુ વાણીઆભાઇ બીકણુ એટલે નાના કહેવા લાગો કે તમે તો અમારા માવતર જેવા, શાહજાદી બોલી કે પીટયા, ! હુ આવી છુ રંગ રમવાને તે પાછી જનાર નથી માટે જો તુ મારૂ મન મનાવી મને નહી ભોગવે તો તારૂ માથુ કપાવીશ વાણીઆની સ્ત્રી ચતુર હતી તે બોલી જે એમા શુ છે, ' જાઓ જે થનાર હશે તે થશે પણુ શોખ તો કરી લ્યો પછી વાણીઓ શાહજાદીનો હાથ પકડી ઉપર લઇ ગયો, તે વખતે વાણીઅણુ બોલી બેન રંગ રમવા આવી છે તો આવો અપશુકનીયાળ પોશાક કેવો ' એમ કહી પોતાની પેટીમાથી જરીયાનના તરેહવાર પોશાક તથા હીરા મોતીના ઘરેણા પહેરાવીને તેને ખુબ શણુગારીને બંનેને શયનગૃહમા મોકલ્યા, તેમણે ત્યા ખાઈ પી આખી રાત એશઆરામ તથા રંગભોગમાં ગુજારી એમ તે બે ચાર દીવસ સુધી રહી ત્યાં સુધી શાહજાદીનો કોઇએ ભાવ પુછયો નહી, કેમકે એવી રીતે તે ઘણીવાર બાગમા કે મસીદમા પડી રહેતી, પણ પાચ

સાત દીવસ થયા ત્યારે પુછપરછ થવા લાગી કે શાહજાદી ક્યાં ગઇ ? વાણીઓ રોજ સવારમા કચેરીમા જતો હતો તો આ ચર્ચા સાંભળે અને જે વાત થાય તે પોતાની સ્રીને કહેતો પણ તે ગણુકારે નહી આઠ દશ દીવસ થયા એટલે પછી કચેરીમા રાજા બોલ્યો કે પાસેના ગામથી નજુમી બોલાવો તે વાણીઆએ સાભળ્યુ ને ઘેર જઇ સ્રીને કહ્યુ, કે હવે તો સપડાઇ જઇશુ, કેમકે બાદશાહ કાલે નજુમી બોનાવનાર છે એટલે પછી આપણુ તો આવી રહ્યુ, વાણીઅણ કહે ફીકર નહી તેનો હુ ઇલાજ કરીશ રાજાને નજુમીને બોલાવતા બેચાર દીવસ વીતી ગયા વાણીયાના ચોકમા પ્રથમ વખતનુ એક હોજ હતુ એ વાણીઆએ કાઢી ન ખાવી સાફ કરી પાણી ભરાવ્યુ પછી એક હોડી વેચાતી મગાવી અને હોજમા તરતી મુકાવી અને ચારે બાજુએ એટલે એક બાજુ મક્કા, બીજી બાજુ દ્વારકા, ત્રીજી બાજુએ કલકત્તા અને ચોથી બાજુએ મુંબઇની એમ ચારે શહેરની તસ્વીરો મુકાવી અને પેલી હોડીમા શાહજાદીને બેસાડી તેના હાથમા હલેસુ આપીને કહ્યુ કે હોડી ચારે બાજુએ ઘડીએ ઘડીએ ફરતી રાખ અહિં શાહજાદી હોડીમા ફરે છે અને પણે કચેરીમા પેલો નજુમી પ્રથમ નજુમી નાખી બોલ્યો જે બાઇ પાણી ઉપર છે બાદશાહે પુછ્યુ ક્યા ? નજુમી બોલ્યો કે મુંબાઇ, દીવાન કહે છે જે કરવા જવાની હતી તે ગઇ હશે પણ ગાડી કહ્યા વગર ગઇ જો કહીને ગઇ હોત તો ખજાનો આપી મોકલત, પા કલાક પછી હોડી મક્કાની છબી તરફ ગઇ ને પણે નજુમ નાખી જોવડાવ્યુ, જે મક્કા તરફ છે ત્યારે ખચીત કહેવા લાગ્યા જે ગઇ બાઇ થોડીવાર પછી હોડી ફેરવીને પણે વળી ફરીને નજુમ નાખ્યો, ત્યારે નજુમી

બોલ્યો કલકત્તાપર છે ત્યારે કાંઇક શક પડયો તેથી કહે ફરી નાંખો ત્રીજીવાર નજુમીએ કહ્યું કે દ્વારકા તરફ છે તે સાંભળી બધા હસવા લાગ્યા ને તેની ઉપરથી વિશ્વાસ ઉઠી ગયો અને તેને ગાડામા ખપાવી હાંકી કાઢયો પછી તો બાદશાહે તેની ઘણી ઘણી શોધ કરવા માંડી, પોતે એક બીડુ ફેરવ્યુ કે જે મારી શાહજાદીને ખોળી આપે તેને મોટુ ઇનામ આપીશ ને બીડુ તેના કોટવાળે ઝડપ્યુ, અને શાહજાદીની તપાસ કરવાને નીકળ્યો એ ચાર દીવસ અહીંતહીં ફર્યા પછી તે પેલા વાણીઆની ગલી આ-ગળ આવ્યો, તે ગલીને નાકે એક તબોળીભાઇ રહેતા હતા તે ઘણા ચતુર હતા, તેમણે આની નેત્રચીકીત્સા જોઇ પુછ્યુ કે કેમ ફેરા મારો છો ? કોટવાલે વાત નિવેદન કરી ત્યારે તબોળી કહે અગે બતાવીએ તો શુ આપશો કોટવાળ કહે પાચસો રૂપીઆ આપુ તબોળી કહે તે પહેલા આપો તો બતાવીએ પછી તમને કયા પુછવા આવીએ તમે અમલદાર પડયા ? તે કોટવાલે કબુલ કર્યું ત્યારે એક ભાઇ સાથે આવ્યો ને રૂપીઆ ગણી આપ્યા એટલે તેણે બતાવ્યુ કે પેલુ માતમુ ઘર છે તેમા છે કોટવાળ, ઘોડો વાળીને વાણીઆના ઘર તરફ આવ્યો ત્યારે તેની સ્ત્રી ચ રીત્ર કરી નેણ મારતી અડવા શબ્દ બોલી મોહ ઉપજાવી કહેવા લાગી જે હ—હ મુવો મારી ઉપર સોક લઇને પડયો છે, માટે આવો તમે આવો આપણે સાથે રહીએ કે પીટયો જલદી ઠેકાણે આવે વાણીઆણ પણ ટકોરા જેવી હતી, તેના હાવભાવ અને ચાળા ચસકા જોઇ કોટવાળ લલચાયો તે અંદર ગયો એટલે વાણીઆણે તેના હાથમાંથી ઘોડો લઇને બાંધ્યો અને તેના હાથ પકડી એક ઓરડા ભણી આગળી કરીને બોલી કે પણ બેઠા છે,

તમે અંદર જાઓ છુ આવુ તો મને મારશે. પેલો અધીક દુર ગયો કે નીચે ખાડો ખોદી ઉપર પાટીઉં મેલ્યુ હતું તે ખેચી લીધુ કે કોટવાળ અંદર કેદ થયો આશરે પાચ સાત દીવસ થયા પણ કોટવાળ ક્યા—કોટવાળ ક્યા ? ને બાદશાહે વિચાર્યું કે જ્યા છે ત્યા જેણે શાહજાદી રાખી છે તેણે કોટવાળને કેદ કર્યો છે એ- ટલે હુકમ કર્યો તેથી દીવાન શોધવા નીકળ્યો, પણ બે ત્રણ દીવસ રખડતો રખડતો તબોળીની દુકાને આવ્યો તેને પણ ત- બોળીએ વધારે ખખેરીને સ્થાનક બતાવ્યુ એટલે તે ત્યા ગયો ત્યારે વાણીઅણે તેને પણ હાવભાવ અને પ્રેમી વચનોથી ફસાવી બીજા ખાડમા કેદ કર્યો ચોથે દિવસ હજુરીઓ તપાસ કરવાને નીકળ્યા તેની પણ તેજ દશા થઇ, પછી રાજા પડે શોધ કરવા નીકળ્યો અને આખમા ઘણી ખુનસ વરસી રહી અને તે તબો- ળીએ મુકામ બતાવ્યુ કે ત્યા આવ્યો વાણીયણે પહેલેથી રાજાના સારૂ એક સરસ ઓરડો શણગારી તેમા ગાદી તકીયા પાથરી મેલ્યા હતા ત્યા આગળ રાજાનો સત્કાર કરી પોતે તેડી ગઇ પછી પોતે કહ્યુ કે હુ બારણુ વાસી નાની બારીમાથી તમને દેખાડુ નહી તો મને માર પડશે રાજાએ કહ્યુ ઠીક, પછી તેણે તાળુ મારી બારી ખુલ્લી રાખી અને શાહજાદી પાસે જઇ કહ્યું, કે જા તારા પિતા આવ્યા છે તેમને તુ કરગરી પગે પડી સાવચેતી વાત કહે કે હુ આશક પડીને આવી છુ, તેણે આનાકાની કરી ત્યા વાણીયણ બોલી ત્યારે શુ તુ મારૂ ગરીબનુ નખોદ વાળવા આવી છે માટે જા બાદશાહને મળ માબાપને કહેતા શરમ રા- ખીએ નહી તે સાંભળી શાહજાદીએ જઇ કાલાવાલા કરી બા- પને વિનવી પગે પડીને કહ્યુ કે વાણીયાનો વાક નથી માટે મારી

આપો, બાદશાહને દયા આવી અને બોલ્યો કે જા માફ છે શાહજાદી કહે લખી આપો બાદશાહ કહે મારી મહોર તો હજુરીયા પાસે છે, તુ જાણે છે તે દસ્તાવેજ દીવાન લખે છે કુવરી કહે તેઓ પણ અહી છે, પછી તેમને કાઢી હાજર કર્યા પછી દીવાને ખડીઓ, કલમ આપી દસ્તાવેજ કર્યા અને હજુરીયા પાસે મહોર કઢાવી માફીપત્ર વાણીયાના હાથમા આપ્યુ પછી વાણીયણે બાદશાહને કહ્યુ આપ હુરમેક અત્રે સાજે મોકલી શાહજાદીને લઇ જશો તો વાત કયાઇ ફાટશે નહી તેમા આબરૂ છે. પછી બાદશાહ મહેલમા ગયો, અને સાજે રાણી પાસે કુવરીને બોલાવી લઇ તેનુ લગ્ન લઇ પરણાવી આપવા નક્કી કર્યું માટે હે બાદશાહ ! તુ વિચાર કર કે, એ તો મ્હોટી શાહજાદી હતી તો પણ તેણે એક વખત આવુ તરકટ ઉઠાવ્યુ, તો આ ગરીબ કગાલ હલકા કુળની છોકરી શુ નહી કરે ! માટે એવી બીના શીખવ્યાથી નિરપરાધી કુવરને મારવાની હિમ્મત તમે હરગીજ કરશો નહી શાહજાદો તદન નિદોષ છે, અને રાણીજ ગુન્હેગાર છે

આથી બાદશાહને પોતાના અઘટિત કૃત્યનો ઘણો પસ્તાવો થયો અને આમા શુ હકીકત બની છે તે શાહજાદાને મોઢેથી જાણવા ફરમાવ્યુ, ત્યારે તે બોલ્યો –

માલિની છદ.

નથિ નથિ નથિ સ્વપ્ને કુર સકલ્પ કીધો
નથિ નથિ નીતિ રીતી ઉપરે પાય દીધો,
દિલ દુ ખ અતિ થાયે તાત આ શુ કહો છો,
મુજ નીતિ રીતી જાણી એમ ક્યાથી લહો છો ?

આ સાંભળી સભા છક થઇ ગઇ ને વજીરે કહ્યું કે જહાંપનાહ આપ નામદારને પહેલાજ કહેલું કે મોટી વયે નાની બઇરી સાથે લગ્ન કરશો તો ખત્તા ખાશો, બાદશાહે વજીરનો ઉપકાર માન્યો અને કહ્યું કે મારા શાહજાદાને તે બચાવ્યો છે પછી બાદશાહે કુંવરને નિર્દોષ ઠરાવીને કહ્યું કે.—

માલીની છંદ.

વચન સરવ સાચા પુત્રરે પ્રિય તારા,
શ્રવણ યુગલ કાચા કામથી પુત્ર મારા.
વગર સમજ આ મે કેર કુડો કરાવ્યો,
દિલિપ નૃપતિ ભુલ્યો ભામીનિનો ભમાવ્યો

પછી બાદશાહે હુરમને કહાવ્યું કે ફરીને આવું તર્કટ કરશે તો તને તોપને મોઢે ઉડવીશ.

સમાપ્ત.